

Programa de Doctorado
Universitat
Departament
Director

Doctorat en Patrimoni Arquitectònic, Civil, Urbanístic i Rehabilitació de construccions existents
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB). UPC
Representació Arquitectònica
Dr. Ernest Redondo Domínguez. ETSAB (UPC)

Títol
Investigadora

UN VIAJE EN EL TIEMPO. EL "POBLE ESPANYOL" DE MONTJUÏC
Sandra Moliner Nuño

Barcelona, diciembre 2017

A N E X O S

INDICE DE ANEXOS

TRABAJOS REALIZADOS CON ALUMNOS. Docencia (d)

ANEXO **d1**_Viaje a Valderrobles / La Fresneda. Alumnos etsav optativa: Barcelona. Arquitectura. Imaginació. Otoño 2016.

Contenido CD:

01 powerpoint de clase teórica

02 powerpoint de organización de viaje

03 material PREviaje

04 material POSTviaje

05 encuestas realizadas a alumnos

06 Presentación final del Viaje

07 ANEXO d1_viaje a Valderrobres

ANEXO **d2**_texturas en el pueblo español. Alumnos etsav 1r curso otoño 2011 / otoño 2012 / primavera 2013.

Contenido CD:

01 ANEXO d2_texturas en el pueblo español

ANEXO **d3**_levantamiento de la plaza mayor. Alumnos etsav 1r curso primavera 2012.

Contenido CD:

01 ANEXO d3_aixecament plaça major

02 powerpoint del levantamiento de la plaza mayor

ANEXO **d4**_levantamiento del Ayuntamiento. Alumnos de etsav 1r curso otoño 2012. Contenido:

Contenido CD:

01 ANEXO d4_aixecament Ajuntament

MATERIAL INÉDITO DEL TRABAJO (i)*

FONDO REVENTOS (RE):

i1_Manuscrito Reventós

i2_libretas de viaje

i3_postales de viaje

i4_fotografías de viaje

i5_fotografías de dirección de obra

i6_carta Nogués-Reventós

i7_carta Folguera-Reventós

i8_dibujo caricatura de la Plaza Mayor

i9_nombramiento Reventós

*En este apartado se incluye un excel donde se muestra un listado de los documentos que he obtenido de cada uno de los archivos visitados. Algunos de ellos ya aparecen dentro de la redacción del trabajo y otros se adjuntan en este apartado.

ENTREVISTA CECILIA VIDAL Y RAMON REVENTOS

Contenido CD:

01 Audio de la entrevista

02 Entrevista reproducida en text

TRABAJOS REALIZADOS CON ALUMNOS. Docencia (d)

ANEXO d1_Viaje a Valderrobres y La Fresneda

I. INTRODUCCION

El siguiente anexo muestra el desarrollo del workshop realizado por alumnos de la Escuela de Arquitectura del Vallés (ETSAV) dentro de la asignatura optativa: Barcelona. Arquitectura. Imaginación, durante el cuatrimestre de otoño 2016, dirigida por el profesor Lluís Bravo Farré.

El ejercicio se centra en el análisis del edificio del Ayuntamiento que preside la Plaza Mayor del Pueblo Español que, por todos es ya conocido, es una reproducción/interpretación del Ayuntamiento de Valderrobres (Teruel).

El objetivo del ejercicio es que los alumnos analicen ambos edificios y saquen conclusiones acerca del juego de escala y adaptaciones que realizaron los artífices del Pueblo Español para obtener el edificio que hoy podemos contemplar. Como ya se ha visto en el "artículo 4. Making off", todos los edificios del "Poble Espanyol" son reproducciones, más o menos fieles, de los originales que sirvieron de modelo a los arquitectos y artistas en sus viajes por España.

"Es demostrativo en este aspecto lo que se hizo en el edificio que preside la Plaza Mayor. La baldosa que hay incrustada en su fachada y la nota de las guías os dicen que es la Casa Consistorial de Vall-de-roures de la provincia de Teruel. Pero si comparamos el modelo con su réplica en Montjuic, descubrimos que los arquitectos multiplicaron el primero por dos o por tres y transformaron en un elegantísimo palacio lo que en realidad no es sino un imperfecto boceto de arquitectura renacentista. No solamente aumentaron el edificio que les servía de patrón, sino que le añadieron elementos de otros edificios lejanos. La escalera, por ejemplo, no es la misma que tiene el Ayuntamiento de Vall-de-roures, sino que se hizo con elementos extraídos de un convento de Oriola (Alicante). Los entretejidos de las salas tampoco tienen que ver con los de Vall-de-roures: son reproducciones de los mejores ejemplares hispánicos; por ejemplo en el salón está el famoso entretejido de la Audiencia de Valencia.¹⁹

II. PROGRAMA DE TRABAJO

Para el desarrollo del trabajo, por un lado es necesario realizar una visita al recinto del PUEBLO ESPAÑOL para así poder analizar "in situ" el edificio que es objeto de nuestro trabajo y, por otro, es necesario hacer un VIAJE a Valderrobres, municipio donde se encuentra el edificio original.

A continuación se describe el programa de trabajo del workshop así como las tareas a realizar en cada una de las sesiones (S) del trabajo.

S1	CLASE TEORICA	Sesión en la que se expone un PowerPoint con información acerca del Pueblo Español e información acerca la organización del viaje.*
S2	VISITA AL POBLE ESPANYOL	Los alumnos viajan al Poble Español para analizar el edificio del Ayuntamiento. Toman apuntes, croquis, medidas, fotografías...de lo que ven. Cada alumno se centra en uno de los alzados del Ayuntamiento para así poder entre todos reconstruir el edificio en su conjunto. Se dibujan los tres alzados, frontal y laterales. El alzado posterior no se analiza.
	Material:	Fotografías / videos (del edificio y contexto)
	Metros, láser, papel, lápiz, cámara de fotos.	Tomar medidas y notas de los despieces de la piedra, medir piedra y detalles....
	Se les entrega los planos originales del Ayuntamiento (para comprobación)	Se dividirán los alumnos en 3 equipos y cada equipo desarrollará una fachada, la fachada de delante es simétrica. Cada alumno hará su propio dibujo.
	Se les pasan fotos del Ayuntamiento	Se visita el interior del edificio para ver la escalera y la planta de arriba.
S3	PUESTA A ESCALA	Puesta a escala de la fachada que hemos estudiado (e. 1/100).

S4 S5	VIAJE A VALDERROBRES	Croquis de los alzados del Ayuntamiento.
		Fotografías / videos (del edificio y contexto).
		Tomar medidas y notas de los despieces de la piedra, medir piedra y detalles....
		Dibujos/sketches del edificio y el pueblo en general. Se trabaja la técnica de la acuarela.
		Visita al interior del edificio.
S6	RESULTADO DEL ANALISIS	Cada alumno analizará gráficamente los dos edificios utilizando todo el material recogido durante las sesiones de trabajo.
		La entrega del trabajo final es libre, donde cada alumno utilizará el formato y medio gráfico que mejor se adapte a lo que quiera exponer.
		Sacar conclusiones sobre el juego de escalas, juego de semejanzas y diferencias.
S7		Exposición de los trabajos y muestra de videos.
		Encuesta

*Se adjuntan ambos PowerPoint en el contenido digital del presente trabajo.

A continuación se adjunta un cuadro Excel donde se puede ver la organización en tiempo del workshop, con las fechas exactas en que se han realizado cada una de las sesiones.

PROGRAMA TALLER SOBRE EL PUEBLO ESPAÑOL

		05/10/16	12/10/16	19/10/16	26/10/16	02/11/16	09/11/16	11/11/16	12/11/16	13/11/16	16/11/16	23/11/16	30/11/16
s1	TEORICA	16:30-18:00											
s2	VISITA POB			16:30-20:00									
s3	TALLER				TRABAJO EN CASA								
s4 s5	VIATGE							17:00-20:00 BCN - VALLDERROU RES		16:00-19:00 VALLDERROU RES - BCN			
s6	TALLER												TRABAJO EN CASA
s7	CONCLUSI ON I ENCUESTA												

III. PREPARACION DEL VIAJE

Para la preparación del viaje, días previos, se les envía los alumnos una carta donde se les explica la organización del viaje que realizaremos a Valderrobres, así como información práctica acerca de cosas que han de llevar y tener en cuenta.

A modo de anécdota divertida se adjunta también la lista de cosas que confeccionó Utrillo para él y sus compañeros de viaje donde empieza diciendo: "vosés faran el que vulguin, mes si fos de vosés, jo m'enportaria:....." ²⁰

VIAJE A VALDERROBRES

Hola a todos, en primer lugar deciros que estoy muy contenta de que hayáis elegido hacer este trabajo, estoy convencida de que, además de que será divertido, también será muy interesante. Ya tendremos tiempo para hablar, pero este va a ser el primero de una larga serie de trabajos que vamos a realizar por toda España, vais a ser los pioneros!!!

Al final sois 7 alumnos, por ese motivo no he contratado un autobús (ya que somos pocos) y he contratado una furgoneta de 9 plazas.

Ahora, os voy a dar algunas indicaciones para que os hagáis una idea de lo que vamos a hacer y para que tengáis en cuenta a la hora de hacer la maleta.

El precio final del viaje son 128 euros (recordar que cada uno ya ha pagado 50 euros, así que solo falta que paguéis 78 euros). Para que todo sea más fácil, os pediré que me paguéis justo cuando nos veamos el viernes, así yo ya me podré hacer cargo de los gastos del viaje.

QUÉ TENÉIS QUE TENER EN CUENTA

Hará frío

Es uno de los pueblos más bonitos de España

En el precio no está incluida comer ni desayunar, nos tendremos que buscar la vida.

En el pueblo hay muchos bares, restaurantes, cafeterías, pizzerías...donde podréis comer de manera asequible.

En esta zona de España la gastronomía es muy rica, también encontrareis buenos restaurantes donde comer MUY bien si os apetece.

QUÉ LLEVAR EN LA MALETA

Ropa de abrigo (abrigo, guantes, bufanda, gorro...)

Toallas (en el albergue las alquilan por 1,5 euros)

Zapatillas de goma (chanclas) para la ducha.

Productos de higiene personal

QUÉ HAREMOS

Dibujaremos el Ayuntamiento y lo documentaremos gráficamente.

Y además se puede:

Visita del casco histórico de Valderrobres

Visita a los sótanos del albergue

Excursiones por la zona

Visita a la buitrera (por lo visto es impresionante)

Paseos en bicicleta

Visitar la Fresneda (un pueblo a 15Km)

MATERIAL DE TRABAJO

Papel de dibujo A3 o A4 (o lo que tengáis por casa)

Libretas de viaje tamaño pequeño (si queréis)

Lápiz, goma y otros utensilios que necesitéis para dibujar

Soporte rígido (para apoyar el papel)

Cinta métrica para medir (opcional, yo llevaré...)

Acuarelas (para quien quiera dibujar)

Cámara de fotos (la del móvil sirve)

Cámara de video (la del móvil sirve)

DIA / HORA / LUGAR DE SALIDA

Viernes 11/ 11/2016

17:00h

Avinguda del Portal de Santa Madrona, 1 (metro Drassanes, L3)

<https://www.google.es/maps/place/Carrer+del+Portal+de+Santa+Madrona,+1,+08001+Barcelona/@41.3766558,2.1742685,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x12a4a2573beb862f:0xc489e6185e1a4bd7!8m2!3d41.3766558!4d2.1764572>

DÓNDE DORMIREMOS

En el albergue de Valderrobres

En el albergue no se puede cocinar pero hay un microondas y una nevera por si tenéis que dejar alguna cosa.

NO hay toallas (las tenéis que llevar o alquilar en el albergue por 1,5€)

SI hay sábanas y mantas (no hace falta que traigáis)

TRANSPORTE

Furgoneta de 9 plazas

OTRAS COSAS

Si hay algún cambio os lo comunicaré por whatsapp.

Llegaremos sobre las 21h, eso quiere decir que cenaremos lo que podamos, si queréis os podéis traer los bocatas de casa o lo que queráis.

Os adjunto el planning previsto, que acabaremos de hablar una vez estemos allí :)

Las horas de llegada son aproximadas.

PLANNING

viernes	sábado	domingo
Salida BCN. 17:00 pm Llegada Valderrobres. 21:00pm	10:00-15:00. TRABAJO	10:30-14:00. TRABAJO
TIEMPO LIBRE	TIEMPO LIBRE	Salida Valderrobres. 16:00 pm Llegada BCN. 20:00pm

IV. DIARIO DE VIAJE

Del 11 al 13 de noviembre de 2016 (total= 3 días + 2 noches). Los integrantes del viaje son siguientes alumnos de la ETSAV: Laia Boquera Llambrich, Tania Vanessa Rocha Torre, Moritz Hetterich, Zhang Yi Meng, Clara Vidal Moliner, Cyril Unternahrer, Albert Rabaza, los profesores: Isidre Santacreu i Tudó y Sandra Moliner Nuño y los hijos ambos: Martí y Guillem Santacreu Moliner.

Día 1

11/11/2016

Viernes

BARCELONA

Hemos quedado al lado de la parada de metro de "Drassanes", los viajeros van llegando a partir de las 16:30h. Salimos de Barcelona a las 17:00h en una furgoneta de 9 plazas y un turismo de 5 plazas.

Antes de partir a Zhang Yi Meng le roban el monedero. Lo estuvimos buscando pero no hubo suerte.

Durante el viaje, los chicos no hablan demasiado, aún no se conocen y no saben bien, bien como va a ir el experimento. Yo espero que se diviertan y aprendan a la vez, estoy algo nerviosa. Me siento responsable de que el viaje salga bien.

Valderrobres

Llegamos a Valderrobres a las 20:30h

Nos alojamos en el Albergue Hostel de Valderrobres, está muy céntrico, justo al lado del edificio del Ayuntamiento que mañana vamos a dibujar.

Hoy estamos cansados así que descargamos las maletas, nos vamos a cenar y a descansar.

Día 2

12/11/2016

Sábado

VALDERROBRES

Albergue Hostal Valderrobres (1)

Empezamos la sesión de trabajo a las 10:30h. Quedamos en la Plaza del Ayuntamiento.

A las 11:00h viene el concejal de Cultura, con la que ya habíamos quedado previamente, para abrirnos el ayuntamiento y poder acceder a la planta de arriba, donde podemos visitar la sala de plenos. El acceso al interior es interesante porque nos permite poder tomar medidas generales de la altura del edificio

desde los balcones, así como poder ver como es interiormente y compararlo con el edificio del Pueblo Español.

Las medidas que hemos tomado desde el balcón nos permiten dibujar un croquis de la sección del edificio donde anotar las medidas en altura tomando las cornisas como referencia, se trata de un croquis similar al que hicieron los viajeros en 1927.

El concejal de Cultura nos permite también el acceso al sótano del edificio, antigua cárcel durante la Guerra Civil. Una de las integrantes del grupo, nos explica que da la casualidad que el abuelo de su pareja estuvo un tiempo encerrado allí (es curioso que cómo un episodio de la historia se vea tan lejos y tan cerca a la vez).

Finalizamos la sesión de trabajo a las 13:30 para ir a comer. Hemos realizado diversos croquis y bocetos, generales y de detalle, tomado medidas, anotado colores, tomado fotografías, etc....

A las 15:30 salimos hacia La Fresneda. Se encuentra a 15km de Valderrobres. En la Fresneda también hay dos edificios representados en el Pueblo Español, concretamente son el nº 27. Casa de la Encomienda y nº 28. Casa Consistorial, según la guía del recinto, ambos situados en el alzado norte de la Plaza Mayor.

La Fresneda

Llegamos a la Fresneda con la intención de localizar los dos edificios representados en el Pueblo Español.

Uno de ellos lo localizamos en una de las calles del Municipio, la Casa de la Encomienda. A simple vista ya se ve las modificaciones que hicieron, elementos que suprimieron y otros que repitieron. EN este edificio hay un letrero donde curiosamente se da la explicación del edificio y donde se hace referencia a la representación que tiene en el Pueblo Español de Barcelona.

El segundo de los edificios, la Casa Consistorial, se encuentra en la Plaza del municipio ya que se trata del Ayuntamiento. Nos quedamos allí dibujando y tomando notas, apuntes fotografías. Algunos de los alumnos empiezan ya a tomar apuntes a color haciendo uso de la acuarela.

A las 18:00h volvemos Valderrobres para descansar e ir a cenar pronto. Hoy es sábado y los chicos ya se empiezan a conocer y a encontrarse muy a gusto. Me tranquiliza...el viaje intuyo que está siendo muy interesante...

(RE) Lib-1/p.2

*"A Montblanc en el carrer de Ribé davant del nº7 hi ha un escut així " (dibujo: **img.01**)*

*"A l'hostal dels angles hi ha una porta barroca amb un clau" (dibujo: **img.02**)*

Día 3

13/11/2016

Domingo

VALDERROBRES

Albergue Hostal Valderrobres (1)

Empezamos la sesión de trabajo a las 10:30h. Quedamos en la Plaza del Ayuntamiento para ir al Castillo de Valderrobres y dibujar. Hoy dedicaremos la sesión a hacer perspectivas y dar color con acuarela.

Iniciamos la sesión con una pequeña explicación de cómo usar la acuarela, a nivel básico, para que los alumnos puedan soltarse....después compruebo que lo han entendido bastante bien porque los resultados son muy buenos (teniendo cuenta que para muchos de ellos era la primera vez).

Finalizamos la sesión de trabajo a las 13:00h para ir al albergue y comer antes de volver a Barcelona.

Antes de comer nos reunimos para hacer una puesta común de todo el trabajo realizado y hablar del trabajo que tienen que realizar una vez lleguemos a Barcelona, así podremos aclarar dudas y hacer sugerencias.

El trabajo ha sido muy intenso y los resultados muy interesante. Con todo el material que hemos recogido entre todos hay material suficiente para que puedan desarrollar el trabajo objeto del viaje.

Se decide abrir una carpeta en Dropbox para que cada uno de nosotros pueda verter la información recogida y así todo el mundo se pueda beneficiar de ella para desarrollar su trabajo. Todo el mundo tiene claro el objetivo: comparar ambos edificios haciendo uso de todo el material recogido durante la visita al Pueblo Español y durante el VIAJE.

Arnés

Salimos de Valderrobres a las 14:00h y hacemos una parada en un pueblo a 10Km. Arnés, vamos a aprovechar para ir a visitarlo y tomar un café.

Encontramos un bar, el del casal del pueblo, con una terraza con unas vistas espectaculares. Los alumnos se sienten inspirados y empiezan a dibujar. Todos tienen ganas de continuar con la acuarela.

A las 16:30 volvemos a reemprender el viaje hacia Barcelona.

Barcelona

Cuando llegamos a la altura de Castelldefels, a pocos km de Barcelona, la furgoneta se estropea...hay que llamar al seguro para que nos vengán a rescatar. Entonces recuerdo el episodio de los viajeros de 1927 donde también se les estropeó el "dos caballos" que llevaban y Utrillo aprovecha la ocasión para hacer un dibujo donde caricaturizaba el momento.

Nos vienen a recoger en taxis que van llevando a cada uno de los viajeros a su destino. Así finaliza nuestra aventura.

La anécdota me ha ce recordar cuando a los viajeros se les avería el dos caballos que llevaban i a Utrillo se le ocurre hacer ésta caricatura a modo de broma.

PROCEDENCIA:
Fons Miquel Utrillo.
Biblioteca Santiago Rusiñol.

CONTENIDO:
Dibujo realizado por Miquel Utrillo durante el viaje de estudio y titulado "Camino de Zaragoza"
Material inédito

V. MATERIAL (PRE)VIAJE

Antes del viaje se preparan las tres primeras sesiones de trabajo:

S1 CLASE TEORICA. En esta sesión se da información acerca del Pueblo español para que los alumnos tengan conocimiento de la envergadura del modelo que van a estudiar i se explica la organización del viaje que llevará a cabo para el desarrollo del ejercicio propuesto. **Se adjunta digitalmente el PowerPoint de la clase teórica y de organización del viaje.**

S2 VISITA LA PUEBLO ESPAÑOL. Los alumnos viajan al Poble Español para analizar el edificio del Ayuntamiento. Toman apuntes, croquis, medidas, fotografías...de lo que ven. Cada alumno se centra en uno de los alzados del Ayuntamiento para así poder entre todos reconstruir el edificio en su conjunto. Se dibujan los tres alzados, frontal y laterales. El alzado posterior no se analiza. Durante la visita se hacen apuntes, fotografías y videos que servirán posteriormente para desarrollar el ejercicio. Esta documentación se adjunta a continuación.

S3 PUESTA A ESCALA. Los alumnos hacen una puesta a escala 1/100 de cada una de las fachadas del edificio del Ayuntamiento del Pueblo Español. Esta documentación se adjunta a continuación.

ORIOI
DELGADO_IMG_1874_01_RECINTE_AEREA_2006

ORIOI
DELGADO_IMG_1847_01_RECINTE_AEREA_2006

ORIOI
DELGADO_IMG_1639_01_RECINTE_AEREA_PANO
RAMICA_PLAÇA_200

ORIOI
DELGADO_IMG_1890_01_RECINTE_AEREA_
ANDALUSIA_2006

ORIOI
DELGADO_IMG_1881_01_RECINTE_AEREA_UTEBO_2006

SUBGRUP_061B_RECINTE_EDIFICI_61_
Calle Cuna

SUBGRUP_077_RECINTE_EDIFICI_77_ Casa de los
Balbs

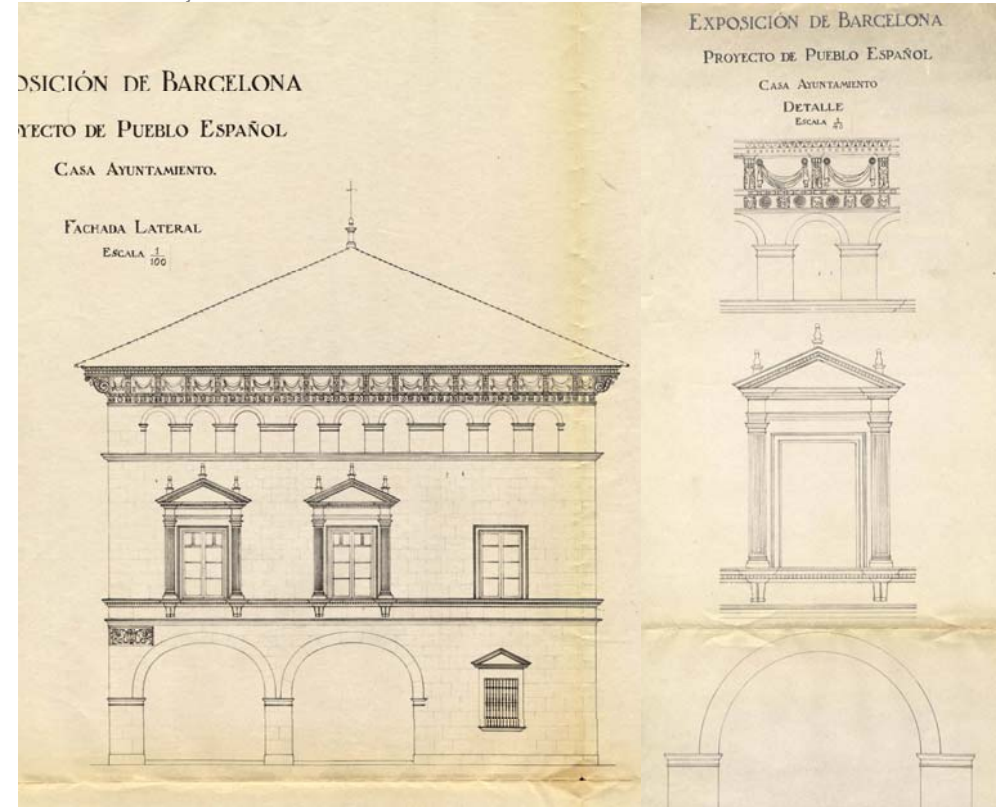
JOAN_MARINO_IMG_1391_RECINTE_VENUE
S_AJUNTAMENT_DIA_2006

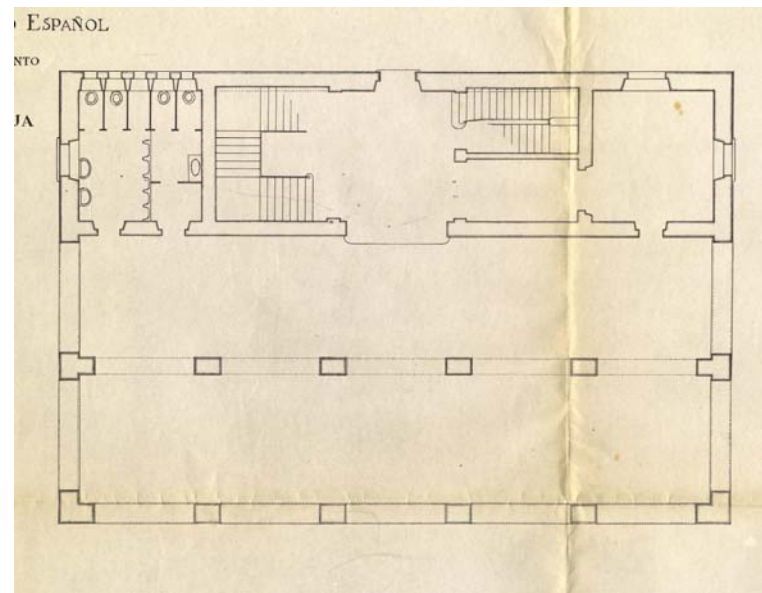
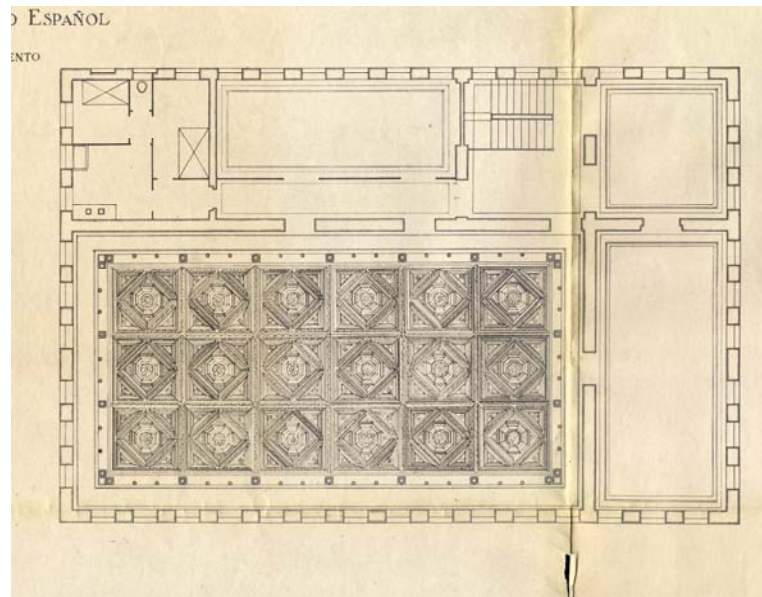

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón Reventós

CONTENIDO:
Planos originales del Ayuntamiento del Pueblo Español
Esta información original se envía a los alumnos para que puedan desarrollar su trabajo

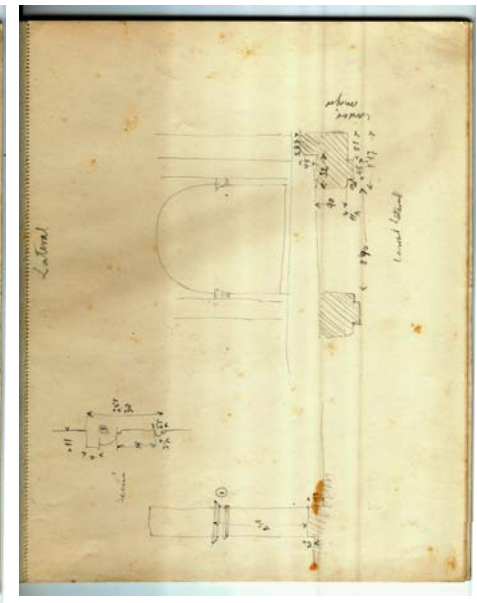
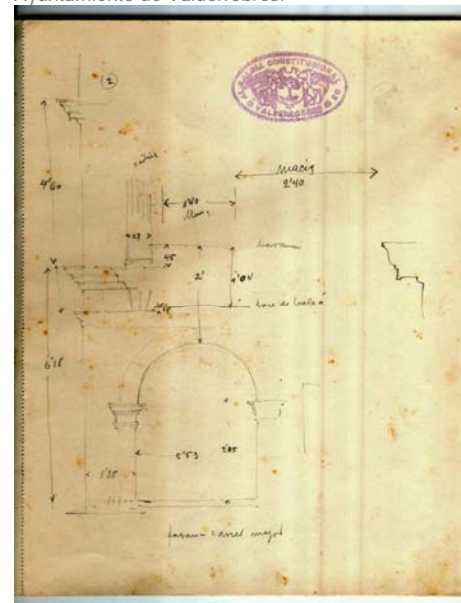

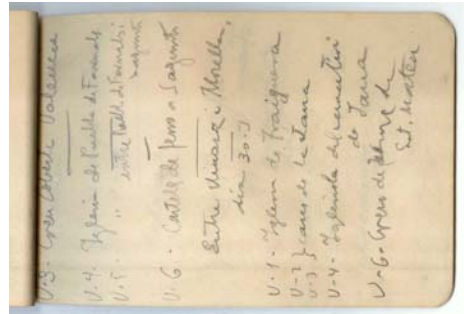
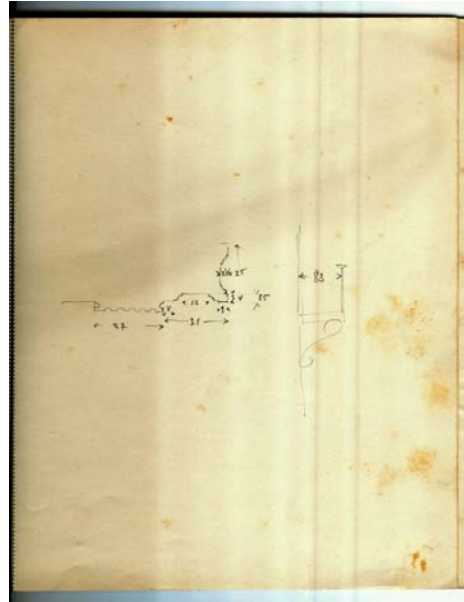
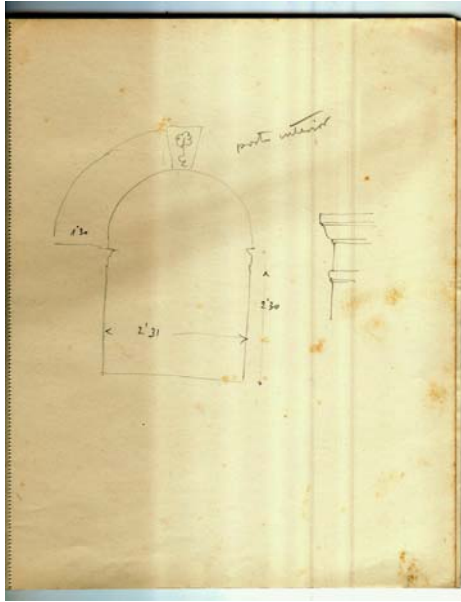
PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón Reventós

CONTENIDO:
Libreta de viaje tamaño 21x26 cm.
Material inédito

Dibujos de viaje extraídos de las libretas que se llevaron a los viajes realizados durante 1927 y 1928.

Estos detalles que se muestran son las anotaciones que se han encontrado sobre el Ayuntamiento de Valderrobres.

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón Reventós

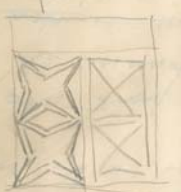
CONTENIDO:
Libreta de viaje tamaño 18x24 cm.
Material inédito

Dibujos de viaje extraídos de las libretas que se llevaron a los viajes realizados durante 1927 y 1928.

Estos detalles que se muestran son las anotaciones que se han encontrado sobre la Fresneda.

La Fresneda 43 i 44.
 gamma = 21 + 22 + 32
 Regah blanc negre ont
 fustes - vent altres s'edificis

 Carrer dels arcs
 a l'urbanitzada

Finestres de La Fresneda

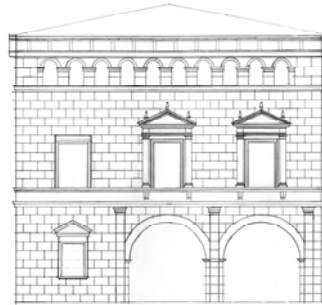
La Fresneda
 Fi del Ajuntament
 21 + 22 + 32
 de taxes les parts taxes
 Firant al
 40 mes
 gros i brut
 Aquest també es
 el to general de la
 trobada a les parts
 solcies
 A les parts uba-
 gnes donne el
 40 ~~en el~~ ~~deu~~
 mes gros a chapir i
 mes brut a baix de tot

La Fresneda
 les anotacions de dalt
 grises amb verdet.

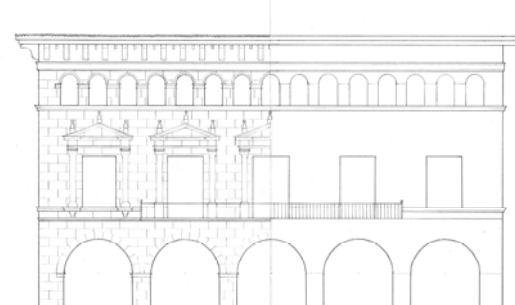

PROCEDENCIA:
Alumnos de la ETSAV

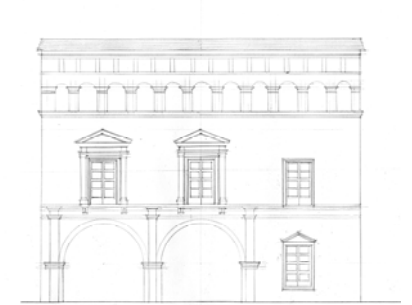
CONTENIDO:
Puesta a escala del edificio del
Ayuntamiento del Pueblo Español

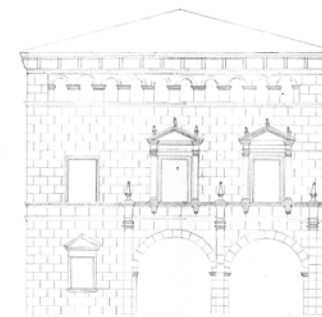
Álvaro Arcos etsav 2016

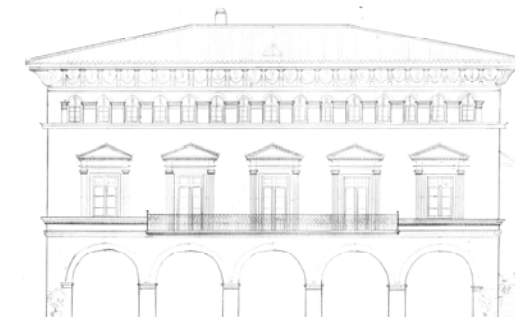
Ferran Cortés etsav 2016

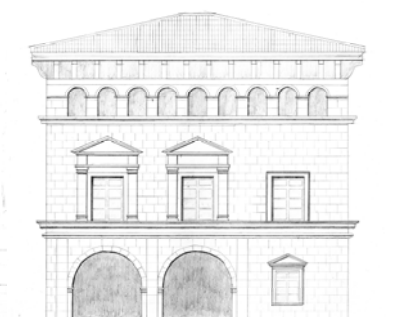
Benedetta Brun etsav 2016

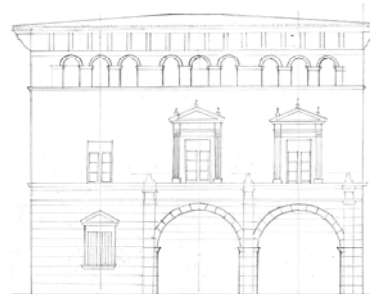
Fernanda Astete etsav 2016

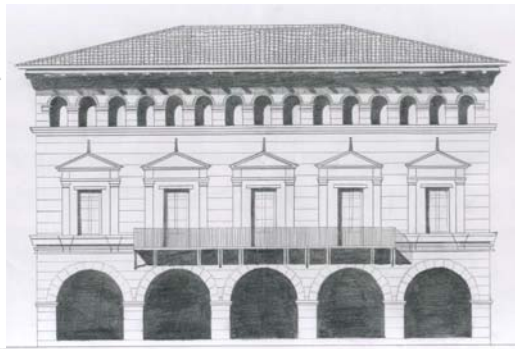
Lynn Czernig etsav 2016

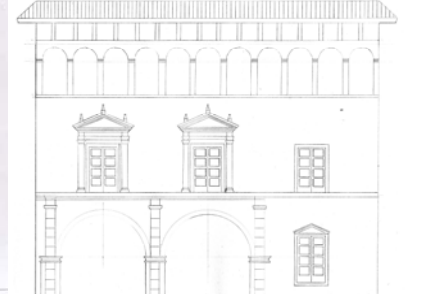
Clara Prat etsav 2016

Sergi Tomàs etsav 2016

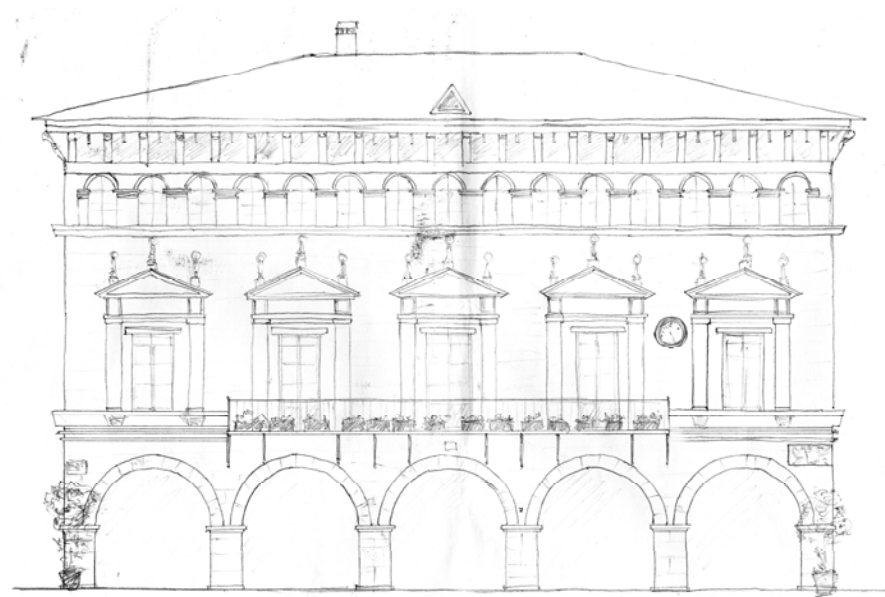
Yin etsav 2016

Flavia Saponaro etsav 2016

PROCEDENCIA:
Alumnos de la ETSAV

CONTENIDO:
Puesta a escala del edificio del Ayuntamiento del Pueblo Español en comparación con el dibujo anterior

Etienne Gaultier etsav 2016

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón Reventós

CONTENIDO:
Dibujo original del Ayuntamiento del Pueblo Español

VI. MATERIAL (POST)VIAJE

S4 / S5 VIAJE A VALDERROBRES / LA FRESNEDA. En el capítulo IV. DIARIO DE VIAJE se especifica todo el trabajo llevado a cabo durante el viaje. En este capítulo se recoge la información gráfica que se obtuvo.

PROCEDENCIA:
Alumnos de la ETSAV

CONTENIDO:
Fotografías realizadas durante el viaje a Valderrobres

Vista exterior del Ayuntamiento de Valderrobres

Cuadro en el interior de la sala de Plenos

Durante la observación de los edificios originales ya nos damos cuenta de las diferencias que existen con las copias del Pueblo Español.

Detalle del coronamiento de la fachada

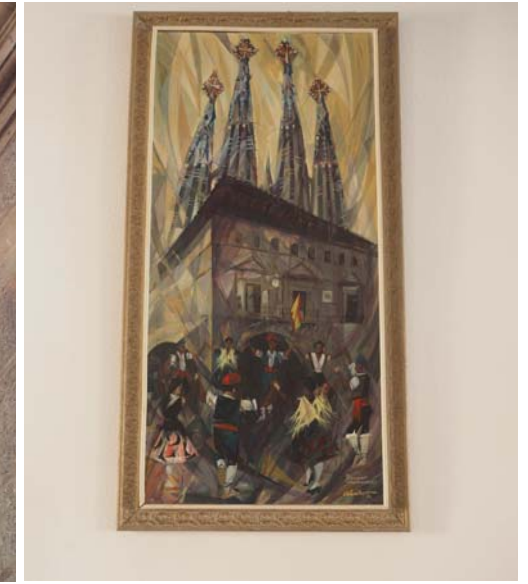

Detalle de los arcos de planta baja

Encontramos un cuadro dentro de la sala de plenos que confirma la buena relación y vínculo existente entre Valderrobres y el Pueblo Español y Barcelona en general.

Detalle de la barandilla

Cuadro en el interior de la sala de Plenos

Interior de la sala de Plenos

Desde el interior de la sala de Plenos

Los alumnos deciden tomar las medidas en altura desde el balcón principal, desde donde se supone que también lo hicieron los artífices del Pueblo Español.

Tomando notas desde el balcón principal

Tomando notas desde el balcón principal

Tomando medidas

Vista del Ayuntamiento desde el río

Aprovechamos la estancia en Valderrobres para ir a dibujar otros lugares de la población como por ejemplo el Castillo.

Grupo de estudiantes dibujando

Grupo de estudiantes dibujando

Viajamos a la Fresneda para poder localizar los dos edificios que se encuentran representados en el Poble Espanyol.

Casa de la Encomienda. La Fresneda

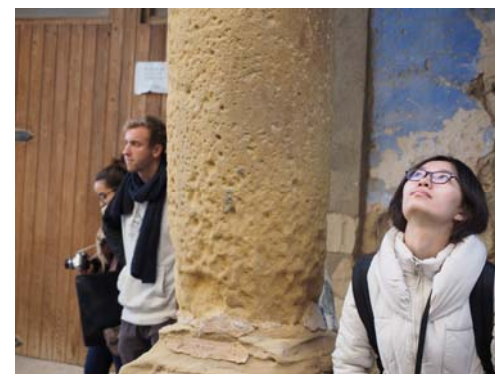

Casa de la Encomienda. La Fresneda

Durante la observación de los edificios originales ya nos damos cuenta de las diferencias que existen con las copias del Poble Español.

Casa de la Encomienda. La Fresneda

Casa de la Encomienda. La Fresneda

Casa de la Encomienda. La Fresneda

En una placa encontrada en la fachada del edificio se lee que, evidentemente, conocen que el edificio está representado en el Pueblo Español de Barcelona.

Casa de la Encomienda. La Fresneda

Casa de la Encomienda. La Fresneda

En esta imagen se muestra una fotografía realizada en el Pueblo Español donde se encuentra la copia del edificio original situado en La Fresneda.

Casa Consistorial (Ayuntamiento). La Fresneda

Casa Consistorial. La Fresneda

Mis ayudantes

Casa Consistorial. La Fresneda

El último día mostramos todo el trabajo realizado y comentamos el procedimiento para comparar ambos edificios.

Toda la información se juntará en una carpeta para que todo el mundo la pueda utilizar

Corrección de los trabajos en grupo

Despedida del viaje

Los alumnos tienen libertad para realizar su trabajo de la manera que ellos elijan en función del material que han recogido.

Dibujando por el camino de vuelta (Arnés)

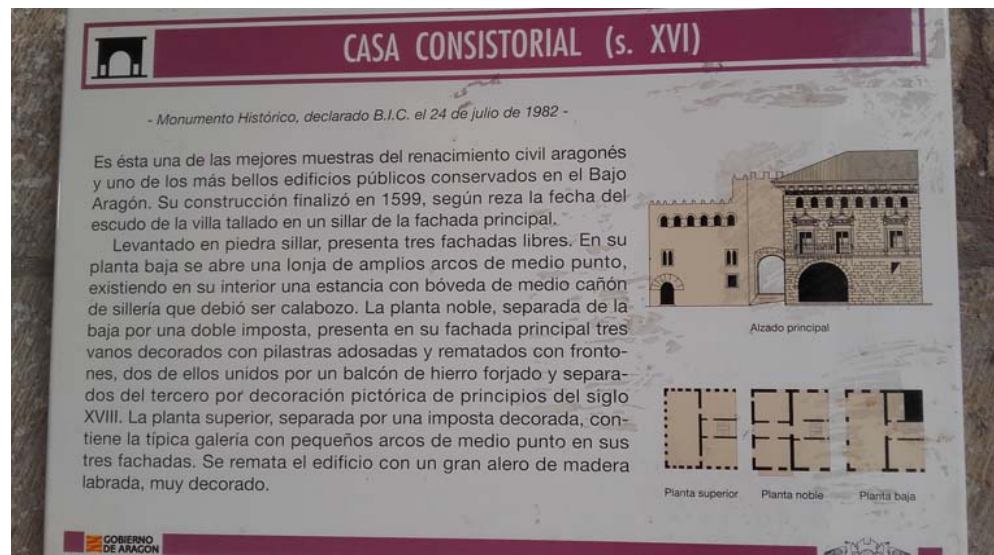
Dibujando por el camino de vuelta (Arnés)

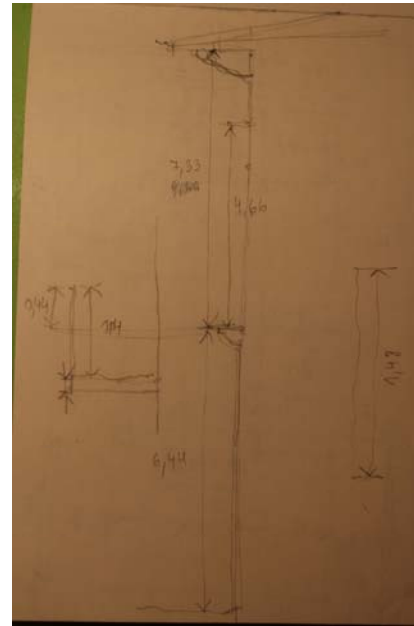
PROCEDENCIA:
Alumnos de la ETSAV

CONTENIDO:
Material gráfico recogido
durante el viaje

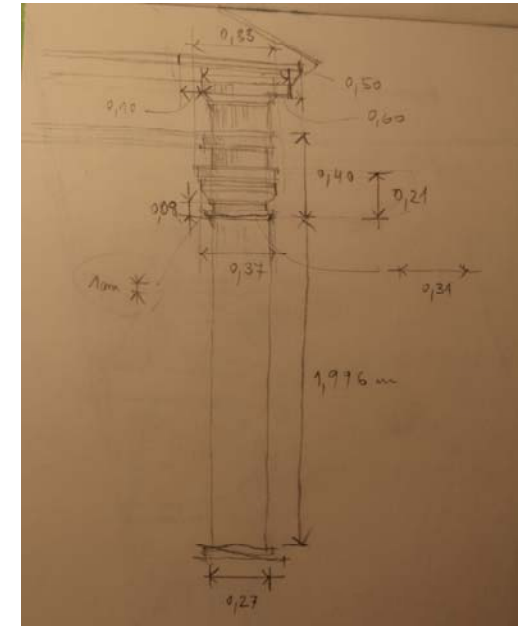
En esta imagen se muestra una fotografía realizada en el Pueblo Español donde se encuentra la copia del edificio original situado en la Fresneda.

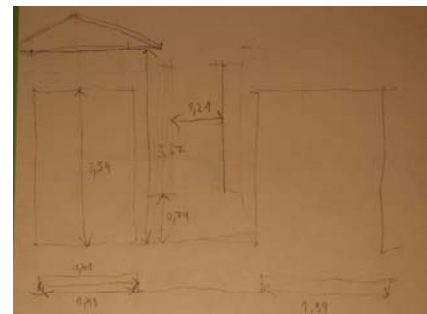
Información encontrada en el Ayuntamiento

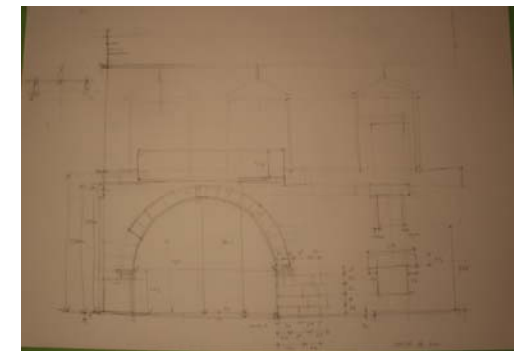
Croquis Ayuntamiento Valderrobres

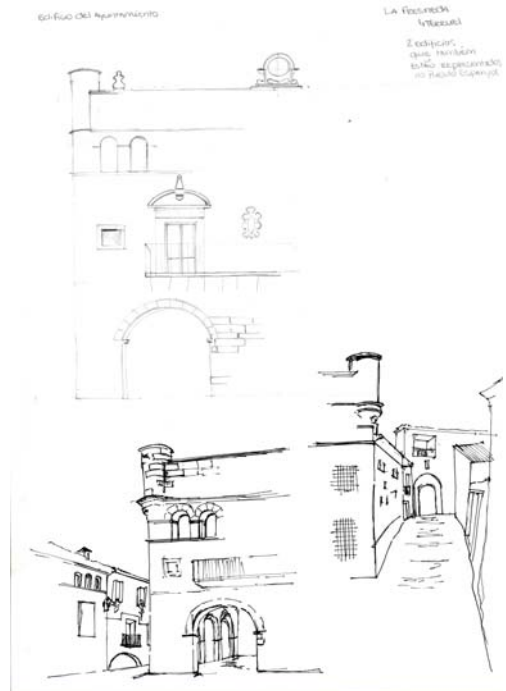
Croquis Ayuntamiento Valderrobres

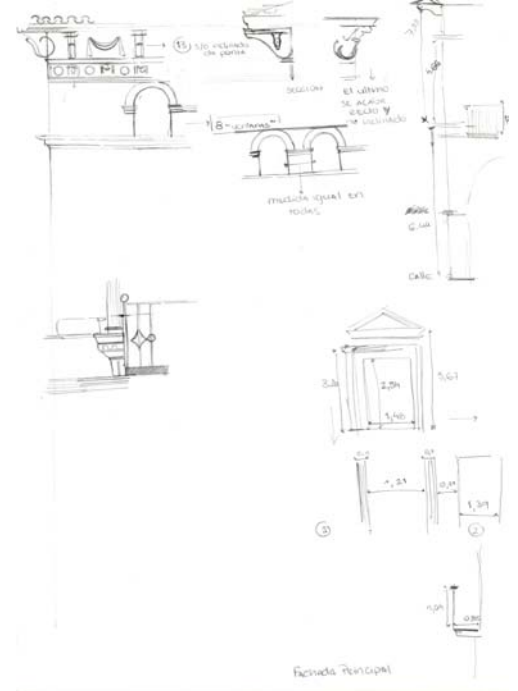
Croquis Ayuntamiento Valderrobres

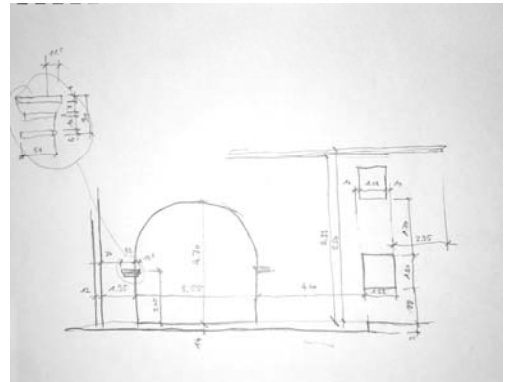
Croquis Ayuntamiento Valderrobres

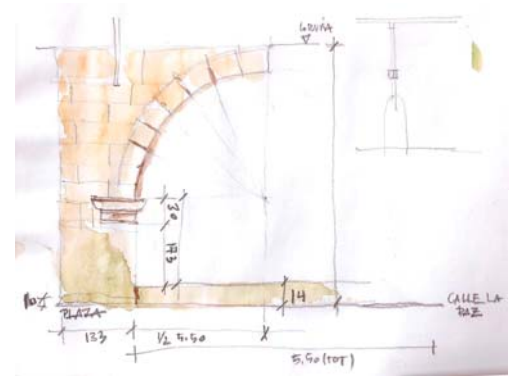
Bocetos en tinta y lápiz. La Fresneda

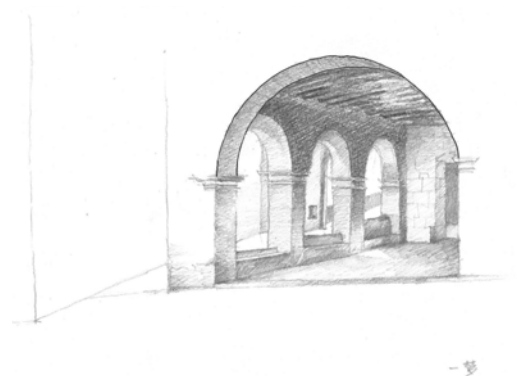
Apuntes a lápiz. Valderrobres.

Croquis a lápiz. Valderrobres.

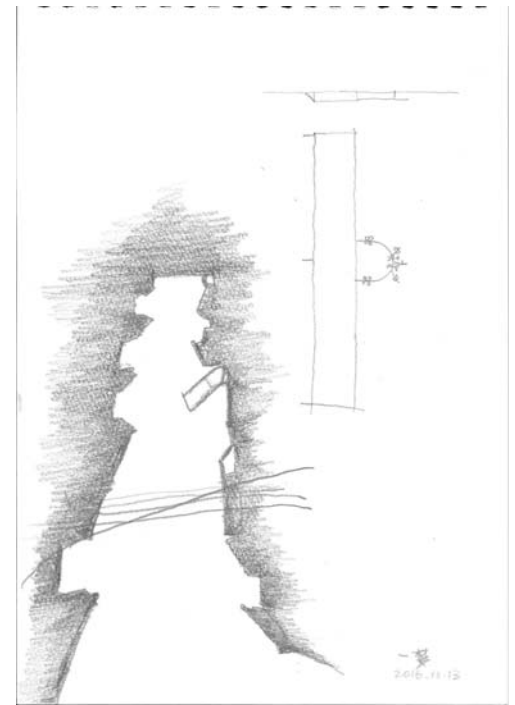
Croquis a lápiz y acuarela. Valderrobres.

Boceto a lápiz. La Fresneda.

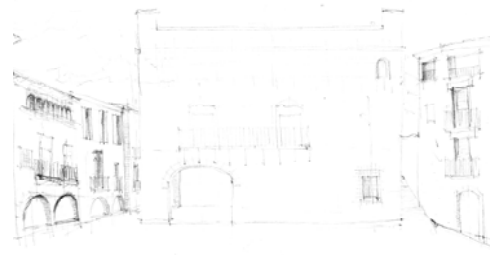
Boceto a lápiz

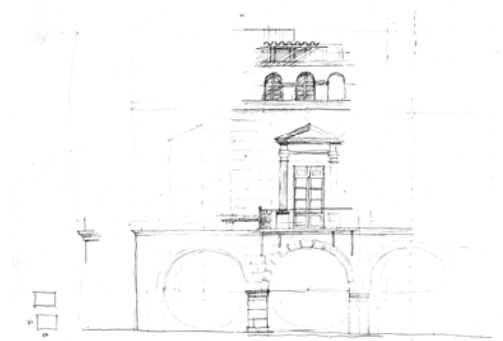
Boceto en tinta/acuarela y lápiz

Boceto en lápiz

Boceto en lápiz. La Fresneda.

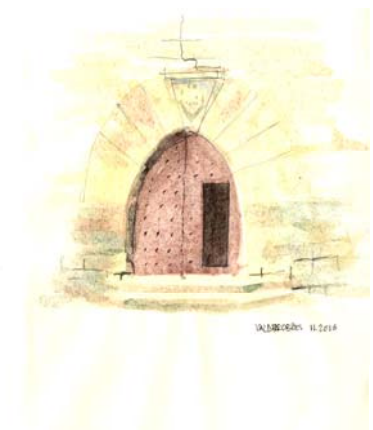
Boceto en lápiz. Valderrobres.

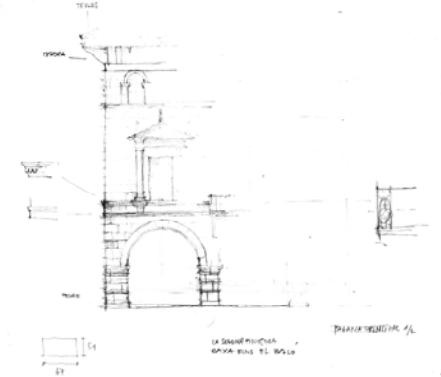
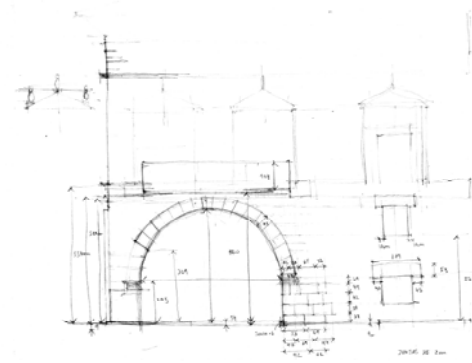
Boceto a lápiz y acuarela. Valderrobres.

Boceto a lápiz y acuarela. La Fresneda.

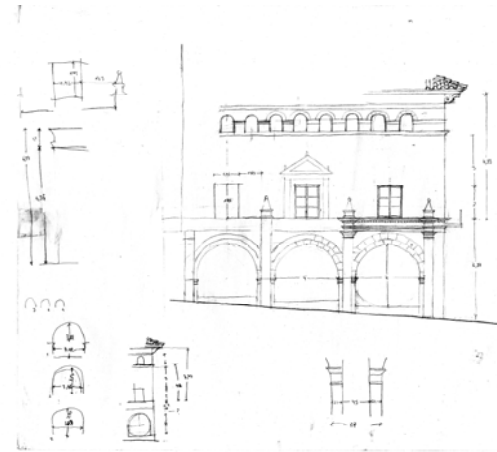

Bocetos a lápiz y acuarela. Valderrobres.

Croquis a lápiz. Valderrobres.

Croquis a lápiz. Valderrobres.

Croquis a lápiz. Valderrobres.

Boceto a lápiz y acuarela. Valderrobres.

S6 RESULTADO DEL ANALISIS. En este apartado se recogen los trabajos de cada uno de los alumnos que han realizado el viaje, adjuntados al final del anexo. Los trabajos también se pueden visualizar en el CD que se presenta con el trabajo, donde se puede apreciar mejor la calidad de ellos, sobretodo en el caso de una de las presentaciones que se trata de un audiovisual.

Los alumnos han tenido plena libertad para la elaboración de sus trabajos, cada uno ha elegido la técnica que mejor han creído para llegar al objetivo: comparar original y copia de los edificios visitados.

Los alumnos que han presentado el trabajo son: Laia Boquera Llambrich, Tania Vanessa Rocha Torre, Moritz Hetterich, Clara Vidal Moliner, Cyril Unternahrer y Albert Rabaza.

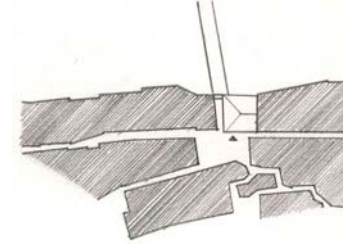
S7 ENCUESTA. Se adjunta la encuesta contestada por los alumnos donde se valoran aspectos concretos sobre el trabajo del Pueblo Español, el viaje y otros aspectos sobre el dibujo en general.

VII. CONCLUSIONES

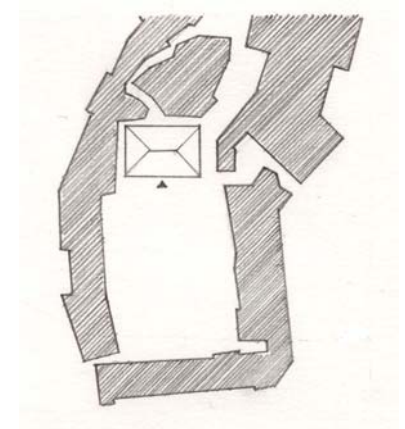
A continuación se expone, de manera esquemática, las conclusiones obtenidas tras la comparación de ambos edificios, original y copia, durante el desarrollo del trabajo. Se enumeran las conclusiones extraídas de los trabajos presentados por los alumnos participantes, que se explican de manera más detallada en los trabajos presentados adjuntos al final de éste anexo.

Urbanismo

AYUNTAMIENTO DE VALDERROBRES

AYUNTAMIENTO DEL PUEBLO ESPAÑOL

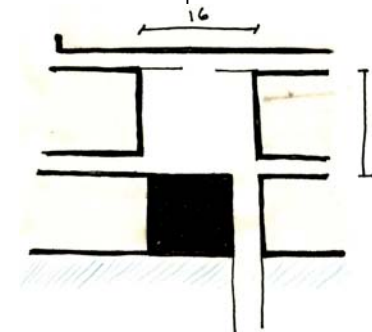

El edificio tiene 3 fachadas y una medianera compartida con otro edificio.

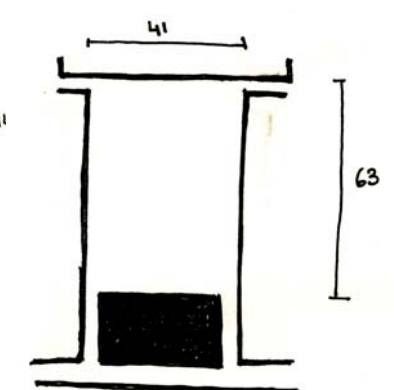
Se encuentra en una situación lateral, enganchado a otros edificios que conforman la plaza, formando una esquina de ésta. Es un edificio en esquina.

El edificio tiene 4 fachadas descubiertas.

Se sitúa centrado en uno de los lados que conforman la plaza. El edificio se puede recorrer por sus 4 lados. Es un edificio aislado.

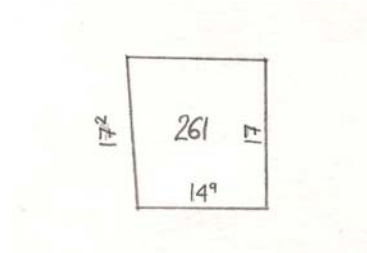
La dimensión de la plaza donde se encuentra es de 16x14m aproximadamente, tiene forma casi

La dimensión de la plaza donde se encuentra es 41x63m aproximadamente, tiene forma

Dimensiones

cuadrada.

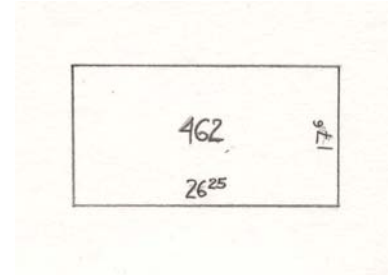
Cuadrado aprox. de 17x14.90m.
Fachada principal de 14.90m de longitud

Fachada lateral de 17 m de longitud

Superficie aprox. en planta de 261m²

rectangular.

La Plaza del Pueblo Español donde se ubica el Ayuntamiento es casi 11 veces mayor que la original.

Rectángulo aprox. de 17.60x26.25m
Fachada principal de 26.25m de longitud

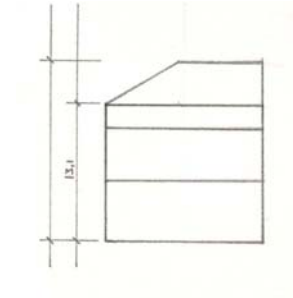
La fachada principal del edificio del Pueblo Español es 1,80 veces aprox. mayor que la del edificio original.

Fachada lateral de 17.6m de longitud

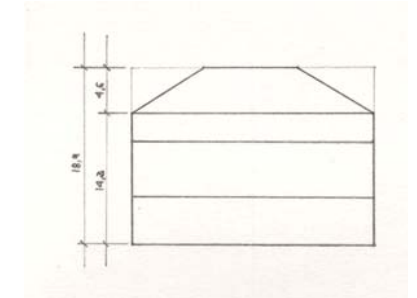
Las fachadas laterales de ambos edificios tienen aproximadamente la misma longitud

Superficie aprox. en planta de 462m²

La superficie en planta del edificio del Pueblo Español es 1,80 veces aprox. mayor que el edificio original.

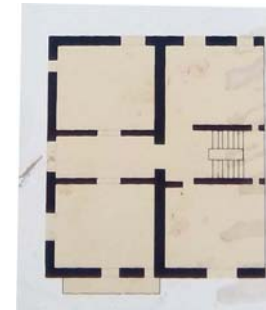
La altura hasta la cornisa es 13.10 aprox.

La altura hasta la cornisa es 14.30 aprox.

La altura de ambos edificios es más o menos la misma.

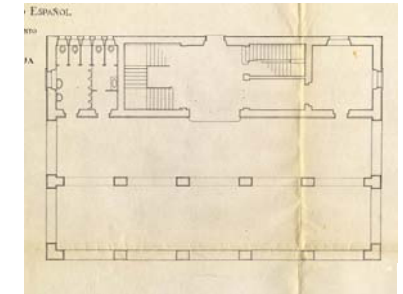
Planta (distribución)

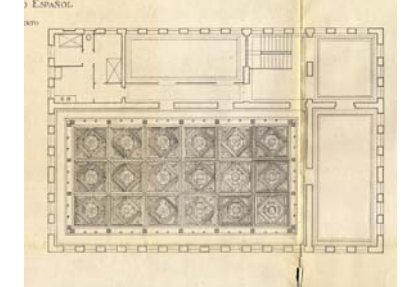
Planta baja

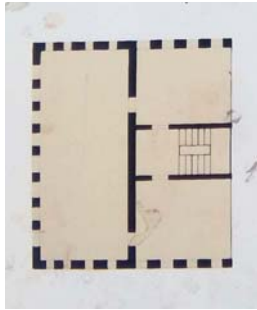
Planta primera

Planta baja

Planta primera

Planta segunda

El edificio original tiene tres plantas mientras que el del Pueblo español tiene solo dos.

Escalera copiada del convento de Oriola (Alicante). No se copió la escalera original del Ayuntamiento de Valderoures.

Muestra del interior de la sala noble con una altura y sin entretejidos ornamentales.

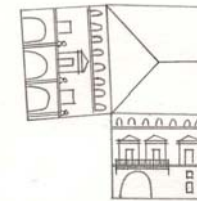
Muestra del interior de la sala noble con doble altura i entretejidos ornamentales copiados de la Audiencia de Valencia.

Interiormente ambos edificios tienen poca similitud en cuanto a la distribución, la disposición, forma y tamaño de la escalera así como de los elementos decorativos como los entretejidos de la sala noble.

[\(RE\) Lib-2/p.40](#)

"La audiencia de Valencia...el sostre es de games 24+25."

Composición

Fachada principal

Fachada principal

14.90 (a) x 13.10 (h)m
 1 arco
 balcón corrido descentrado de 2 balcones
 1 ventana lateral asimétrica

26.25 (a) x 14.30 (h)m
 5 arcos
 balcón corrido centrado de 3 balcones
 2 ventanas laterales (simétricas) simétrica

Fachada lateral

17.20 (a) x 13.10 (h)m
 1 fachada
 3 arcos
 simétrica

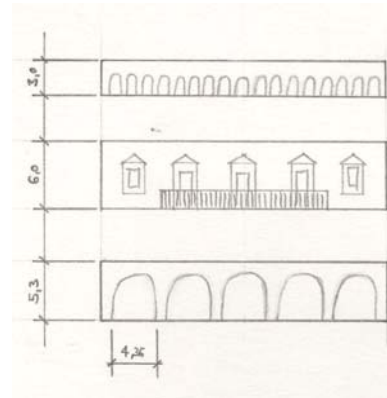
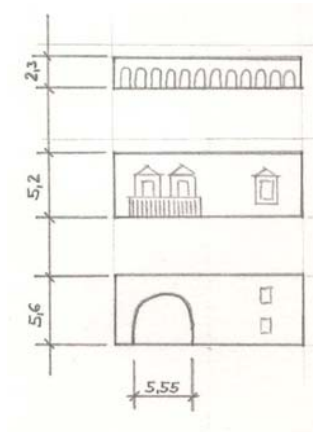
Fachada lateral > fachada principal

Fachada lateral

17.60 (a) x 14.30 (h)m
 2 fachadas iguales
 2 arcos
 asimétrica

Fachada lateral < fachada principal

Detalles de fachada

Cornisa de remate

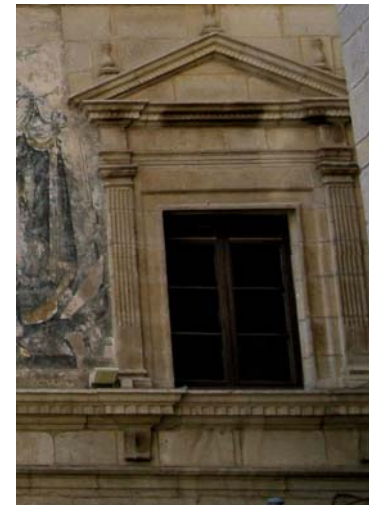
Cornisa de remate

Ventanas superiores

Ventanas superiores

Ventana de la primera planta

Ventana de la primera planta

Cornisa de la planta baja

Cornisa de la planta baja

Capitel y columna de la planta baja

Capitel y columna de la planta baja

<https://we.tl/ddFqvIFAAB>

El edificio del Pueblo Español en comparación con el del que es copia mantiene similitud en cuanto a los detalles particulares de cornisas, ornamentación, remates, capiteles, etc...pero no guarda una relación determinada en cuanto a su morfología y dimensión en general.

Se hace la hipótesis que el edificio se escaló en planta (manteniendo aproximadamente la altura) de manera que quedase proporcionado según las dimensiones de la plaza donde se tenía que ubicar, por tanto la relación de dimensión se establece con la plaza y no una relación directa con el edificio original (en cuanto a dimensiones se refiere).

"Es demostrativo en este aspecto lo que se hizo en el edificio que preside la Plaza Mayor. La baldosa que hay incrustada en su fachada y la nota de las guías os dicen que es la Casa Consistorial de Vall-de-roures de la provincia de Teruel. Pero si comparamos el modelo con su réplica en Montjuic, descubrimos que los arquitectos multiplicaron el primero por dos o por tres y transformaron en un elegantísimo palacio lo que en realidad no es sino un imperfecto boceto de arquitectura renacentista. No solamente aumentaron el edificio que les servía de patrón, sino que le añadieron elementos de otros edificios lejanos. La escalera, por ejemplo, no es la misma que tiene el Ayuntamiento de Vall-de-roures, sino que se hizo con elementos extraídos de un convento de Oriola (Alicante). Los entretejidos de las salas tampoco tienen que ver con los de Vall-de-roures: son reproducciones de los mejores ejemplares hispánicos; por ejemplo en el salón está el famoso entretejido de la Audiencia de Valencia.¹⁹

Barcelona, agosto de 2016

¹⁹ Texto extraídos del libro de Soledad Bengoechea Echaondo: Els secrets del poble espanyol 1929-2004.

³ Extracto del documento original dispuesto actualmente en el fondo Miquel Utrillo. (Poble Espanyol 1929 II, n.inv. 3234-27)

ANEXO d2_Texturas del Pueblo Español

I. INTRODUCCION

El siguiente anexo muestra el desarrollo de los trabajos realizados por alumnos de la Escuela de Arquitectura del Vallés (ETSAV) dentro de la asignatura de Dibujo I, en los cuatrimestres de Otoño 2011, Otoño 2012 y Primavera 2013.

Los tres grupos de trabajo que se muestran a continuación tienen un mismo hilo conductor, el Pueblo Español de Montjuic. Todos los trabajos se inspiran, analizan y estudian diferentes aspectos del mismo tema donde se trabajan texturas y tramas a lápiz en el dibujo a mano alzada mediante la reproducción de fotografías en blanco y negro.

El resultado final de todos los trabajos es en equipo, que se obtiene mediante la unión de dos o más trabajos, realizados independientemente por cada uno de los alumnos, como si de un puzle se tratara.

El objetivo del ejercicio es que los alumnos desarrollen una de las temáticas contenidas en el Programa Docente de la asignatura: Texturas y Tramas en los dibujos a mano alzada, utilizando además un modelo que no les deje indiferentes.

II. METODOLOGIA DE TRABAJO

Para el desarrollo de los trabajos se sigue la misma metodología, que consiste en cuatro sesiones de trabajo que se describen a continuación:

S1 CLASE TEORICA. En esta sesión se da información acerca del Pueblo español para que los alumnos tengan conocimiento del lugar. Muchos de los alumnos conocen el recinto y han ido pero nunca se han planteado su origen ni su historia, hecho que hace que cuando saben realmente lo que es y significa se sienten altamente interesados y me atrevería a decir que sorprendidos.

S2 VISITA AL PUEBLO ESPAÑOL. Los alumnos viajan al Poble Español para estudiar el recinto. Toman notas, medidas, fotografías, hacen bocetos, croquis...de lo que ven, todo a mano alzada, se trata pues de recopilar apuntes de viaje, como si de un viaje real se tratara.

S3 EJERCICIO TEXTURAS. Se trata de una sesión de trabajo que se hace en clase y que los alumnos acaban de completar cada uno en sus casas. Se reparte un fragmento de una fotografía en blanco y negro que procede del archivo de la Biblioteca del COAC y se les pide que la copien fidedignamente, con el máximo de detalle posible de manera que sea una copia lo más similar posible al original.

S4 EXPOSICION DE LOS TRABAJOS. Se realiza una exposición de los trabajos en clase, donde se unen los fragmentos que proceden de la misma fotografía, para valorar el resultado final.

III. MUESTRA DE LOS TRABAJOS

OTOÑO 2011

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

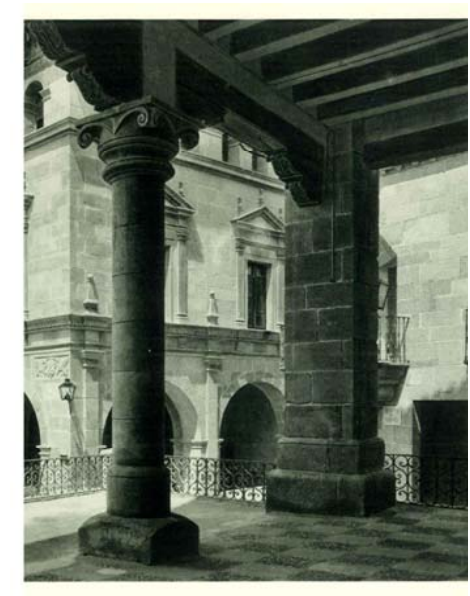
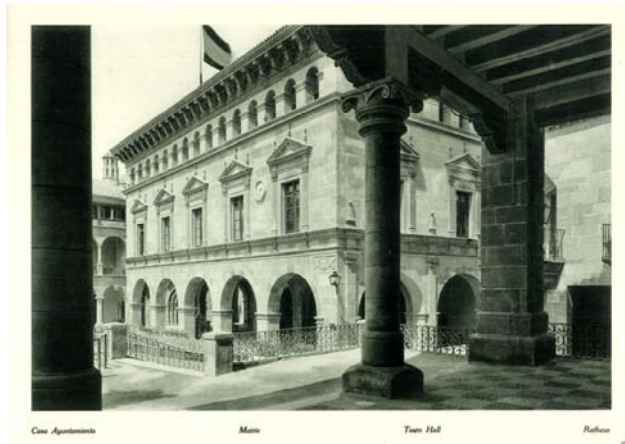
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2011

*Casa Ayuntamiento /
Mairie / Town Hall /
Rathaus*

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2011

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2011

Calle del Alcalde de Zalamea / Rue du Maire de Zalamea / Mayor of Zalamea's Street / Strasse des Bürgermeisters von Zalamea

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2011

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2011

*Plaza Mayor / Place
Principale / Main
Square / Hauptplatz*

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2011

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco
y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca
del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño
2011

*Plaza de Peñaflor / Place
de Peñaflor / Peñaflor
Square / Platz von
Peñaflor*

Copia de los dos
fragmentos de la
fotografía original
realizados por dos de los
alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre
papel.

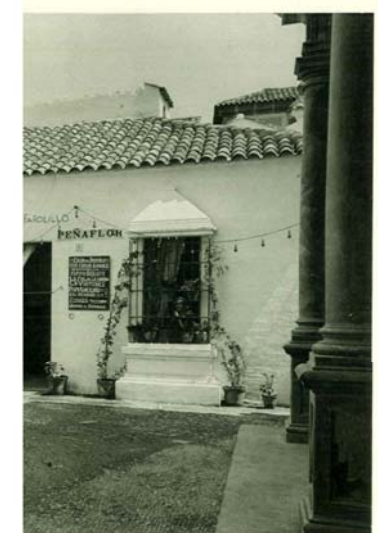

Plaza de Peñaflor

Place de Peñaflor

Peñaflor Square

Platz von Peñaflor

OTOÑO 2011

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

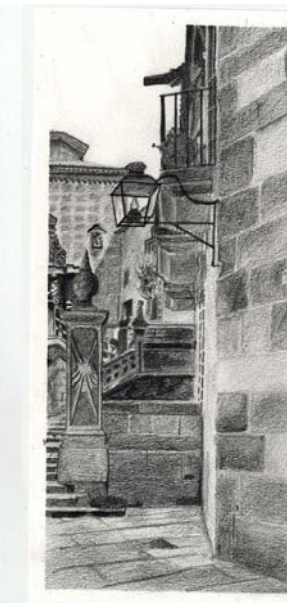
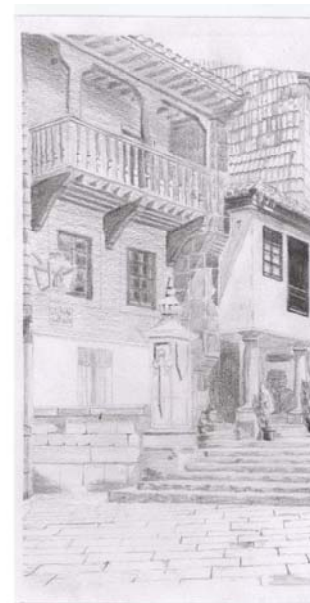
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2011

Gradas de Santiago de Compostela / Degrés de Santiago de Compostela / Steps of Santiago de Compostela / Stufen von Santiago de Compostela

Copia de los tres fragmentos de la fotografía original realizados por tres de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2011

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

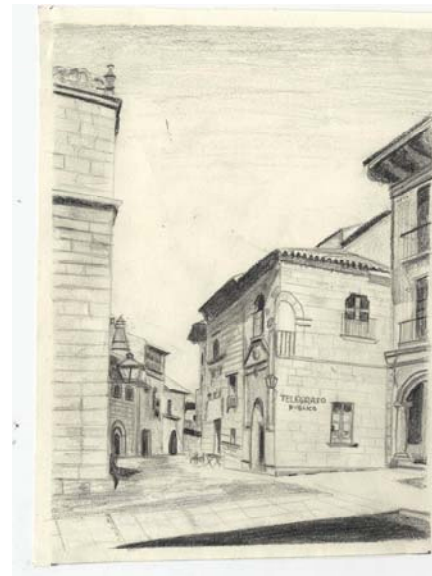
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2011

*Plaza Castellana / Place
Castillane / Castille
Square / Kastilisher Platz*

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2011

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

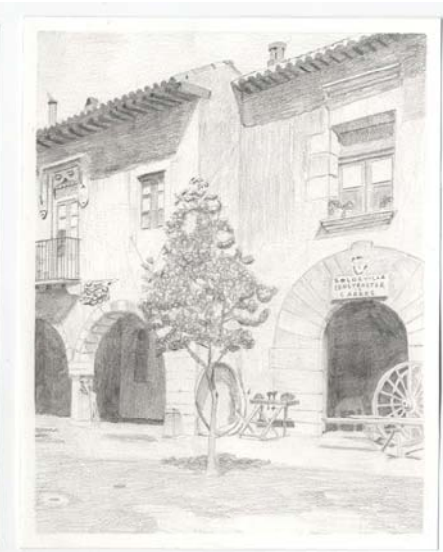
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca
del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño
2011

***Plaza de la Fuente / Place
de la Fontaine / Fountain
Square / Brunnenplatz***

Copia de los dos fragmentos
de la fotografía original
realizados por dos de los
alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

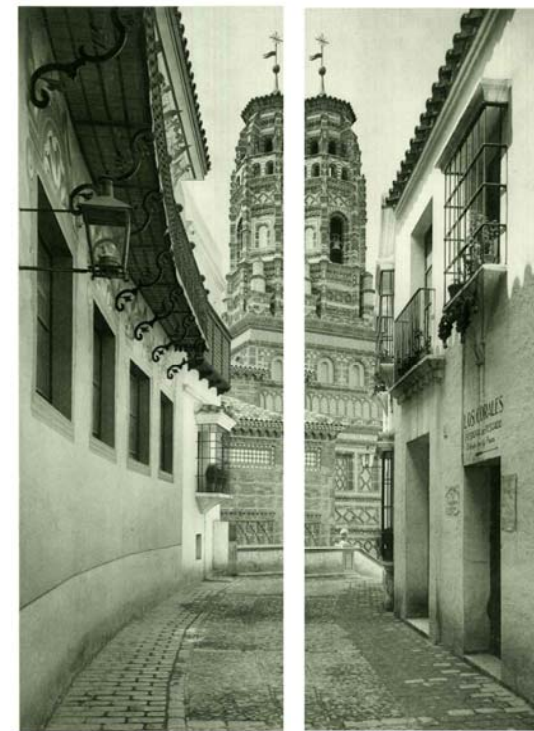
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2012

Calle Bulas / Rue Bulas / Bulas Street / Strasse Bulas

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

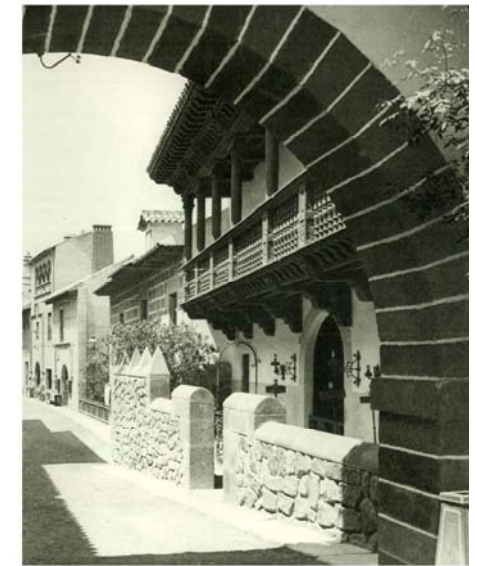
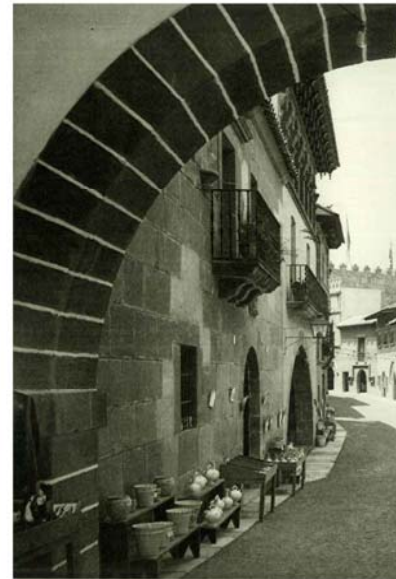
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño
2012

*Calle de Caballeros / Rue
Caballeros / Gentlemens'
Street / Strasse
Caballeros*

Copia de los dos
fragmentos de la
fotografía original
realizados por dos de los
alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre
papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

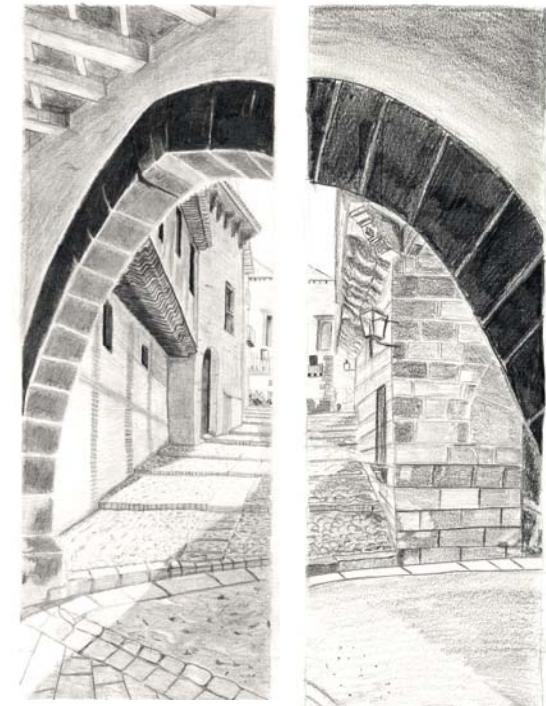
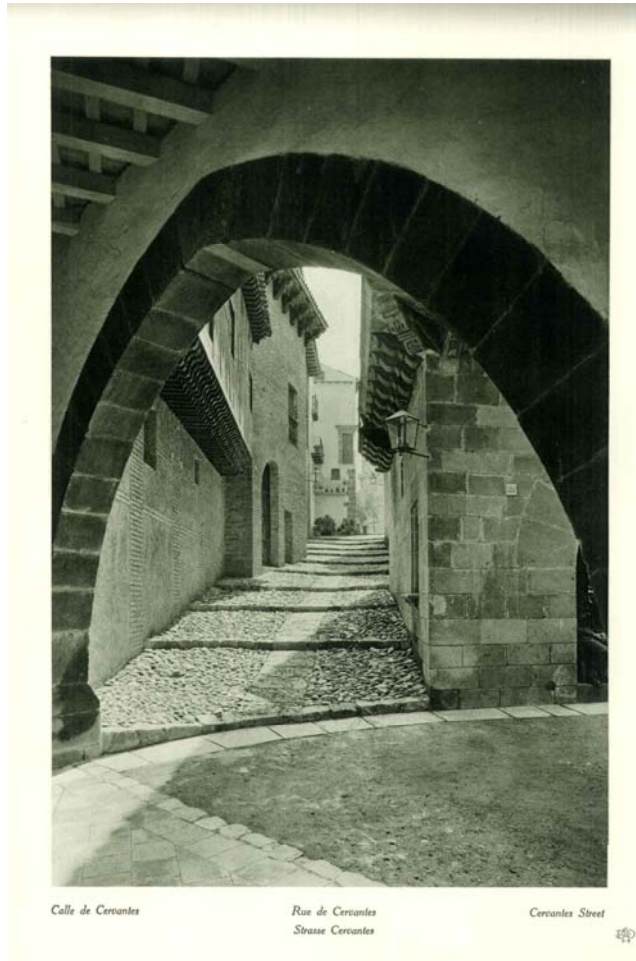
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco
y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca
del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño
2012

*Calle de Cervantes /
Rue de Cervantes /
Cervantes Street /
Strasse Cervantes*

Copia de los dos
fragmentos de la
fotografía original
realizados por dos de los
alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre
papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2012

*Entrada calle Caballeros /
Entrée rue Caballeros /
Entry to Caballeros Street
/ Eingang Strasse
Caballeros*

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2012

Entrada Plaza de Peñaflor
/ Entrée Place de Peñaflor
/ Entrance to the Peñaflor Square
/ Eingang zum Platz von Peñaflor

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

Entrada Plaza de Peñaflor   *Entrée Place de Peñaflor*   *Entrance to the Peñaflor Square*
Eingang zum Platz von Peñaflor   185

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2012

Travesía del Maestrazgo / Traverse du Maestrazgo / Grandmaster's Lane / Querstrasse des Maestrazgo

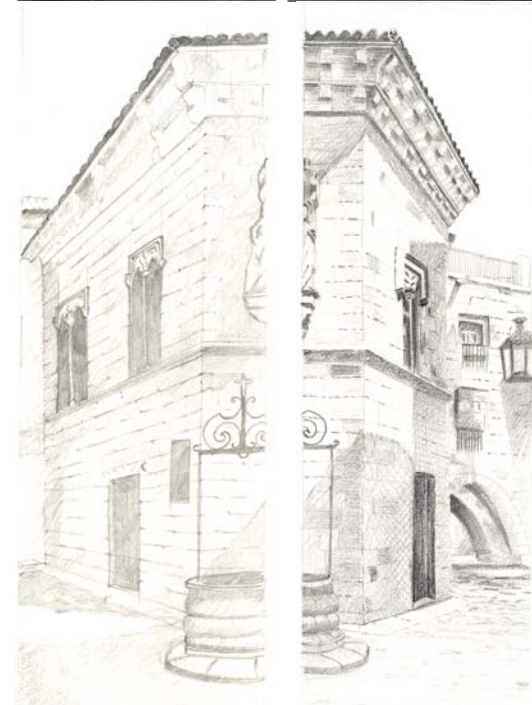
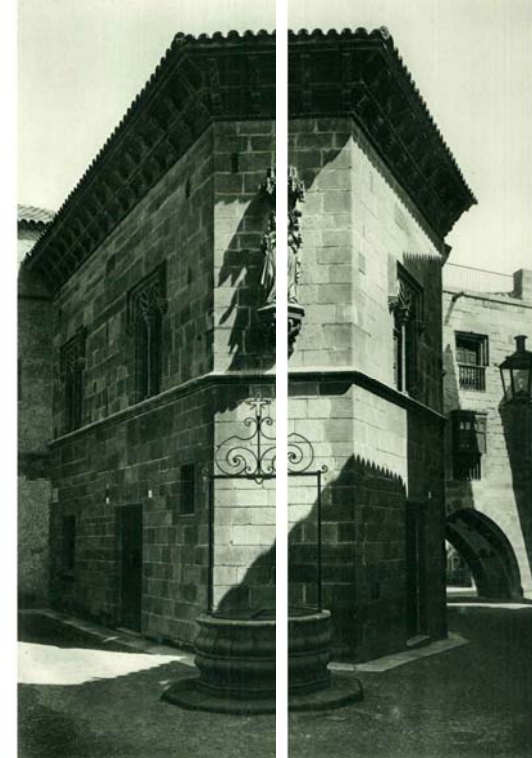
Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

Travesía del Maestrazgo

*Traverse du Maestrazgo
Querstrasse des Maestrazgo*

Grandmaster's Lane

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2012

Salida a la Plaza Aragonesa / Sortie à la Place Aragonaise / Outlet into the Square of Arragon / Ausgang nach dem aragonischen Platz

Copia de los dos fragmentos de la fotografía original realizados por dos de los alumnos de la asignatura. Técnica: lápiz sobre papel.

Salida a la Plaza Aragonesa   Sortie à la Place Aragonaise   Outlet into the Square of Arragon
Ausgang nach dem aragonischen Platz

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño
2012

*Plaza Mayor / Place
Principale / Main
Square / Hauptplatz*

Copia de los dos
fragmentos de la
fotografía original
realizados por dos de los
alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre
papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca
del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño
2012

*Plazuela de la Iglesia /
Place de l'Eglise / Church
Square / Kirchplatz*

Copia de los dos
fragmentos de la
fotografía original
realizados por dos de los
alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre
papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del Departamento
de Dibujo I de la ETSAV

Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca
del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en la
asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño 2012

*Calle del Príncipe de Viana
/ Rue du Prince de Viana /
Prince of Viana Street /
Strasse Prinz von Viana*

Copia de los dos
fragmentos de la fotografía
original realizados por dos
de los alumnos de la
asignatura. Técnica: lápiz
sobre papel.

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

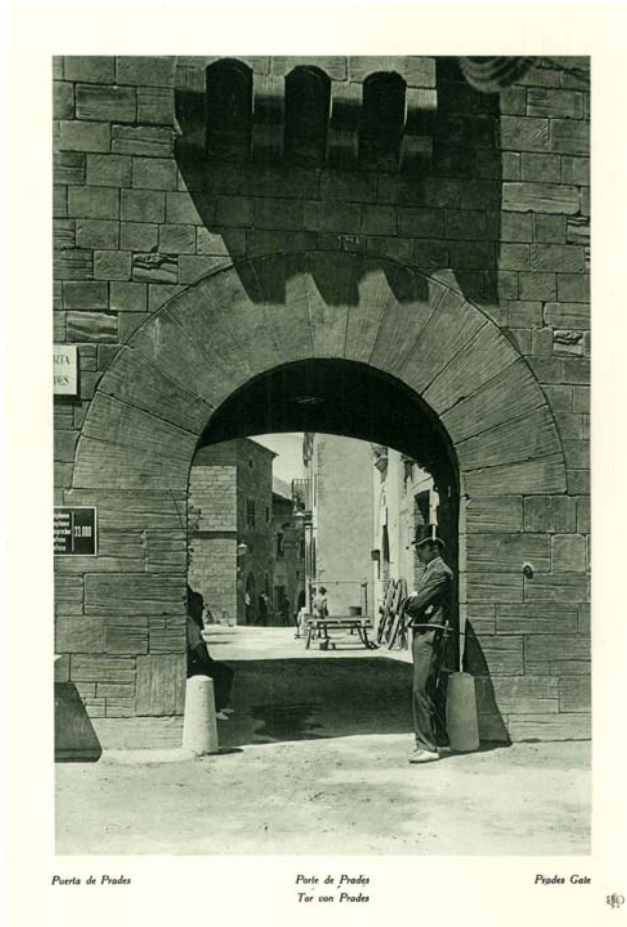
Biblioteca del COAC

CONTENIDO:
Fotografías en blanco y negro del Pueblo Español
obtenidas de la biblioteca del COAC

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso Otoño
2012

*Puerta de Prades /
Porte de Prades /
Prades Gate / Tor von
Prades*

Copia de los dos
fragmentos de la
fotografía original
realizados por dos de los
alumnos de la asignatura.
Técnica: lápiz sobre
papel.

PRIMAVERA 2013

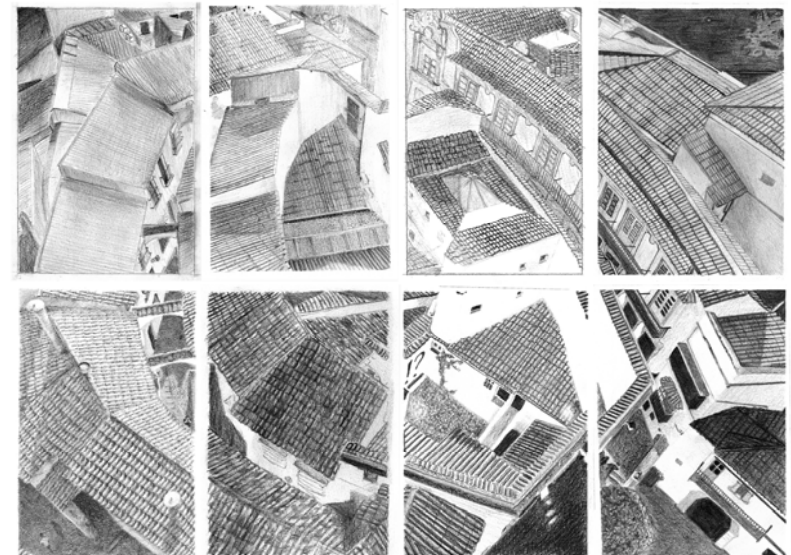
PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de
Dibujo I de la ETSAV

Archivo privado del
Pueblo Español

CONTENIDO:
Fotografía en blanco y negro de la vista aérea del recinto del barrio andaluz. Fotografía concedida por el archivo privado del Pueblo Español.

Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Primavera 2013.

Composición de los fragmentos realizados por cada uno de los alumnos para obtener el resultado final que consiste en obtener una copia de la fotografía mostrada.

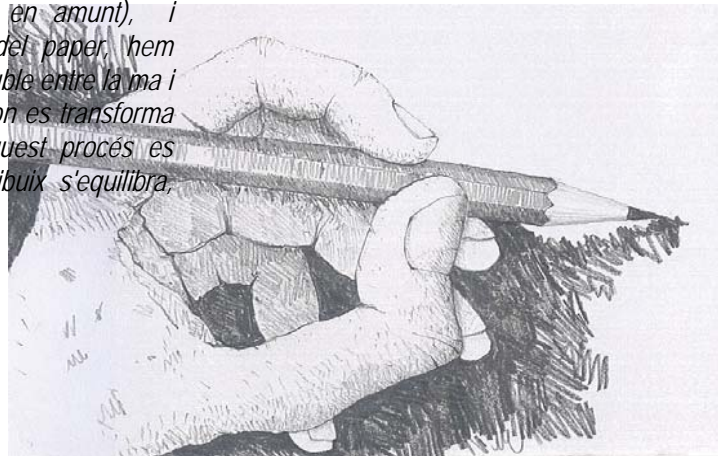
IV. ODA AL LAPIZ

El llapis és un dels elements de dibuix més polivalents, segurament perquè la matèria de que està format, fa molts anys que volta. Segons el grau de duresa del grafit; es a dir, l'addició de més o menys ceres al carbó vegetal, dóna un poder de resolució gràfica inabastable que el fan imprescindible a l'hora de dibuixar.

Emprar un llapis dur permet preparar subtilment el dibuix, sense embrutar-lo, tornant a dibuixar-hi a sobre, com si fos una teranyina tupida de línies que serviran d'encaix previ, però sense agafar cap tipus de jerarquia, simplement embastant-lo. Aquest procés no intimida massa, el tornar reiterades vegades sobre el mateix model ens permet corregir, retrobar línies perdudes, proporcionar millor i ajustar la composició del dibuix al plànol de treball.

Continuar dibuixant ja voldrà dir aplicar-li les textures adients que li donaran relleu, volumetria i tots els efectes desitjats.

Treballant amb mines més toves (de la HB en amunt), i desplaçant el llapis lentament pel gramatge del paper, hem d'intentar provocar una mena de tàndem indissoluble entre la ma i el model, com si fos una feina de papiroflèxia, on es transforma el que representem en un altra dimensió. Aquest procés es desenvolupa en distintes fases fins que el dibuix s'equilibra, assolint el punt de "cocció" correcte.¹

Barcelona, agosto de 2016

¹ Extracto de la ficha didáctica 3 "El poder de la intimidación" que hizo mi amigo Manel González Solanes como material de trabajo para los alumnos de La Salle Arquitectura dentro de la asignatura de Expresión Arquitectónica I. El documento completo se adjunta al final de este anexo.

ANEXO d3_Levantamiento de la Plaza Mayor

I. INTRODUCCION

El siguiente anexo muestra el desarrollo de los trabajos realizados por alumnos de la Escuela de Arquitectura del Vallés (ETSAV) dentro de la asignatura de Dibujo I en el cuatrimestre de Primavera 2012.

El ejercicio plantea el levantamiento de uno de los alzados de la Plaza Mayor del Pueblo Español de Montjuic, concretamente el alzado Noroeste. A cada uno de los alumnos se le asigna el estudio de una de las fachadas que integran el alzado en toda su longitud, de manera que el resultado final se obtiene mediante la unión de los trabajos. Se trata por tanto de un ejercicio de copia de la realidad que se traspaasa al papel.

El objetivo del ejercicio es que los alumnos desarrollen la temática contenida en el Programa Docente de la asignatura utilizando además un modelo que no les deje indiferentes, así pues el ejercicio incluye un trabajo previo de apuntes y toma de datos a mano alzada "in situ" para después traspasar toda esta información a la siguiente fase que consiste en hacer una Puesta a Escala del objeto analizado, así como la incorporación de texturas y sombras en los dibujos.

II. METODOLOGIA DE TRABAJO

Para el desarrollo de los trabajos se sigue la misma metodología, que consiste en cuatro sesiones de trabajo que se describen a continuación:

S1 CLASE TEORICA. En esta sesión se da información acerca del Pueblo español para que los alumnos tengan conocimiento del lugar. Muchos de los alumnos conocen el recinto y han ido pero nunca se han planteado su origen ni su historia, hecho que hace que cuando saben realmente lo que es y significa se sienten altamente interesados y me atrevería a decir que sorprendidos.

S2 VISITA AL PUEBLO ESPAÑOL. Los alumnos viajan al Poble Español y toman apuntes, croquis, medidas, fotografías...de lo que ven, en definitiva, recogen toda la información que necesitaran para hacer la puesta a escala que realizaran a continuación. Cada alumno se centra en un edificio de manera que entre todos podamos, posteriormente, reconstruir el alzado de la plaza en su conjunto.

S3 PUESTA A ESCALA Y SOMBRAS / TEXTURAS. Se trata de una sesión de trabajo que se hace en clase y que los alumnos acaban de completar cada uno en sus casas. Cada alumno hará la puesta escala de la fachada que le ha tocado, utilizando todo el material de campo que recogió en la sesión anterior. La escala del dibujo será la misma para todos ellos.

S4 EXPOSICION DE LOS TRABAJOS. Se realiza una exposición de los trabajos en clase, en la que se reproduce el alzado de la plaza en su conjunto, a modo de collage, con cada uno de los alzados que han realizado los alumnos, para así poder apreciar el resultado final.

La técnica empleada para el desarrollo del trabajo es lápiz sobre papel.

III. MUESTRA INDIVIDUAL DE LOS TRABAJOS

PRIMAVERA 2012

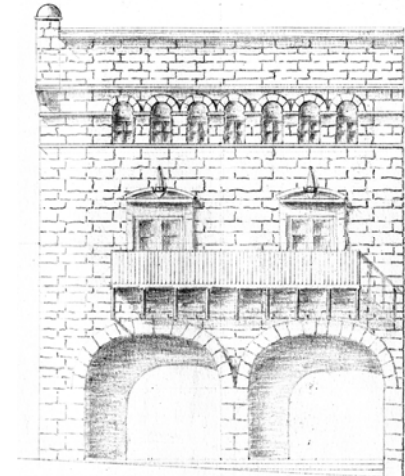
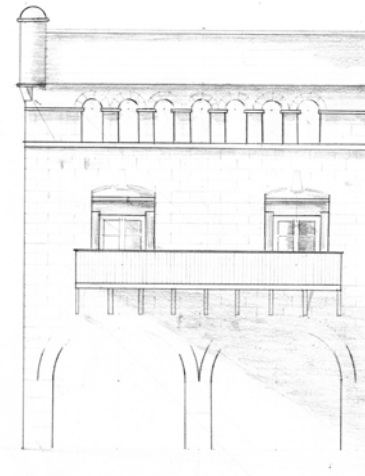
PROCEDENCIA:
Archivo del
Departamento de Dibujo
I de la ETSAV

CONTENIDO:
Fotografías en color
realizadas durante la
visita al Pueblo Español

Dibujos realizados por los
alumnos de la ETSAV en
la asignatura de Dibujo I
durante el curso
Primavera 2012. Técnica:
lápiz sobre papel.

Casa Consistorial. La Fresneda (Teruel)

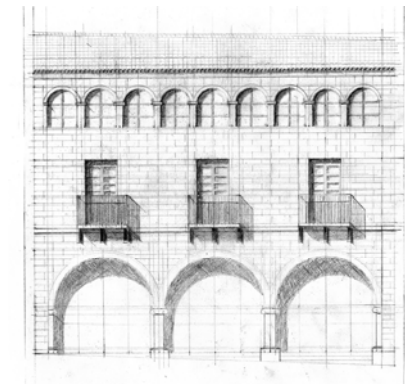
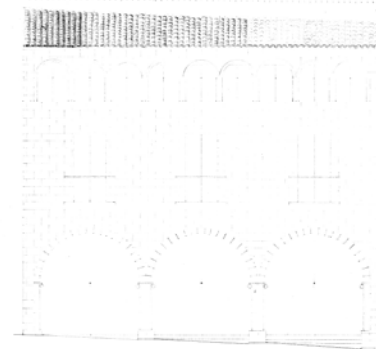

Se expone el trabajo individual
realizado por cada uno de los
alumnos donde se compara
con la fotografía
correspondiente.

Cada alumno realiza la puesta
a escala del tramo de fachada
que le ha tocado. Previamente
a este trabajo, el alumno tomó
medidas y apuntes a mano
alzada que le sirvieron para
desarrollar su trabajo.

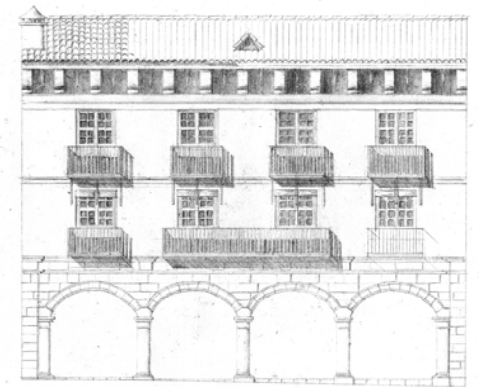
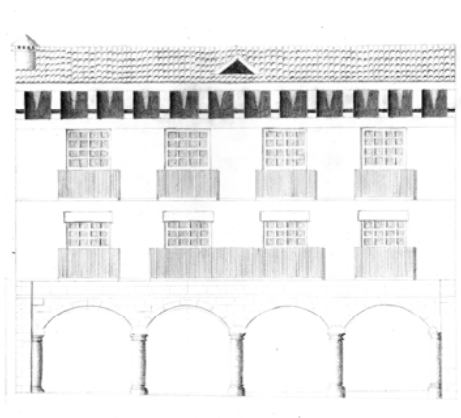

Casa de la Encomienda. La Fresneda (Teruel)

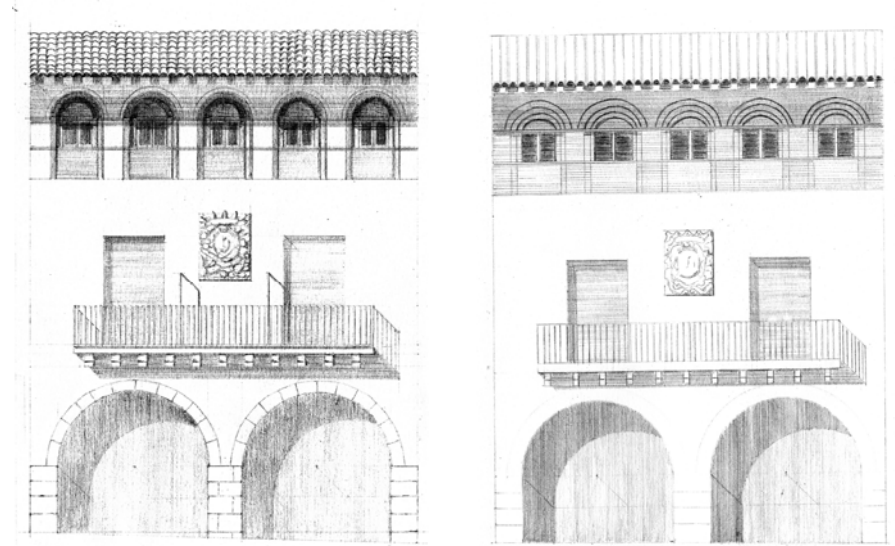

Las Arcadas. Sangüesa (Navarra)

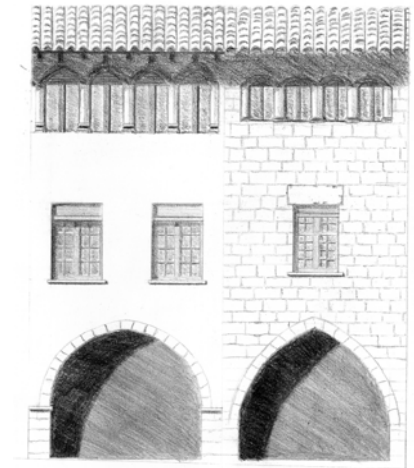

Ayuntamiento de Graus. Graus (Huesca)

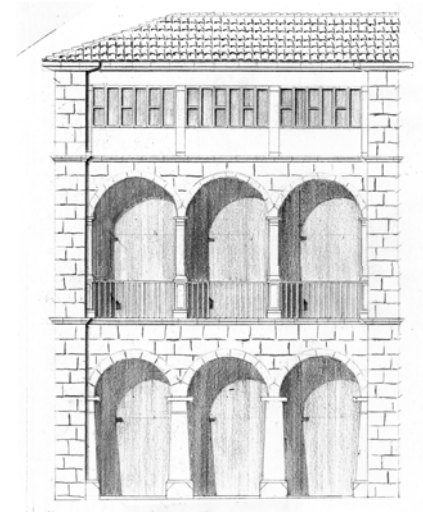
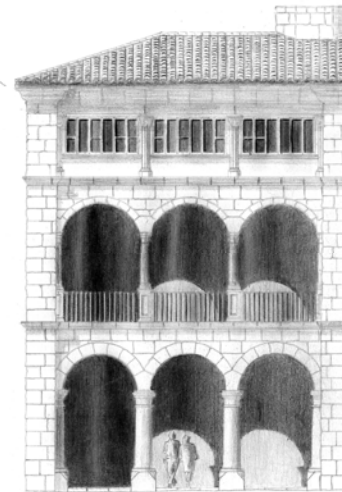
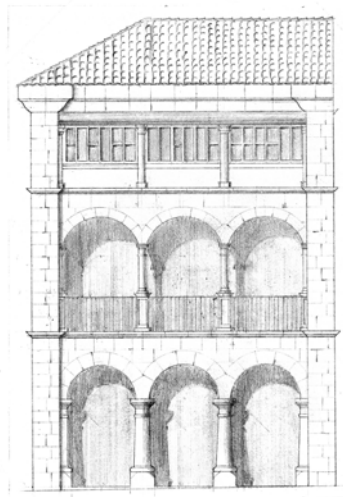

Jérica (Castelló) / Casa Desclergue. Montblanc (Tarragona)

Ayuntamiento de Sigüenza. (Guadalajara)

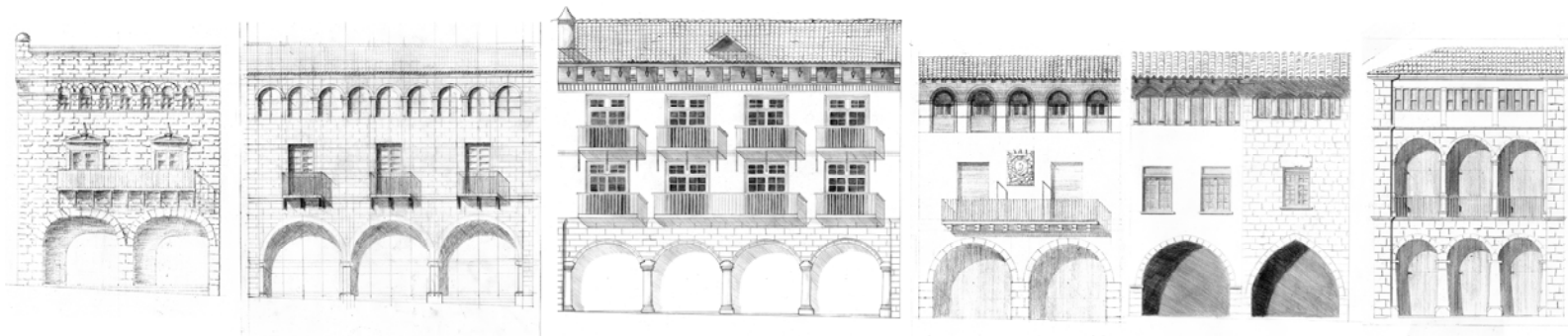
IV. RESULTADO FINAL DEL EJERCICIO

A continuación se muestra el resultado del trabajo realizado así como el fotomontaje del alzado real de la Plaza Mayor que se ha trabajado, para su comparación.

Se incluye un Powerpoint del resultado final en el CD que acompaña el presente trabajo donde se comparan ambas imágenes: fotografía y levantamiento (dibujo).

Muestra del alzado lateral de la plaza. Composición de todos los edificios que lo forman

Resultado final del trabajo. Composición de todos los ejercicios realizados por los alumnos.

ANEXO d4_Levantamiento del Ayuntamiento de la Plaza Mayor

I. INTRODUCCION

El siguiente anexo muestra el desarrollo de los trabajos realizados por alumnos de la Escuela de Arquitectura del Vallés (ETSAV) dentro de la asignatura de Dibujo I en el cuatrimestre de Otoño 2012.

El ejercicio plantea los levantamientos de las fachadas principales y laterales del Ayuntamiento que preside la Plaza Mayor del Pueblo Español de Montjuic. La fachada principal es simétrica y, por lo tanto, a cada alumno se le asigna unos de los tramos situados a cada lado del eje de simetría.

El resultado final del ejercicio se obtiene mediante la unión de la fachada o tramo de fachada realizado por dos o más alumnos. Se trata, por lo tanto, de un trabajo en equipo en que el alumno tiene que copiar la realidad, como una manera de analizarla, traspasarla al papel y finalmente comprobar que la ha entendido bien, mediante la comparación con los otros trabajos realizados y por la comparación del resultado final con el modelo.

El objetivo del ejercicio es que los alumnos desarrollen la temática contenida en el Programa Docente de la asignatura utilizando además un modelo que no les deje indiferentes, así pues el ejercicio incluye un trabajo previo de apuntes y toma de datos a mano alzada "in situ" para después traspasar toda esta información a la siguiente fase que consiste en hacer una Puesta a Escala del objeto analizado, así como la incorporación de texturas y sombras en el dibujo.

II. METODOLOGIA DE TRABAJO

Para el desarrollo de los trabajos se sigue la misma metodología, que consiste en cuatro sesiones de trabajo que se describen a continuación:

S1 CLASE TEORICA. En esta sesión se da información acerca del Pueblo español para que los alumnos tengan conocimiento del lugar. Muchos de los alumnos conocen el recinto y han ido pero nunca se han planteado su origen ni su historia, hecho que hace que cuando saben realmente lo que es y significa se sienten altamente interesados y me atrevería a decir que sorprendidos.

S2 VISITA AL PUEBLO ESPAÑOL. Los alumnos viajan al Poble Español y toman apuntes, croquis, medidas, fotografías...de lo que ven, en definitiva, recogen toda la información que necesitaran para hacer la puesta a escala que realizaran a continuación. Cada alumno se centra en el tramo de la fachada que le ha tocado para así poder unirlos a su simétrica y obtener el resultado final.

S3 PUESTA A ESCALA Y SOMBRAS / TEXTURAS. Se trata de una sesión de trabajo que se hace en clase y que los alumnos acaban de completar cada uno en sus casas. Cada alumno hará la puesta a escala del tramo de fachada que le ha tocado, utilizando todo el material de campo que recogió en la sesión anterior. La escala del dibujo será la misma para todos ellos. Además, tienen que trabajar las texturas y sombras en el dibujo, para ello se les da una inclinación del sol fija para todos ellos.

S4 EXPOSICION DE LOS TRABAJOS. Se realiza una exposición de los trabajos en clase, en la que se reproducen las fachadas del Ayuntamiento mediante la unión de dos trabajos para así poder apreciar el resultado final.

La técnica empleada para el desarrollo del trabajo es lápiz sobre papel.

III. EXPOSICIÓN DEL TRABAJO

OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Fondo privado

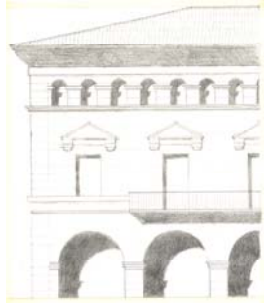
CONTENIDO:
Fotografías realizadas
durante la visita al Pueblo
Español

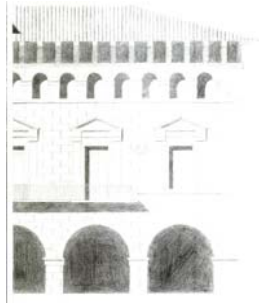
OTOÑO 2012

PROCEDENCIA:
Alumnos de la ETSAV

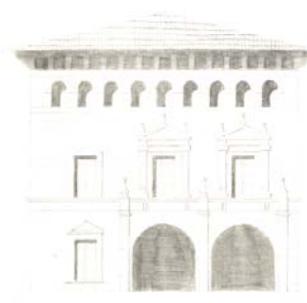
CONTENIDO:
Dibujos realizados por los alumnos de la ETSAV en la asignatura de Dibujo I durante el curso Otoño 2012. Técnica: lápiz sobre papel.

Alexandre Canyelles etsav 2012

Àitor Aboy etsav 2012

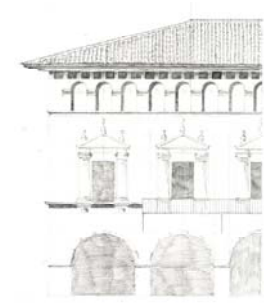

Ferran Canovas etsav 2012

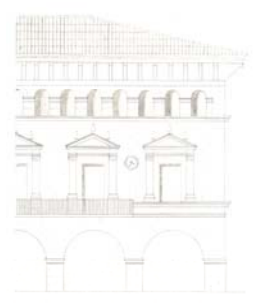

Daniela Biagini etsav 2012

Cada alumno realiza la puesta a escala del tramo de fachada que le ha tocado. Previamente a este trabajo, el alumno tomó medidas y apuntes a mano alzada que le sirvieron para desarrollar su trabajo.

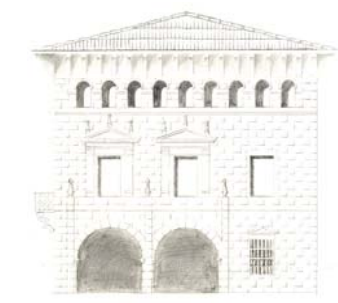
Jaume Bussoms etsav 2012

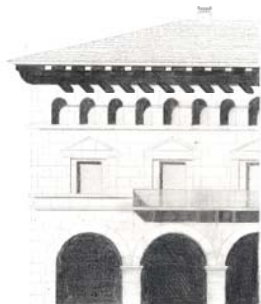
Alexandra Ciscar etsav 2012

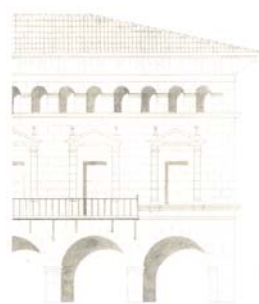
Guillem Fàbregas etsav 2012

Iris Alonso etsav 2012

Rafa Espino etsav 2012

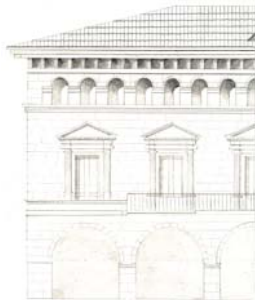

Cèlia etsav 2012

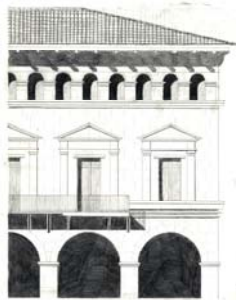

Jordi Farré etsav 2012

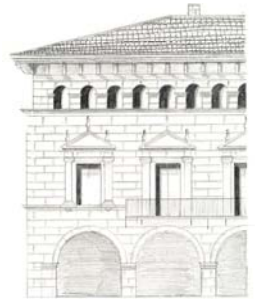
Marta Garcés etsav 2012

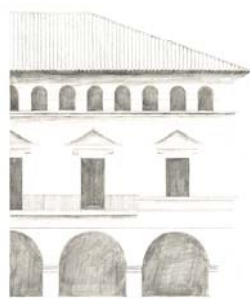
Albert Asensio etsav 2012

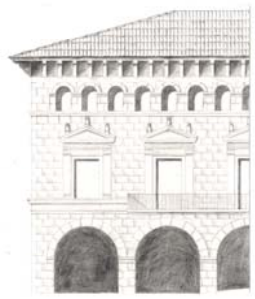
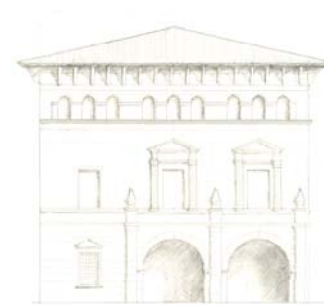
Mariona Carrión etsav 2012

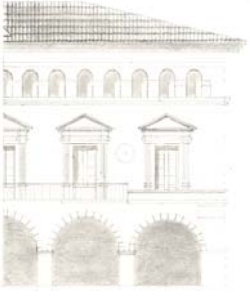
Montserrat Barcelò etsav 2012

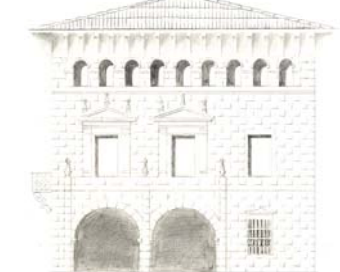
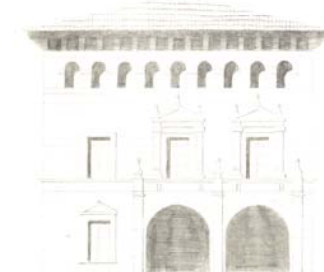
Oscar Forcada etsav 2012

Tatiana Despau etsav 2012

Xènia Antolí etsav 2012

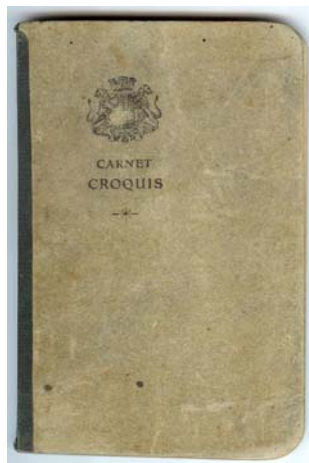

MATERIAL INÉDITO DEL TRABAJO (i)
FONDO REVENTOS (RE)

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón
Reventós

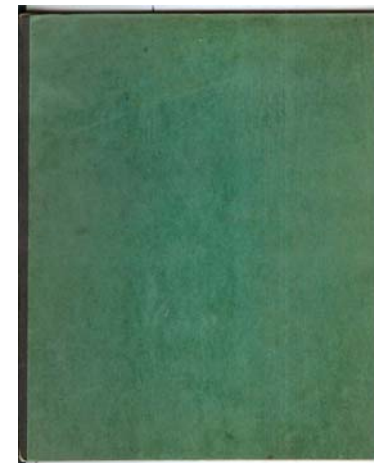
CONTENIDO:
Libretas de viaje. Material
inédito (i2).

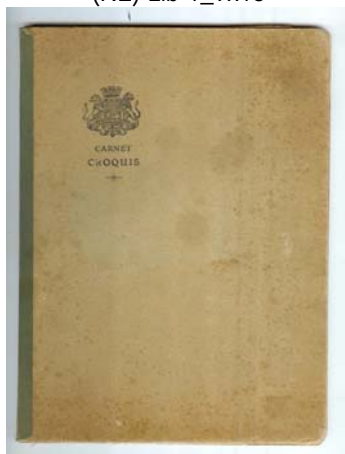
Libreta 1
(RE) Lib-1_9x13

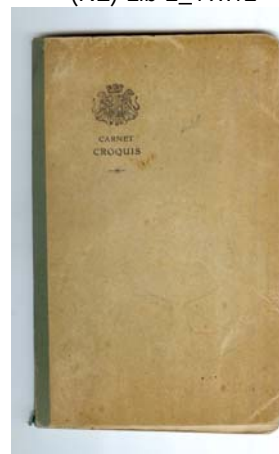
Libreta 2
(RE) Lib-2_19x12

Libreta 3
(RE) Lib-3_21x26

Libreta 4
(RE) Lib-4_18x24

Libreta 5
(RE) Lib-5_12x19

(RE) lib-1_p.101-102.jpg

(RE) lib-1_p.103-104.jpg

(RE) lib-1_p.105-106.jpg

(RE) lib-1_p.107-108.jpg

(RE) lib-1_p.109-110.jpg

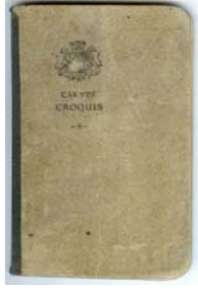
(RE) lib-1_p.111-112.jpg

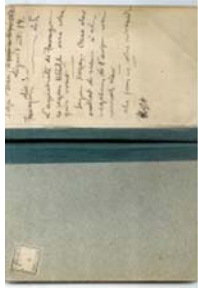
(RE) lib-1_p.113-114.jpg

(RE) lib-1_p.115-116.jpg

portada.jpg

(RE) lib-1_p.0.jpg

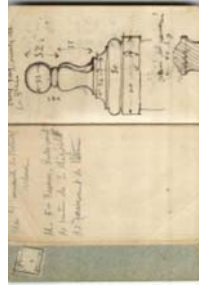
(RE) lib-1_p.1-2.jpg

(RE) lib-1_p.3-4.jpg

(RE) lib-1_p.5-6.jpg

(RE) lib-1_p.7-8.jpg

(RE) lib-1_p.9-10.jpg

(RE) lib-1_p.11-12.jpg

(RE) lib-1_p.13-14.jpg

(RE) lib-1_p.15-16.jpg

(RE) lib-1_p.17-18.jpg

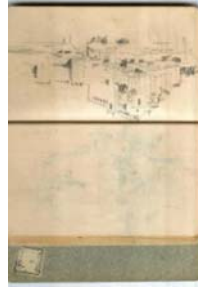
(RE) lib-1_p.19-20.jpg

(RE) lib-1_p.21-22.jpg

(RE) lib-1_p.23-24.jpg

(RE) lib-1_p.25-26.jpg

(RE) lib-1_p.27-28.jpg

(RE) lib-1_p.29-30.jpg

(RE) lib-1_p.31-32.jpg

(RE) lib-1_p.33-34.jpg

(RE) lib-1_p.35-36.jpg

(RE) lib-1_p.37-38.jpg

(RE) lib-1_p.39-40.jpg

(RE) lib-1_p.41-42.jpg

(RE) lib-1_p.43-44.jpg

(RE) lib-1_p.45-46.jpg

(RE) lib-1_p.47-48.jpg

(RE) lib-1_p.49-50.jpg

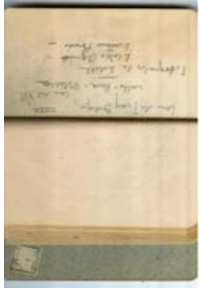

(RE) lib-1_p.51-52.jpg

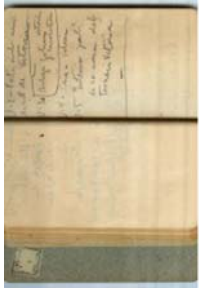
(RE) lib-1_p.53-54.jpg

(RE) lib-1_p.55-56.jpg

(RE) lib-1_p.57-58.jpg

(RE) lib-1_p.59-60.jpg

(RE) lib-1_p.61-62.jpg

(RE) lib-1_p.63-64.jpg

(RE) lib-1_p.65-66.jpg

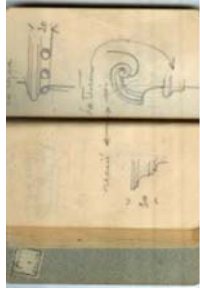
(RE) lib-1_p.67-68.jpg

(RE) lib-1_p.69-70.jpg

(RE) lib-1_p.71-72.jpg

(RE) lib-1_p.73-74.jpg

(RE) lib-1_p.75-76.jpg

(RE) lib-1_p.77-78.jpg

(RE) lib-1_p.79-80.jpg

(RE) lib-1_p.81-82.jpg

(RE) lib-1_p.83-84.jpg

(RE) lib-1_p.85-86.jpg

(RE) lib-1_p.87-88.jpg

(RE) lib-1_p.89-90.jpg

(RE) lib-1_p.91-92.jpg

(RE) lib-1_p.93-94.jpg

(RE) lib-1_p.95-96.jpg

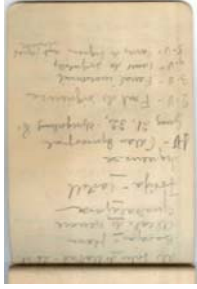

(RE) lib-1_p.97-98.jpg

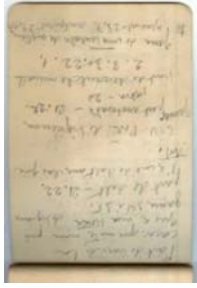

(RE) lib-1_p.99-100.jpg

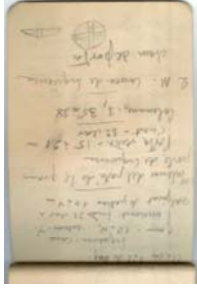

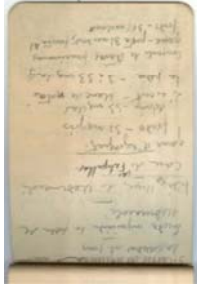
(RE) lib-2_p-69.jpg

(RE) lib-2_p-71.jpg

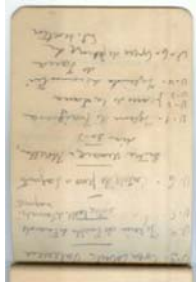
(RE) lib-2_p-73.jpg

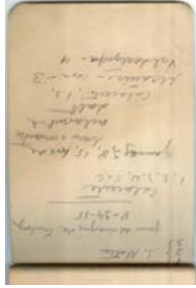
(RE) lib-2_p-75.jpg

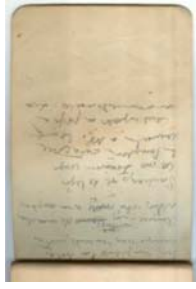
(RE) lib-2_p-77.jpg

(RE) lib-2_p-79.jpg

(RE) lib-2_p-81.jpg

(RE) lib-2_p-83.jpg

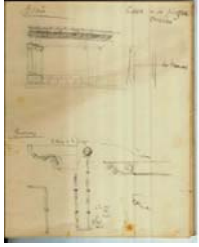
(RE) lib-2_p-84.jpg

(RE) lib-3_p-2.jpg

(RE) lib-3_p-4.jpg

(RE) lib-3_p-6.jpg

(RE) lib-3_p-8.jpg

(RE) lib-3_p-10.jpg

(RE) lib-3_p-12.jpg

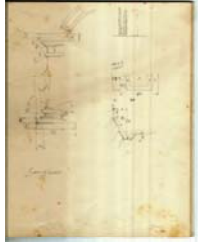
(RE) lib-3_p-14.jpg

(RE) lib-3_p-16.jpg

(RE) lib-3_p-18.jpg

(RE) lib-3_p-20.jpg

(RE) lib-3_p-22.jpg

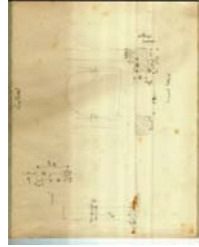
(RE) lib-3_p-24.jpg

(RE) lib-3_p-26.jpg

(RE) lib-3_p-28.jpg

(RE) lib-3_p-30.jpg

(RE) lib-3_p-32.jpg

(RE) lib-3_p-34.jpg

(RE) lamina_01.jpg

(RE) lamina_02.jpg

portada.jpg

portada.jpg

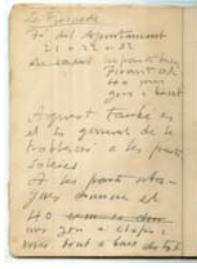
(RE) lib-4_p-1.jpg

(RE) lib-4_p-3.jpg

(RE) lib-4_p-5.jpg

(RE) lib-4_p-6.jpg

(RE) lib-4_p-7.jpg

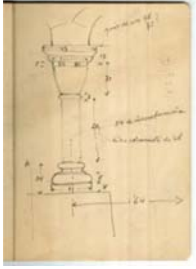
(RE) lib-4_p-8.jpg

(RE) lib-4_p-8-9.jpg

(RE) lib-4_p-9.jpg

(RE) lib-4_p-11.jpg

(RE) lib-4_p-13.jpg

(RE) lib-4_p-15.jpg

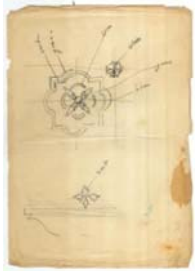
(RE) lib-4_p-17.jpg

(RE) lib-4_p-19.jpg

(RE) lib-4_p-sn.jpg

(RE) lib-4_p-sn2.jpg

(RE) lib-5_p-1.jpg

(RE) lib-5_p-2-3.jpg

(RE) lib-5_p-4-5.jpg

(RE) lib-5_p-6-7.jpg

(RE) lib-5_p-8-9.jpg

(RE) lib-5_p-10-11.jpg

(RE) lib-5_p-12-13.jpg

(RE) lib-5_p-14-15.jpg

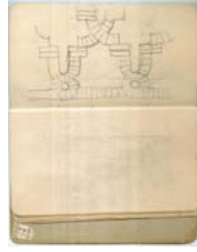
(RE) lib-5_p-16-17.jpg

(RE) lib-5_p-18-19.jpg

(RE) lib-5_p-20-21.jpg

(RE) lib-5_p-22-23.jpg

(RE) lib-5_p-24-25.jpg

(RE) lib-5_p-26-27.jpg

(RE) lib-5_p-28-29.jpg

(RE) lib-5_p-30-31.jpg

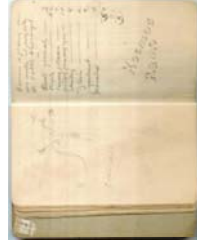
(RE) lib-5_p-32-33.jpg

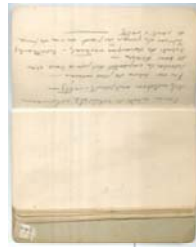
(RE) lib-5_p-34-35.jpg

(RE) lib-5_p-36-37.jpg

(RE) lib-5_p-38-39.jpg

(RE) lib-5_p-40-41.jpg

(RE) lib-5_p-42-43.jpg

(RE) lib-5_p-44-45.jpg

portada.jpg

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón
Reventós

CONTENIDO:
Postales de viaje del fondo
Reventós. Material inédito
(13).

(RE)CART-01_dr.tif

(RE)CART-01_dv.tif

(RE)post-1-2-3-4_dr.tif

(RE)post-1-2-3-4_dv.tif

(RE)post-5-6-7-8_dr.tif

(RE)post-5-6-7-8_dv.tif

(RE)post-9-10-11-12_dr.tif

(RE)post-9-10-11-12_dv.tif

(RE)post-13-14-15-16_dr.tif

(RE)post-13-14-15-16_dv.tif

(RE)post-17-18-19-20_dr.tif

(RE)post-17-18-19-20_dv.tif

(RE)post-21-22-23-24_dr.tif

(RE)post-21-22-23-24_dv.tif

(RE)post-25-26-27-28_dr.tif

(RE)post-25-26-27-28_dv.tif

(RE)post-29-30-31-32_dr.tif

(RE)post-29-30-31-32_dv.tif

(RE)post-33_dr.tif

(RE)post-33_dv.tif

(RE)post-34-35-36-37_dr.tif

(RE)post-34-35-36-37_dv.tif

(RE)post-38-39.tif

(RE)post-38-39_dr.tif

(RE)post-38-39_dv.tif

(RE)post-40-42-43-41-dr.tif

(RE)post-40-42-43-41-dv.tif

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón
Reventós

CONTENIDO:
Fotografías de viaje (del
fondo Reventós). Material
inédito (i4).

(RE)fot-01.jpg

(RE)fot-02.jpg

(RE)fot-03.jpg

(RE)fot-04.jpg

(RE)fot-05.jpg

(RE)fot-06.jpg

(RE)fot-07.jpg

(RE)fot-08.jpg

(RE)fot-09.jpg

(RE)fot-10.jpg

(RE)fot-11.jpg

(RE)fot-12.jpg

(RE)fot-13.jpg

(RE)fot-14.jpg

(RE)fot-15.jpg

(RE)fot-16.jpg

(RE)fot-17.jpg

(RE)fot-18.jpg

(RE)fot-19.jpg

(RE)fot-20.jpg

(RE)fot-21.jpg

(RE)fot-22.jpg

(RE)fot-23.jpg

(RE)fot-24.jpg

(RE)fot-25.jpg

(RE)fot-26.jpg

(RE)fot-27.jpg

(RE)fot-28.jpg

(RE)fot-29.jpg

(RE)fot-30.jpg

(RE)fot-31.jpg

(RE)fot-32.jpg

(RE)fot-33.jpg

(RE)fot-34.jpg

(RE)fot-35.jpg

(RE)fot-36.jpg

(RE)fot-37.jpg

(RE)fot-38.jpg

(RE)fot-39.jpg

(RE)fot-40.jpg

(RE)fot-41.jpg

(RE)fot-42.jpg

(RE)fot-43.jpg

(RE)fot-44.jpg

(RE)fot-45.jpg

(RE)fot-46.jpg

(RE)fot-47.jpg

(RE)fot-48.jpg

(RE)fot-49.jpg

(RE)fot-50.jpg

(RE)fot-51.jpg

(RE)fot-52.jpg

(RE)fot-53.jpg

(RE)fot-54.jpg

(RE)fot-55.jpg

(RE)fot-56.jpg

(RE)fot-57.jpg

(RE)fot-58.jpg

(RE)fot-59.jpg

(RE)fot-60.jpg

(RE)fot-61.jpg

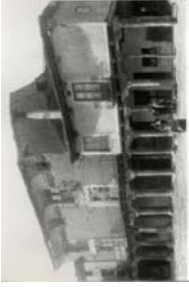
(RE)fot-62.jpg

(RE)fot-63.jpg

(RE)fot-64.jpg

(RE)fot-65.jpg

(RE)fot-66.jpg

(RE)fot-67.jpg

(RE)fot-68.jpg

(RE)fot-69.jpg

(RE)fot-70.jpg

(RE)fot-71.jpg

(RE)fot-72.jpg

(RE)fot-73.jpg

(RE)fot-74.jpg

(RE)fot-75.jpg

(RE)fot-76.jpg

(RE)fot-77.jpg

(RE)fot-78.jpg

(RE)fot-79.jpg

(RE)fot-80.jpg

(RE)fot-81.jpg

(RE)fot-82.jpg

(RE)fot-83.jpg

(RE)fot-84.jpg

(RE)fot-85.jpg

(RE)fot-86.jpg

(RE)fot-87.jpg

(RE)fot-88.jpg

(RE)fot-89.jpg

(RE)fot-90.jpg

(RE)fot-91.jpg

(RE)fot-92.jpg

(RE)fot-93.jpg

(RE)fot-94.jpg

(RE)fot-95.jpg

(RE)fot-sn1.jpg

(RE)fot-sn2.jpg

(RE)fot-sn3.jpg

(RE)fot-sn4.jpg

(RE)fot-sn5.jpg

(RE)fot-sn7.jpg

(RE)fot-sn8.jpg

(RE)fot-sn9.jpg

(RE)fot-sn11.jpg

(RE)fot-sn12.jpg

(RE)fot-sn13.jpg

(RE)fot-sn14.jpg

(RE)fot-sn15.jpg

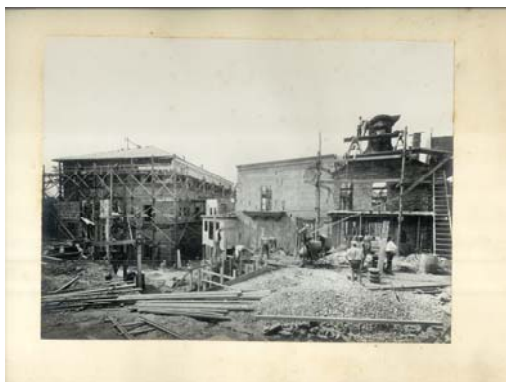
(RE)fot-sn16.jpg

(RE)fot-sn18.jpg

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón
Reventós

CONTENIDO:
Fotografías realizadas
durante las obras del "Poble
Espanyol". Material inédito
(15).

PROCEDENCIA:

Fondo personal Ramón Reventós

CONTENIDO:

Carta que Nogués envía a Reventós preguntant-li que han de fer amb el material que tenen sobre el Poble. Material inédito (16).

Bon amic Reventós,
Primerament els desitjo moltes felicitats i perdoni que el destorbi parlant-li de coses antigues.
Pel Juliol del any 36 va quedar interrompuda aquella feina que feiem amb el material que varem arreplegar referent al Poble Espanyol de Montjuic, quina part mes agradable era aquell rato que semblava continuació d'aquella bona amistat i camaraderia fundada l'any 1928 d'agradable memoria.
Are be, que n'havem de fer de tot aquell be de Deu de cixés i de proves fotografiques?
Avui precisament que he dedicat el mati a remenar per casa fins que he lograt caçar una rata que s'en havia ficat al pis i que ha resultat que s'havia allotjat en una caixa que hi guardava tot lo que feia referencia al Poble Espanyol, ha passat per les meves mans tot el paquetám de fotos que el "topolino" ja comensava a rosegat.
Jo ting moltes ganes de veure-l, avants que tot pel gust de veure-l, a seques, i de passada Vosté em diria que n'havem de fer de tot aquella paqueteria.
També voldria, si no l'hi fes nosa, dedicar-li un gravat que vostè triaria al seu gust.
Espero tenir l'ocasió de dar-li una bona estreta de ma.
La enhorabona per a vostè i Senyora de la nostra part i el saluda afectuosament.

Nogués

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón
Reventós

CONTENIDO:
Comunicado de visita de
obras donde Montaner pide
la asistencia de Folguera y
la contestación de Folguera
a Reventós diciéndole que
no podrá asistir. Material
inédito (i7).

Exposición Internacional de Barcelona

El Jefe
de la
Sección de Arte
Saluda

a su distinguido amigo D. Francisco Folguera,
y le ruega que mañana jueves, día 7 del co-
rriente a las 10 de la mañana se encuentre
en el Pueblo Español para recibir al Sr. Con-
de de Salces del Ebro que vendrá a visitar
las obras.

Joaquín Montaner
aprovecha gustoso esta ocasión para ofrecerle
el testimonio de su más señalado aprecio.

Barcelona 6 de febrero de 1929

Amic Reventós: Et suporo en posesió
s'han comunicat com el present, i es-
cric agraït vèlls perquè m'excusiò dient
que tenia un compromís ineludible per la
mateixa hora. M'ha semblat que no era
precadent canviar el meu pla d'anar a Bla-
na, d'espis d'haver convingut d'anar-hi
per mirar de resoldre un afer important
per a mi com el de salvar els meus treballs
hi agraït amb aquell ajuntament ara
que m'han avisat que era perillós i era
urgent d'anar-hi ho havent d'ajustar
una bona disposició de moment. Si hi faltés
se me n'haver convingut die i hora com
ve que el afer no m'interessa i podria perdre's
tot.

Excusa'm.
El teu bon amic

Folguera

7fe - 7 febrer 1929

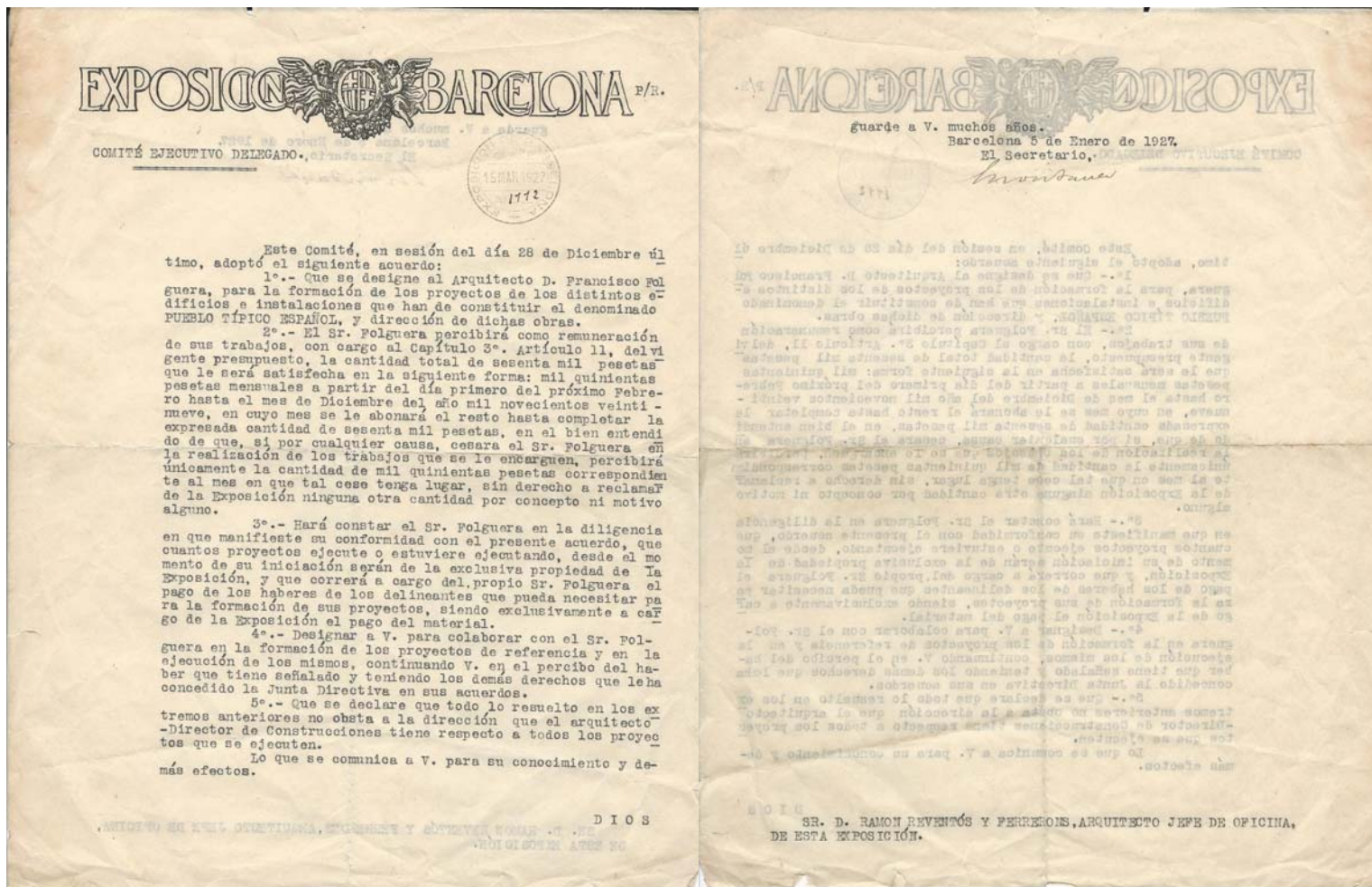
PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón
Reventós

CONTENIDO:
Dibujo caricatura de la
Plaza Mayor del Poble
durante la celebración de
fiestas. Material inédito
(i8).

PROCEDENCIA:
Fondo personal Ramón
Reventós

CONTENIDO:
Nombramiento del
arquitecto Ramón Reventós
Farrasons. Es el mismo
contrato de Folguera pero
personalizado para él,
donde hace constar en el
punto 4 el efecto para el
que se le contrata. Material
inédito (19)

ENTREVISTA A CECILIA VIDAL Y RAMÓN REVENTÓS

ENTREVISTA CECILIA VIDAL / J. RAMON REVENTÓS

El lunes 10 de abril de 2017 Cecilia Vidal y Ramón Reventós acceden venir a mi casa para hacerles una entrevista. Ellos conocen perfectamente a dos de los personajes, Xavier Nogués y Ramón Reventós. La entrevista dura cerca de dos horas. Mientras tanto Isidre, mi socio y marido está trabajando en su ordenador, pero atento a lo que decimos.

Isidre: El "chofer" és el gran desconegut.

Sandra : Clar. El "chofer" és el gran desconegut. Perquè surt en les fotos.

Cecília : Però jo llavors no sabia.. era molt més jove, i no... Aquest sí, aquest senyor, havia portat, ui el Poble Espanyol, aquest senyor havia portat en els que el feien .

Sandra : De fet era per lo que he llegit era el de la "soledad", era també el que dins del poble es movia, igual portava material, bueno que estava també com a.. "soccoriendo" la obra.

Cecília : No ho se, perquè allà hi van treballar molts i en molt poc temps, van fer una cosa excepcional. A més a més amb *rigorositat*. En el.. era bona persona, el Nogués i així, perquè tenia un tracte molt suau . El Feliu Alías, una carta li deia : a vos no se us pot negar res, diu tant suau teniu la raspallada.

I escolta, el l'odiaven perquè si aquell color no sortia com ell deia (pica dos cops a la taula) , aquell color es tornava a fer.

Sandra: Es que en Nogués ara que ho diu, clar a les llibretes, es que es fascinant, jo ara estic realment fascinada, m'ho estic passant molt bé. Surt, tenia una gamma de colors.

Cecília: Si.

Sandra: Establerta, jo no se si és una gamma de colors que va fer i només pel viatge o que ell la tenia ja per general?

Cecília: Ell la feia servir en totes les coses que feia.

Sandra: I vostè saps, perquè clar jo, clar parlen de números però com que no descriuen el color jo no sé quin color era i però el 33 de quin color m'estan parlant. És 33 + 44 , ho diuen clarament una combinació de números i clar penso home seria fantàstic trobar aquesta carta de colors. Perquè clar és complicadíssim.

J. Ramon : Hi havia fotos en blanc i negre.

Sandra: Clar era necessari, les fotos eren en blanc i negre.

Cecília: No, jo mira jo en el Poble Espanyol, hi havien uns magatzems que eren d'interior de les cases dels pobles, jo els he vistos, jo les he tingudes aquestes carpetes, però també era quan feia molt poc que estava a l'ajuntament i encara no havia com aquell qui diu , no havia conegut a la Sra. Nogués. Perquè les coses tenen els seus *tempos* .

-Sona el mòbil, la Cecília tos a causa d'una ambientador, la Sandra proposa obrir la finestra, i la Cecília diu: "aviam si ens gelarem ara" – 3.08

Cecília: Jo he vist carpetes, munts de carpetes, era quan tota l'exposició i unes que hi havien eren "Pueblo Español" , nosaltres eren dels diferents palaus. I jo en allà vaig fullejar i vaig veure coses i hi havia coses de color, hi havia per exemple banderins, que els banderins suposo que també els van decorar el Utrillo i el Nogués.

I, perquè després recordant tot lo que havia vist, de fet ja mai més ho he tornat a veure.

J. Ramon: Jo no se on devien anar a parar.

Cecília: No ho sé on van anar a parar.

J. Ramon: Perquè jo tinc molt mala memòria municipal.

Cecília: Pot ser que els llancesin. Allà hi havien busets(min4) perquè jo els vaig xafardejar.

J. Ramon: Tu vas anar a l'arxiu municipal Bisbe Caçador?

Sandra: Sí,sí.

J. Ramon: Allà et van entendre bé?

Sandra: Sí, he anat a l'administratiu. A l'administratiu hi ha plànols. Plànols i memòries. Però de després , com de la època del seu pare que s'encarregava de...

J. Ramon : Es que jo recordo , a Bisbe Caçador , no se quin Alcalde, tenia els papers de qualsevol manera, tirat "manga por hombro" que diuen els castellans. I recordo haver vist, no referit al Poble Espanyol, però si referent al monument a Colon, papers del pare del Carles Buigas , que va ser el primer en fer-ho, per terra.

Cecília: Com que cauen i allà es queden.

J. Ramon: I recordo haver vist, alguna taula en que hi havia un calaix, en que hi havia uns papers del meu pare. I, coses com aquesta, pensava, segur que algun dia vindria algun *tiu* eixerit, posarà ordre.

Cecília: Allò havia d'estar amb ordre, tu no pots treure-ho, ni emportar-t'ho allò. Perquè allò és una cosa que dius, s'ha d'*inventeriar* .

J. Ramon: Però recordo que una de les coses, que tenien, d'un delineant que em va atendre, que coneixia que es deia Pérez de quan estava al planejament, i que

després aquest home es va morir, i que tenia el plànol del viatge de dues fulles que et vaig deixar?

Sandra: Sí, l'he trobat, un plànol molt bonic.

J. Ramon: El tenien a Bisbe Caçador. Tinc dues fulles més grans que un dina 3.

Sandra: Sí doncs és aquest.

J. Ramon: L'ajuntament en tenien un de més gran.

Cecília: A l'ajuntament aquestes carpetes, eren però amuntegades, eren grosses de cartró de beix i *llavons* hi havien unes , targetes.. *bueno* aquelles que eren per enganxar el nom. I jo vaig veure coses que eren *boçetus* (boceto) , que jo ara me n'adono, que eren coses ..

Sandra: Clar que estaven ..

J. Ramon: Eren taules de colors amb el seu numeret.

Cecília: Les taules no sé però hi havien banderoles , punts de *poltre*, t'enredortes que abans hi havia aquelles columnes que hi enganxaven tot de cartells, d'anunci? Doncs, coses d'aquest tipus per l'exposició del 29, que lògicament les feien. Per anunciar i per tot.

I després en Nogués, si que ell era molt *premirat* amb això, tant en la decoració del saló lliure com la decoració de la Victòria, que era l'amiga íntima del Plandiura , que tenia una col·lecció fantàstica, que quan es va morir ella va anar a parar a Vilanova i la Geltrú. Que no se'n parlava del que era perquè, es clar era mal vist, perquè en Plandiura va tenir aquesta amiga tota la vida.

Va ser una pena en Plandiura es va casar amb una dona perquè admirava al sogre, i la dona li va sortir, pobre dona, molt bona dona però una curta de gambals i que no podia veure els artistes.

Ell que desfruitava amb aquell món. Eren un degenarats tots els artistes. O sigui que va trobar la companya autèntica amb la Victòria. I la Victòria totes les festes que es feien dels artistes anaven a casa seva, la casa de la Victòria, que era la casa d'ell.

I per aquesta casa en Nogués li va decorar el bany i el vestidor. I el va fer fer amb un color nacre, que el va pintar ell mateix, i aquelles rajoles i totes aquelles coses que es van fer, van ser segons ell ho feia. Flors i figures, i deien que era un bany preciós. Però com era un bany, era una cosa molt íntima i així doncs, jo en sé només per la Sra. Nogués que m'ho havia explicat. Perquè ella hi havia anat moltes vegades.

I aquest bany estava fet com tu dius amb un *pentagrama* de colors.

Sandra: Clar, doncs llavors es evident que feien servir una carta, però si no l'he trobat ja es que no la trobaré.

Cecília: No, difícil, perquè a més punts **esparsos** (8:49 min), notes de color. Si no estan guardades totes en una carpeta en conjunt i sàpigues el que és, es que sinó ningú sap de que va.

Sandra: L'únic número que sé quin és, és el número vint perquè en una carta que l'Útrillo envia al Plandiura, per casualitat diu: el número vint és un gris granet. També havia pensat, però no seria molt fi de digne, fer correspondre de les cases que han estat reproduïdes i que anoten el color veure com les han fet, però no serà real perquè al final no les hauran acabat fent del color que...

Cecília: De tota manera, el Poble Espanyol després de la guerra s'ha repintat. Segurament, ningú ha mantingut el color original que hi havia hagut.

Sandra: Per això no te sentit buscar, quin color era.

Cecília: Dir-ho si, que es va fer amb tots els ets i uts, ara estic convençuda, ara jo havia treballat pel Sr. _____ (no se quin cognom diu) quan tenia 15 anys. Vaig

anar a treballar allà al Poble Espanyol en una botiga de feien retaules. Vaig aprendre de deurà i fer *estofats* d'aquells. Les tècniques romànic a i gòtica.

Estava davant del forn del vidre, i en allà encara hi havia gent que havia conegut a en Nogués.

J. Ramon: Clar els de el vidre havien sigut els originals.

Cecília: Sí, i aleshores, *bueno* ara tot està canviat, el del vidre a una altre punta.

Sandra: Ara el vidre està com al final...

Cecília: Darrera del Poble, allà que hi ha com un **aguat**, o no se que *coi* hi ha.

Sandra: Sí, està ja allà al final on el Barri Andalús.

J. Ramon: Fa anys ja..

Cecília: Tu i jo havíem coincidit en aquella vegada que es va fer l'homenatge a la Sra. Nogués, t'enrecordes? Que vam posar aquella pedra que posava Alcade...

J. Ramon: A sí, *bueno* sí! Em fa mania perquè jo hi passo molt a davant, vaig a jugar a tennis.

Cecília: I no t'hi atures mai?

J. Ramon: Hi passo pel davant, i em fa ràbia, em fa mandra i em fa por.

Cecília: No, agafaries una enrabiada.

J. Ramon: I suposo que agafaria una enrabiada. I *después*..

Cecília: No, l'agafaries segur. Perquè jo hi he estat a posteriori i l'he agafat.

J. Ramon: El meu pare se n'enfortia bastant, en general, dels polítics que han tingut a les seves mans el Poble Espanyol. Perquè, ara el meu pare ja fa quaranta-i-un anys que es va morir, ja ho tinc superat. L'edifici de l'ajuntament d'origen no

tenia balcons. Que és el de..

Sandra: El de Vallderoures.

J. Ramon: Però l'edifici de Vallderoures, un alcalde d'aquests alcaldes va afegir-li un balcó.

Sandra: En el de Vallderoures original.

J. Ramon : En el de Vallderoures original. I en època ja després de la guerra, estan el meu pare com a arquitecte conservador o alguna cosa d'aquestes, del Poble Espanyol, algun regidor o alcalde de Barcelona, també va fer afegir un balcó per poder sortir.

Sandra: En serio?

Cecília: I per poder-lo per servir.

J. Ramon: I al meu pare això li produïa una gràcia que es moria.

Sandra: Es a dir, disculpi, el de Vallderoures original no tenia balcons i es va fer sense. En van posar, també en van posar.

J. Ramon: I quan van reproduir l'edifici al Poble Espanyol, també el van fer sense perquè no volien...,això es versió del meu pare. No em facis posar la ma al foc perquè...

Cecília: Si ho deia el teu pare va a missa!

J. Ramon: El meu pare jo el conec, i era molt burleta.

Cecília: *Bueno*, però això devia criticar-ho...

J. Ramon: El meu pare ja estava jubilat, ja estava desconnectat de l'ajuntament, van tenir que fer una reparació, que el meu pare per no se quin misteri se'n va *enterar* i ho va veure, i li va fer un fàstic horrorós.

I era, entrant al Poble Espanyol a mà dreta un carrer que puja, quan passes el ... entres abans d'arribar als *farcs* que donen a la Plaça aquesta que puja el carrer a la dreta. L'original, el poble d'on venia palets de ribera col·locats a terra i per comoditat, estalvi, i no sé que, quan van fer un *arreglo* van fer unes lloses de formigó amb unes pedretes enganxades així (fent copets a la taula). El meu pare li va fer un fàstic.

Cecília: Clar perquè no era ...,*Bueno* es que l'esperit del Poble Espanyol, jo penso que ha quedat tant, i ha perdurat tant, perquè era fet de debò i amb ganas. Però es que es clar començat a dir "ara posarem això perquè mira, més o menys ja.. tant se val", no.

J. Ramon: L'últim dia que vaig passar-hi va ser dissabte, m'anava al tennis, i després com no tenia el cotxe i vaig tenir que pujar a peu, lo qual a mi ja m'està bé, perquè anar en metro o cotxe , més igual , jo li deia a la meva germana, si cada vegada que pujo a peu em *donguesin* mil peles, (es riu) , deu euros, amb la de vegades que ho he fet. "Si eras más joven.." era més jove, s'ha de fer i han col·locat una barana de coloraines a la part de fora, una barana que no se que vol dir, com si diguéssim..

Cecília: Com si fos un *aulgudillo*, com si diguem gaire bé.

J. Ramon: No sé, i el talús se'n va a tres *pisos* no sé què.. I abans d'arribar a la muralla, hi han posat una *balla* de coloraines, com si fos els pilars de.. no sé.. una *balla* de colors crec que era.

I entra sempre em fa mandra. Perquè em vaig trobar una entrada, que la tinc que localitzar-la, que amb el trasllat, no sé on està. Un *pase* pel meu pare i família, de l'any quaranta-i-picu, que no té data de caducitat, i pensava jo agafo aquest *pase*, li *donc* al nen o a la nena per entrar i acabaria allà al *cuartelillo*.

Cecília: Clar perquè era una època, quaranta-i-un era una època...

J. Ramon: Quaranta-set o quaranta-vuit, o una cosa així. I després entrar al Poble

Espanyol pagant em nego! Això ho tinc per..

Cecília: Principi!

J. Ramon: Si.

Cecília: Et fa ràbia.

J. Ramon: Em fa ràbia.

Cecília: Però com a arquitecte, com a ex-funcionari, no et fas valdre?

J. Ramon: No he anat, jo des de que soc ex-funcionari, no hi he anat, ja feia molts anys que..

Cecília: Perquè pots provar-ho.

J. Ramon: Però anar a veure a qui? Al senyor Domènech?

Cecília: No, per agafar disgustos, perquè veuràs coses...

J. Ramon: Perquè el coneixes al Senyor Domènech? No sé si encara és viu.

Cecília: No, em sembla que ja es mort.

J. Ramon: Un que va escriure un llibre sobre el Poble Espanyol.

Cecília: Sí, era joier, tenia una joieria.

J. Ramon: En aquest llibre sortia alguna cosa el Buigas.

Sandra: Jo crec que el llibre l'he tafanejat. Però no el conec a ell.

J. Ramon: Perquè aquell és d'una noia basca oi?

Sandra: Si!

Cecília: Si. És mort el Domènech, és mort.

J. Ramon: *Después* hi havia, no sé..

Cecília: Doncs jo, al cap de molt de temps vaig anar-hi, havien fet a les muralles, en el gruix de la muralla a dalt, també van fer com una mena de *buat*.

J. Ramon: Si home, això ho va fer la Ribes. Oi que era la Ribes?

Sandra: Es que no sé ben bé que..

J. Ramon: Les torres d'Àvila.

Cecília: Les torres d'Àvila, darrera.

Sandra: Si.

Cecília: Quan entres, darrera hi ha el pàrquing. I *llavons* aquí darrera van posar una escala metàl·lica.

Sandra: Si.

J. Ramon: Si. Jo hi he anat a la discoteca aquesta, a prendre una copa una vegada.

Cecília: Pues ja està, allò també ben fàstic feia.

J. Ramon: No ho recordo, ben fastigós, perquè era al vespre i jo estava de molt bon humor.

Em sembla que era interior, no es veia.

Cecília: No...Però, les escales es veuen.

Sandra: Si, les escales es veuen.

Cecília: El que passa es com que eren de ferro, no tenen cos, queden una mica aèries i així, però *buena*. Vaja, penses, han fet disbarats.

Sandra: Em sona, lo de la Ribes, però no ho tinc clar, realment. I no he estat mai la veritat. Em va enganxar a la època, però no..

Cecília: Jo vaig anar-hi una nit, que uns amics van dir "anem-hi, anem-hi". I jo hi vaig anar-hi sense ganes. I dintre van jugar al billar, el billar m'agrada molt. És com si fessis geometria. És bonic el billar! De debò, és preciós!

Sandra: És veritat.

Cecília: No en sé eh, però m'agrada.

Sandra: I ells, realment ho vivien en passió, oi?

Cecília: Sí.

Sandra: Vull dir que, el quatre estaven tots, i suposo que Utrillo i Folguera, ells ho van viure, jo suposo.. la gran..

Cecília: Es que, jo suposo que devien tenir aquestes persones, es que en el seu moment, van lluitar per el que els agradava fer i van viure del que estaven fent. Però era la seva vida, era la seva vocació, perquè es clar lo *fomut* d'ara és allò, aquella tongada de gent que va venir "jo lo que vull és guanyar diners, més igual fer això o allò", no, no pot serà això.

Has de treballar d'*algo* que t'agradi, que és quan ets més feliç, en el fons.

J. Ramon: Has d'intentar trobar, informació a través de la família Folguera.

Sandra: Això els anava a dir, el Folguera al final és de qui menys he trobat.

J. Ramon: Vam anar amb tu (a la Cecília) , al col·legi d'Arquitectes.

Sandra: Jo també al col·legi, tenen alguna foto, algun retall de premsa.

Cecília: Jo penso que aquest home va tenir una vida laboral molt llarga, per entendre'ns.

J. Ramon: Sí, em sembla que no li va interessar gaire.

Sandra: Pot ser era el més desarrelat dels quatre? És una sospita.

Cecília: Pot ser era el menys artista.

J. Ramon: No, per altre banda en Folgueres és el que va fer la Catedral de Sant Jordi de la Via Laietana a **Caspe**. Vull dir era un *tio* amb molta grapa.

Sandra: Però igual era més, jo me l'imagino més tècnic.

J. Ramon: El que realment el qui va tenir l'encàrrec com a arquitecte va ser en Folguera.

Cecília: Perquè era un funcionari.

J. Ramon: No, perquè funcionari ho era el meu pare.

Sandra: Ja ho era el seu pare funcionari?

Cecília: Però en Folguera sempre va estar a la cosa de l'Ajuntament.

J. Ramon: No, jo diria que no. No, precisament en Folguera no. En Folguera jo diria que anava **a poli....** És una cosa que jo mai ho podré *averigurar*.

Sandra: En Folguera era més que el seu pare, oi?

J. Ramon: És el que no sé. (cop de taula fluix)

Sandra: Jo es que me l'imagino més gran i el seu pare més jovenet de la època.

Cecília: Doncs, jo penso que era del revés. Jo penso que en Folguera era més jove. Si més no, va tenir una vida laboral, dintre el que és l'ajuntament, molt més llarga.

J. Ramon: Perquè en Folguera com que no era funcionari, la seva feina no quedava diluïda dins la feina de l'ajuntament. En Folguera va fer tot el que és

l'ampliació de Montserrat.

Cecília: Pues devia ser això, devia ser...

J. Ramon: Va fer lo del Palau Sant Jordi, Folguera devia tenir molt bons contactes. Perquè amb el meu pare, en Folguera van fer una cosa conjunta que no era el Poble Espanyol. Que va ser una Església per Sant Martí a Provençal.

Però que a més, jo en un moment de tonteria, vaig agafar tota la documentació que sempre anava al despatx d'una banda a l'altre, i la vaig donar a la Parròquia de Sant Martí a Provençals perquè, vaig pensar que allò no sabia que fer-ne de allò que se m'acabaria fent malbé, vaig pensar, lo lògic es que la Parròquia ho guardi.

A posteriori, jo vaig pensar que era *tonto* perquè no ho tindria que haver donat al a Parròquia, sinó que ho hauria d'haver donat a l'Arxiu històric del Col·legi d'Arquitectes. No al perquè el de l'Ajuntament " todo se dicpa".

A part que l'Ajuntament van passar coses, sé del meu pare va passar coses de l'Ajuntament a l'Arxiu històric del Col·legi d'Arquitectes. Però *bueno* la cosa esta aquí.

Cecília: I a Sant Marti ho tenen encara?

J. Ramon: Suposo que sí, perquè no fa gaires anys.

Cecília: Perquè seria una pena..

J. Ramon: Hi havia una Església que havien de fer, i que hi ha una carta molt divertida, d'en Sert, un Sert que suposo que devia ser dels **SPANAC**, que se suposa que havia de ser el *pagano* o el mecenes no sé què, i era com el Juny-Juliol de l'any '31. La carta li ve a dir que tal i com està en aquell moment la situació no sembla el moment més oportú d'estar fent noves Esglésies i coses d'aquestes.

I tot això amb els *planets* (plànols) i a memòria, perquè no era un projecte acabat sinó esbós. Ho vaig donar perquè vaig pensar que "a mi se'm farà malbé , ho podré i em sabrà molt greu", que almenys la Parròquia si són una mica eixerits, i no ve algú i després ho cremen, però vull dir que ho conservin ells. Jo no et coneixia a tu (a la Sandra) ni pensava en Arxius Històrics ni coses d'aquestes.

Perquè després jo he donat moltes coses, bàsicament llibres, a la Biblioteca del Col·legi d'Arquitectes, que pensava això, hagués pogut anar a parar allà.

I a mi em dóna la impressió, tornant al tema Folguera, que el Folguera era un *tio* que tenia feina.

Cecília: Però després per l'Ajuntament hi va treballar-hi moltíssims anys.

Sandra: Igual com a extern, no, potser?

Cecília: Pot ser si.

J. Ramon: Però vull dir, el Circ (Teatre Circ Olympia) no ho va fer com a funcionari. El famós Circ que hi havia al Paral·lel, que era un edifici. Lo de la Catedral Sant Jordi, allò ho devia..

Cecília: Tu ho has dit, devia estar molt ben situat.

J. Ramon: Allò ho va fer de la família, de la Tecla Sala i tota aquella gent.

Cecília: Vull dir, si és una persona que va treballar tant i tant, pot ser treballava amb menys amor que els demés? No tant sentimental, devia ser més dur.

J. Ramon: Pot ser era més dur.

Cecília: No vull dir que no era un bon professional.

J. Ramon: Un bon professional segur que era.

Cecília: No ho dic pas que no ho fos.

Sandra: O més pràctic.

J. Ramon: Que anava per feina. Que jo pel meu entendre, és dir "això del Poble Espanyol és molt interessant però, és una conya".

Cecília: Es que devia d'estar desfet després, perquè devia ser un programa que devia de durar poc.

J. Ramon: "Posa'm com a *adjunto*, com a en Reventós", o no se qui era, el meu pare ja havia fet les *cartes* a la carrera tampoc era un sabatasses. (es riu)

Cecília: Home no! Perdona es que el Plandiura el que tenia un nas de perdiguer fabulós. No agafava la gent que no valgués, eh! Vull dir que, sabia molt bé el que es feia.

J. Ramon: Suposo que el Falguera, suposo que jo tinc, o no se si ho tens tu, una carta a que en Folguera li comunica a la meva mare que hi ha una reunió o no sé què, i deia que el meu pare que ell no podia anar i si ell podia anar.

Sandra: I li diu a en Reventós, "*esque jo no puedo*".

Cecília: Treure-s'ho de sobre.

J. Ramon: Si aquest és un, suposo que devia ser una reunió per decidir colors, no se què no se *quantos*, i l'altre devia tenir una entrevista amb un tio de Sabadell (donant copets a la taula) que volia ampliar una fàbrica.

Cecília: Era més materialista pot ser. No era tant sentimental.

J. Ramon: Com a professional veia que el tema era molt més important.

Sandra: Per aquests detalls, perquè jo m'ho he mirat tot, és com que, que igual no es veritat, però m'imagino com dels tres que es com que igual, tot i que ho va fer molt volent, però que després ja com que igual *bueno "otra cosa"*, no?

I en canvi la resta..

Cecília: Anava més per feina. Pels encàrrecs.

Sandra: Sí, exacte.

J. Ramon: L'afició entre el meu pare i en Nogués, que suposo que es devien conèixer al tema Poble (Espanyol). Perquè després el contacte va durar. Inclús va durar després de la Guerra. Hi ha cartes.

Cecília: Si, si, i l'altre no.

Sandra: I professionalment, em va explicar vostè la última vegada, que havien fet coses junts, no?

J. Ramon: No, hi havia una carta d'en Nogués, del meu pare *diguent* "se que has tingut una criatura, no sé què, et felicito". Vull dir no em consta que a banda de la relació Nogués-Folguera continues. *Mientras* que el meu pare..

Sandra: També els volia.. És a dir abans del Poble ells es, suposo que Utrillo i Nogués si.

Cecília: Sí Utrillo i Nogués si.

Sandra: I amb el Folguera i Reventós, es coneixien?

Cecília: Amb en Folguera no ho sé, i amb en Reventós, tampoc ho sé la veritat.

J. Ramon: Per mi que no devien..

Sandra: Però igual Reventós i Folguera si es coneixien, de la professió igual.

Cecília: Però de tota manera, quan en Plandiure va accedir a ser el conceller del l'exposició del '29 i tot això, ell, en Plandiure si que els coneixia a tots. I va dir aquest, aquest, aquest i aquest.

Sandra: Clar ell si que els devia conèixer.

Cecília: I els devia posar en contacte.

J. Ramon: Suposo que sí.

Cecília: L'Utrillo sí, perquè l'Utrillo i en Nogués es coneixien, havien fet molts viatges junts abans i després a París.

J. Ramon : L' Utrillo i el meu pare, el contacte va durar fins que es va morir l'Utrillo, vull dir, i encara tinc coses per casa..

Sandra: O sigui, el seu pare va continuar amb la relació amb tots, no?

J. Ramon: Sí. (dubte)

Cecília: O tots van continuar *tinguent* contacte amb ell, vull dir , que eren gent que també tenien coses..(en comú)

J. Ramon: No em consta que la relació del meu pare amb en Folguera, a part d'això de Sant Martí que era l'any '31,(para i s'ho pensa) no, vull dir, no.

Sandra: Doncs la carta que m'ha dit, és precisament, en tenia una pregunta, perquè és una carta que li pregunta "què hem de fer amb el material que tinc?" sobre el Poble Espanyol. I li felicita per *algo*, que vaig pensar, perquè el felicita. Doncs era perquè havia tingut un fill, no?

J. Ramon: A part d'en Nogues.. Perquè has trobat alguna carta d'en Nogués, que **ja havia passat el fill**

Cecília: Sí, si més no deixa'm una fotocòpia.

J. Ramon: Ja te les escanejaré.

Sandra: I hi ha una..

J. Ramon: Es que ara tinc un caos de papers, tant bestial!

Cecília: No m'estranya, perquè a tots ens passa igual.

J. Ramon: Jo no m'atreveixo a prometre res a ningú.

Cecília: Mira jo ara, m'estic plantejant això de donar coses a segons que, i a segons qui. I a l'Ajuntament no penso deixar res! Perquè tant tu com jo hem treballat i sabem com funciona tot.

J. Ramon: Fatal!

Cecília: I es que les obres en sí estan sempre en aquí. Però segons qui ve i qui no ve..

J. Ramon: Jo he vist llençar algunes coses, t'explico coses de l'arxiu..

Cecília: Val més no parlar-ne!

Sandra: Miri, és la carta. I diu " ara bé, que l'anàvem a fer a tot be de Déu de "**clichés**", és com si en Nogués material..

Cecília: A sí, aquesta, aquesta me l'haureu de passar.

Sandra: Jo la tinc, ja els la passaré, perquè ho he escanejat tot amb molt de *carinyo*, els ho passaré.

És com si tingués material, i li passes al seu pare (a J. Ramón) .

J. Ramon: Sí, però negatiu no n'he vist ni un.

Cecília: No.

Sandra: No, tampoc n'he trobat jo a enlloc.

J. Ramon: Algú els devia d'haver fet..

Sandra: I en aquella època, és que és una altre cosa, però això segur que vostè ho sabrà,però hi havien negatius?

J. Ramon: No! Devien ser de vidre.

Sandra: Ho eren de vidre, perquè parlen dels "clichés".

J. Ramon: Home si, jo crec que devien ser de vidre.

Cecília: Aquí parla "de les proves fotogràfiques que n'hem de fer?"

Sandra: Clar, és com que només ho tenia, i volia quedar amb Reventós, i "què hem de fer?", no? Jo m'imagino que igual li va passar que el Senyor Nogués (----- - costa de sentir perquè tos la Cecília) tot va anar a parar a casa seva (d'en Reventós).

J. Ramon: Doncs si tot va anar a parar a casa meva, malament.

Sandra: Però es que igual és tot això que hem trobat. És el..

J. Ramon: Es que hi ha una cosa que el meu pare, (pensa) compartia despatx amb en Rubió.

Sandra: Sí, ja m'ho va explicar, era una altre cosa que ho vaig descobrir perquè, el llibre d'acte del **Rubió i Tudurí**, està dedicat al seu pare.

J. Ramon: Clar, hi ha un pròleg que és fet del meu pare. *Llavans*, ells tenien el despatx a Carrer Caspe, no mentida a Consell de Cent. Però en Rubió se'n va anar per a la Guerra, (fiup, so), se'n va anar a França.

I el meu pare es va casar al '39, i el despatx de Consell de Cent va desaparèixer. I el meu pare es va emportar coses, doncs tinc una carta d'en Rubió que li demana el meu pare si pot deixar una taula quan ell va tornar de França.

Cecília: Clar es que a la Guerra és van dispersar molta cosa.

J. Ramon: I el meu pare va muntar el despatx al Carrer València, quan es va casar al '39. I el meu pare era molt poc de llençar poques coses.

Cecília: Si que li devia costar, llençar-ho.

J. Ramon: Si, llençar, no llençava pas res, i no vivíem.. lo que hi havia es el que hi havia, i no crec que el meu pare llances res, a menys que cada mudança és com

un incendi o no sé què.

Cecília: Cada bogada es perd un llençol.

J. Ramon: Que de Consell de Cent, al Carrer València, i una Guerra Civil entre mig, segur que es van perdre coses.

Cecília: No, i que els van entrar, a Can Nogués, li van entrar varies vegades durant la Guerra, el van saquejar, li van robar i li van estripar coses, i vull dir va perdre moltes coses. Perquè ells estaven a Olot. Clar, estava buit aquell pis, *bueno* buit, hi havia totes les coses d'ells.

Sandra: Clar, ell durant la Guerra va marxar..

Cecília: Ell donava classes a l'Escola d'Olot, van fer els cursets així per veure com anaven de l'estiu i van tenir molt d'èxit. I llavors cada estiu, parlo de l'any '34-'35. Des de aleshores es feien cada any l'estiu i passaven l'estiu a Olot. I tenien ja un pis llogat, sempre, a la Plaça Clara. Ara és Clara, llavors no ho era.

I aleshores, quan va venir la Guerra es van quedar, aquell estiu ja no van tornar. Ja no van tornar a casa, ja es van quedar allà.

I llavors venien de tant en tant a Barcelona, però van passar la Guerra a Olot. I donaven classes. El que passa es que es van quedar sense alumnes, perquè cada vegada els nois joves anaven doncs cap a la Guerra.

J. Ramon: Es una pena que no tingui data.

Sandra: Sí, no té data!

Cecília: No posaven mai data, no acostumaven a posar-ne.

Sandra: Per aquí hi havia la del Folguera, miri, la que vostè que deia "ves-hi tu que jo tinc altres coses a fer"

Cecília: Oh, i a més es curiós perquè s'escrivien cartes que jo no sé quin servei hi

devia haver, però les tenien d'un dia per l'altre.

Sandra: Si, si, es increïble. A més unes cartes que era com un llibre, una redacció, no? Amb tot lo que ha canviat això, i ara amb els WhatsApps.

Cecília: Amb el Whats app amb aquest nou llenguatge de "què, com?".

Sandra: Que és totalment contrari a això.

J. Ramon: De Barcelona a Amsterdam tarden un dia i mig – dos dies, en canvi a les Palmes tarda una setmana.

Sandra: Què diu.. vaja.

J. Ramon: I al final li tinc que enviar un Whatsapp a la meua filla "aquella postal que li he enviat al a nena, l'heu rebuda?" – "*No, no mañana miraré en el corred*".

Cecília: Però a *llavorens* inclús *hasta* per aviar-se de que hi anirien, demà la tarda passaré. S'ho escrivien. Era una cosa increïble perquè havien de ser, devien tenir foc en els peus.

J. Ramon: Si escrivien molt bé.

Sandra: Als del viatge, n'hi ha moltes que li diuen a la seva mare o a la seva dona li deien" el dissabte.." i igual era divendres, "estic a Barcelona ja". I dius, realment hi havia un servei..

Cecília: Fantàstic.

Sandra: fantàstic de correus. És interessantíssim tot això, i passo hores...

Cecília: No i que quan t'hi poses una cosa que t'agrada. Es com un pop que t'agafa.

Sandra: Si, si tal qual. Ho ha descrit perfectament, ara li estic començant a aixecar alguna pota al pop, el tinc a sobre, i dius *venga va*. I és molta la informació

que l'he d'anar destil·lant

Cecília: No, *home*, però val la pena, ha trobat un tresor.

Sandra: Totalment. Que per cert. Abans hem parlat, vostè tot això s'està pensant de donar-ho algun lloc .

Cecília: Jo saps que he pensat..

J. Ramon: Jo encara no he pensat..

Sandra: A l'Arxiu del Col·legi.

Cecília: Jo t'ho explico, perquè m'agradaria, si pogués estar tot junt, seria un bé per tots.

J. Ramon: A si.

Cecília: Empipa molt, quan una persona estudia o busca coses, haver d'anar aquí, haver d'anar allà, i ara haver d'anar a una altre banda.

Jo m'he estat replantejat molt les coses, i es allò que dèiem, donar-ho al museu, tot el que intervé en política, no tinc ganes de caps de les maneres, perquè toquen el flabiol i ara toquen la guitarra, i ara el trombó, segons qui ve tot canvia.

I moltes coses es perden! Perquè no els agrada, no els interessa. Va, deixem-ho córrer.

Jo he vist desaparèixer cosses en el sentit de que no els interessava i s'han malmès! No es, s'han aprofitat alguns, no.

I aleshores jo, estic pensant, tinc moltes coses d'en Nogués. *Bastantes*, perquè fa molts anys que les he comprat i he tingut. I aleshores penso que vull un lloc que hem *donguin* la garantia de que sempre estarà junt. I la única cosa que he pensat en trobar-hi és, deixar-ho a Montserrat que té museu i té Biblioteca.

I saps perquè t'ho dic?

J. Ramon: Ho va fer-ho el Busquets..

Cecília: No, no va fer el fotògraf, el Sala. Perquè saps per què? Perquè el règim que tenen de funcionament sempre és el mateix. Canvien els abats, quan els toca un tindran més avantatges que amb un altre, perquè les persones també hi influeixen molt.

Però jo, és un negoci que fa mil d'anys que funciona. Perquè allò sempre està allà. Sempre està allà i sempre es conserva. I en canvi tu saps (a J. Ramon) que a l'Ajuntament, amb el funcionari, que jo també hi he estat, allò no és de fiar.

I jo, el que m'agradaria més del món, que no hi ha res mai etern, perquè no hi és mai. Però penso, ja que tenen museu, ja que tenen moltes coses importants. En el Museu coses d'en Nogués, en tenen moltes, *moltíssimes*, perquè els havia donat la Sra. Nogués, els havia donat Nogués en vida. Després tenen tot lo de la Via Laietana, tenen molta cosa.

Però llavors està clar, que vas amb aquelles carpetes d'això del Poble Espanyol, que han desaparegut. A mi m'agradaria, jo deixar-ho. I jo tot el que tinc, tinc alguna cosa de l'*Umbert*, *xxx*, tinc molt poqueta cosa, però el que tinc m'ho estimo.

En lo que és Montserrat, el que diríem la part Noucentista, com que va haver-hi la Guerra, i era perquè eren d'Esquerres tots, no n'hi ha de coses. I penso que pot ser valdria la pena, que jo el que tinc, tinc pensat de que ho deixaré a Montserrat. No ho deixaré a l'Ajuntament ni en un museu d'aquí, no perquè no hem mereix confiança, la veritat.

J. Ramon: En Busquets, que va fer l'edifici del Col·legi, tenia un germà que era monjo de Montserrat. En Busquets que havia anat a la *división azul*. La gent..

Cecília: Si, si, canvia molt..

J. Ramon: Era solter, i va donar moltes coses, que em sembla que va donar algun *picasset*, perquè va donar contacte a en Picasso els *grafiats* de la façana. Que suposo que el contacte devia..

Cecília: Sortir per aquí. Jo ho he estat rumiant, i penso que la única institució que és una cosa...

J. Ramon: De no fiar-te!

Cecília: No és perquè siguin religiosos ni més per això..

Sandra: És més estable.

Cecília: Malgrat les persones que hi passen, i que en aquells moments estan fent la feina que han de fer, és una cosa més estable. Clar també poden haver-hi els que cremen convents, que un dia els passi que es cremi foc a la muntanya.

J. Ramon: A la història, Montserrat, quan van entrar els francesos el primer que van fer va ser anar a Montserrat i cremar-la.

Cecília: Clar es que els invulnerables també hi són. Però en el fons ha de ser una gran catàstrofe que passi. Però es que contínuament en els ajuntaments hi surten "picades de mosquit" que deia la Marta, que són pitjor que són el tigre. I es fan malbé les coses i a mi em desespera això. Ha de ser molt greu.

Sandra: Ells parlaven català, oi, entre ells?

J. Ramon: Sí.

Sandra: Sí, perquè veig que totes les cartes..

Cecília: La segona dona d'en Nogués, la Isabel, era Aragonesa, i parlava el català *estupendament*, i li havia ensenyat a llegir i escriure en català. I ella parlava sempre en català. I mira que els aragonesos no són massa..

Sandra: (es riu) el meu pare ho és.

Cecília: no són massa catalanistes que diguéssim.

J. Ramon: A *bueno*..

Cecília: Hi ha de tot.

J. Ramon: El Duran i Lleida també és aragonès.

Cecília: I que s'estimen lo seu que és natural.

Sandra: I entre ells compartien, és a dir, jo no sé si entre ells era important el tema polític, tenien la mateixa..?

J. Ramon: No en tinc ni idea!

Cecília: Si eren de la mateixa corda?

J. Ramon: No ho sé.

Sandra: Que tampoc sé quina era.

Cecília: Mira, jo suposo que en aquell moment, gairebé tots eren d'Esquerra Republicana o republicans.

J. Ramon: Sí, no sé exactament.

Cecília: En Nogués no s'havia posat mai en res polític, però si que sé que tenia doncs una tendència cap a la cosa de... són lliures pensadors. Els artistes, en el fons, el que volen són les coses... , no els agrada l'escotilla, però si que tenen un sentit liberal de la vida i de les coses, tenen molta màniga ampla amb moltes coses.

Però tenen un ideal. I els ideals sempre, més aviat doncs ve a ser una república. Perquè la república dóna la sensació de que és una cosa més oberta, i de que és una cosa que pot participar-hi tothom. Això són ideals, perquè escolta'm, a la

realitat passen un munt de coses.

J. Ramon: El meu pare que era bastant apolític també.

Cecília: En el fons, no eren, el que passa, ara si amb aquest aspecte, s'estimaven molt les coses d'aquí i la història, no sé, eren persones que s'estimaven lo seu.

J. Ramon: Clar jo ara estava pensant, a la família hi havia de tot, com a totes les famílies.

Cecília: Perquè a més eren famílies amplies. Nogués eren molt comprimits, eren tres germans. Quatre! Una dona i tres homes. I dels dos altres no es van casar i la dona va morir també soltera, ja grandeta però soltera. I l'únic que es va casar i tampoc va tenir fills va ser en Nogués. Es va casar dues vegades, però.. era una família molt limitada.

J Ramon: Però la família Reventós era amplia.

Sandra: Quants germans són?

J. Ramon: Germans del meu pare.. van ser cinc o sis, però dels quals en van viure tres, perquè una germana va morir als anys vint i pico, que a casa jo en guardo el passaport.

El passaport era la llibreta de la caixa de la tia Rosa que no va realment existir mai. I els altres dos un era el tiet Pere, que ara t'explico, i el tiet Pep, que era el meu padrí, que aquest tenia el sanatori del Montseny. Que havia passat el senyor **Corsel**, que havia estat.

I el Pere estava casat amb una cosina que era la Carme Reventós, que era de tota la saga del Cinto Reventós que era amic de Picasso, del Ramon Reventós escriptor..

Cecília: Tots eren artistes, tots eren creadors, no eren consumidors.

J. Ramon: La Teresa estava casada amb un metge molt bo, no com a metge, que com a metge era normal i bo, però que com a dibuixant havia dibuixat en el Pepito.

Cecília: Com es deia?

J. Ramon: El **Remigio** Margalló.

Cecília: Ah, i tant!

J. Ramon: Llavors qui més hi havia, el Joan, que aquest era solter, la Carme, el Cinto, aquest ja te dit que era l'amic. Es que el Cinto era de la lliga, o sigui, no era molt d'Esquerra.

Cecília: Bé, però n'hi havia molt que eren Catòlics! Amb unes costums molt moderades.

J. Ramon: Uns més i uns *menos*, perquè aquest tenia una germana que era monja de Jesús Maria, que a més va ser directora d'un col·legi que Jesús Maria va muntar no sé si a Los Angeles o a San Francisco a Califòrnia i que està enterrada allà. I que el Cinto es va molestar molt perquè la germana s'havia ficat monja.

I un dels germans era el Manel Reventós, que havia sigut subsidiari d'Hisenda a l'època, amb en Lluís **xxxx**, i que va ser o era el pare d'en Joan Reventós del PSC. I en Ramon que era l'escriptor.

Cecília: Però en aquell moment eren persones molt moderades, la política no els interessava massa, ara tenien tendències com és natural, a simpatitzar més amb una cosa que una altre.

Però, mira una cosa, la prova és que en Nogués jo no tinc cap idea ni la Senyora Nogués m'havia dit mai, que fos religiós. Mai fa cap caricatura de capellà.

J. Ramon: Cosa que en el Pepito sempre sortia, ah però en Ramon Reventós per exemple no, tampoc. Que va deixar el Pepito, que el Pepito va passar..

Cecília: Que hi havia un respecte.

Tenien molt en comú tots de les coses ben fetes, de l'art, de les coses que s'havien de fer bé i que la feina era important. I que en aquest aspecte, el que era religiós i idees en aquest aspecte, que s'havien de respectar. Però jo no els veig..

J. Ramon: No, no eren.

Cecília: Ja dic, en Nogués rarament dibuixa un capellà i mai, perquè en te algun però... n'hi ha un que esta en el mercat de Calaf que va amb un burro i un paraigües, però és una figureta i prou. Mai en fa res, ni els toca, vull dir és una cosa.. i el militars tampoc!

J. Ramon: Els militars tenien molt mala llet.

Sandra: Millor no posar-hi.

Cecília: En Nogués tenia un tall a la cara que li havien fet en una vaga general. Amb una espassa li van fer.

J. Ramon: Els militars es van carregar el que era el Cucut, no?

Cecília: *Bueno*, allò ho van destrossar-ho tot en una nit.

J. Ramon: Històries, històries divertides de fa... lo del Cucut quan va ser. El 1910 o alguna cosa així.

Cecília: Sí, sí, *bueno* es que és clar.

J. Ramon: No hi eren.

Cecília : El Cucut (es riu) no hi eren prou. El Cucut anaven, tenien una llegua..

Sandra: Això és un manuscrit del seu pare també, sembla com si estigués recollint tota la informació que també m'és molt útil, però és com un manuscrit on que

intenta explicar, que jo vaig pensar, que igual ho estava preparant per un llibre, redactant tot com ho feien.

J. Ramon: No, perquè el meu pare va tenir un atac de feridura, i va quedar paralític més o menys de mig cos i llavors el meu pare que tenia moltes virtuts, va aprendre a escriure amb la mà esquerra.

Cecília: Ai! Això deixa-m'ho llegir. (entusiasmada)

Sandra: És sobre el poble, es super interessant. Vol dir que això igual està escrit amb la mà esquerra.

Cecília: No m'ho havies dit que hi havia això!

J. Ramon: "Todo no se sabe".

La Cecília és riu.

Sandra: Clar això és una informació, es com si m'estigués donant el seu pare a l'orella. És fantàstic.

Cecília: Ai! Això si que m'haureu de fer un fotograma *per favor*.

Sandra: Té vostè correu?

Cecília: No...

J. Ramon: Crec que és l'única persona que queda a Espanya.

Sandra: (es riu) Perquè jo tot això, ho he escanejat i els hi puc donar. Li imprimiré i li donaré, no s'amòini.

Cecília: Saps que passa, que no vull entrar-hi amb tot això, perquè no acabaria mai de llegir i llegir, et bombardegen. No, no, no vull!

Sandra: És veritat, que t'agafa, i entres en una dinàmica.

Cecília: Llavors ja entres en una dinàmica que per contestar-los et passes més d'un dia. Es clar que per coses d'aquestes si que val la pena.

Sandra: Jo ja li enviaré que ho tinc escanejat i li imprimiré. És molt interessant. I tot això jo li guardo amb molt de *carinyo*, jo li donaré quan acabi.

J. Ramon: Molt bé, tranquil·la.

Sandra: M'estic saltant el guió però és igual. Com que m'han explicat tantes coses.

Cecília: Jo suposo que el Plandiura, els devia demanar que li escrivissin i que li diguessin coses. Perquè de la manera que era en Plandiura, devia no viure mentre estaven de viatge, perquè en un d'ell i devia anar-hi i tot. Però va tornar de seguida.

Sandra: És veritat es van reunir, hi ha una ..

Cecília: Foto.

Sandra: Alguna postal. O sigui el Plandiura era dels que patia.

Cecília: En Plandiura era un senyor que la dona, la Isabel, li deia que era un gitano. Ara es podria dir que era el Padrino. (es riu) En bo, en el sentit, de poder, clar la seva dèria, gracies a ell tenim el tresor que no se'ns en va emportar ni Alemanya ni altre gent, tot lo del Romànic, i és gràcies a en Plandiura.

Sandra: Doncs jo tot això ja li imprimiré, si no te correu. Aquí a les llibretes, clar com que els comentava abans que en els llibres i gent que ha escrit abans del poble, sembla que posen tant a Reventós com a Nogués com a els dibuixants, perquè Folgueres feia fotos, Reventós feia fotos i dibuixava, i Nogués dibuixava, i Utrillo anava prenent notes i també dibuixava. En les seves llibres també es veu que li agradaven.

Cecília: Ell també pintava i dibuixava. L'Utrillo era una persona que era molt intel·lectual, era un pou de saviesa.

Sandra: *Savidudria*.

Cecília: A més a més olorava les obres d'art, tenia un do especial. I *bueno* tot lo que li va comprar **Mister Biding**, de lo del Sitges i així. Van ser coses que a més es van enfadar amb en Cases. Bueno es van barallar, es van disgustar molt, tant amics que havien estat. Perquè en **Biding**, quan el va contractar, li va demanar que li busques totes les peces importants, que per diners no ho fes, perquè era multi-milionari Nord-Americà.

Clar, no vegis l'Utrillo lo que va *disfrutar* buscant coses bones i comprant-les perquè tenia els diners. I amb la promesa que no els traurien mai de Catalunya. I al final el **Biding**, l'any vint-i-un o vint-i-dos se'n va anar i se'n va emportar totes les obres. I amb això es van disgustar, perquè li havia promès que les deixaria en aquella *vivenda*.

A Tamarit encara hi ha un net d'en **Biding** que n'és l'amo, perquè va comprar tot el poble de Tamarit, i el Castell que se'l va fer restaurar, en allà hi havia les obres bones que se les va emportar a Amèrica. I per anar a portar-les a Amèrica, les va portar en Casas. Que per això es van barallar en Casas i l'Utrillo, que no s'ho podia haver en dut així com així.

Com en Casas venia i tornava de França amb els quadros, des de feia temps, en tenia entrada perquè portava les seves obres. I llavors d'allà s'ho emportaven en camions cap a França i a França embarcaven i se n'anaven cap a Amèrica. I en Cases tots els viatges que va fer cap a Amèrica va ser per poder portar les coses d'en **Biding** cap a Amèrica. I això a l'Utrillo no li va agradar.

Sandra: I a vostès se'ls acudeix qui pot ser un tal Mr.Cook, jo crec que és en *plan* broma que *algo* li deia Mr.Cook, parlen d'un Mr. Cook, però no sé a que es refereixen.

Cecília: Devia ser un treballador d'allà.

Sandra: Jo crec que ho trobaré, primerament pensava que deien Mr. Cook a un

d'ells, que a l'Utrillo li deien de *guasa* així Mr. Cook, però no, no, perquè una de les cartes es Utrillo dient Mr. Cook, dic, no doncs Utrillo no és.

Cecília: No, no ho sé, sabia molts idiomes l'Utrillo.

J. Ramon: Que no fos una referència als que organitzaven el viatge. Els de xxx Hichcook., la companyia..

Cecília: Ferroviària.

J.Ramon: Si però en *plan* de broma el *tio* reservava l'hotel a Albacete li diguessin Mr. Cook. En *plan* conya..

Sandra: En *plan* conya, em sembla que és un *mote*, que li deien Mr. Cook a algú i no sé qui és.

J. Ramon: Vaja miraria si fa referència a *algo*, a allotjaments a o viatges o alguna història d'aquestes.

Cecília: Perquè es clar, devien tenir algú que els ho organitzava. Algú del despatx d'en Plandiura.

J. Ramon: **No se si entrarà** a quatre persones o cinc.

Cecília: De tota manera es veu que havien anat en pobles que no hi havia gairebé hotels. En alguna pallissa devien dormir alguna vegada.

Sandra: Deu ni do. Es que són un munt de kilòmetres. I ara penso..

Cecília: Oh i en aquell moment, perquè ara mira, les coses, les autovies s'han escurçat molt. En allà havien anat a pobles que , deien que es persignaven les velles i els vells en cotxe, perquè es van esgarrifar de veure que allò corria en quatre rodes.

J. Ramon: Hi ha un llibre molt divertit, que em sembla que és de la Virginia Wolf, que va venir a veure el **Brenan** , que estava instal·lat a la Serra Nevada .

Sandra: A si!

J. Ramon: Perquè hi ha un llibre d'ell d'on surt de Granada.

Sandra: Clar, si, si.

J. Ramon: I després a **Brenan**, era Capità de l'Exèrcit Anglès i vivia d'una pensió miserable, com a Capità que havia entrat a la guerra del catorze. I es va posar a escriure, perquè només tenia els ingressos de pensionista. Va buscar un *puesto* ben barat per anar a viure. El més barat era la muntanya..

Sandra: Ai si, com es diu, allà a Andalusia, les Alpujarras.

J. Ramon: Anar a viure en un poble allà mig de les muntanyes. I va escriure un llibre molt divertit. Aquest el Brenan, deia que n'ha fotut aquella *pandilla* eren un grup literari que no sé com és diu. I una vegada van venir a veure al Brenan.

Cecília: El van venir a visitar.

J. Ramon: Als anys vint mes o menys. I la "tia" aquesta, que es més i que va escriure un llibre que és meravellós, que és una feminista i no sé què, l'únic que recorda del viatge era lo tronades que eren les pensions a Espanya, lo terriblement brutes, fastigoses, lo que malament es *jalava*, de lo incomodes que eren els camins, no et deia que maco la posta de sol, no res.

Cecília: Clar perquè era una senyoreta. Perquè era molt *pija* aquella senyora. Era de la alta societat. I anglesos tu, no vegis. Quan devia veure les mosques o les xinxes es devia esgarrifar.

Isidre: Es podia esgarrifar en les condicions en que vivia.

Sandra: L'hem llegit, és veritat. A més hem anat a les Alpujarras. És curiosa, és un viatge...

Isidre: No te res a veure, perquè abans era lo més pobre d'Espanya, i ara és de lo

més ric.

J. Ramon: És que a mi em feia molta gràcia perquè ell llibre a mi em va divertir molt, a mi els llibres de viatges m'agraden molt. I tinc per llegir, m'he llegit el llibre den **Brenan**, i tinc ell llibre de l'Alpujarra de..

Cecília: Del **Camigó**.

J. Ramon: No home, del que va escriure memòries de la guerra de l'Àfrica. Un *tio* del segle dinou. Ja sortirà, el disc dur està (xiula). Es va suïcidar, qui era?

Cecília: El de la **Meri Guell**

J. Ramon: No un espanyol! Ja sortirà és igual.

Sandra: Ja sortirà. Doncs saben que he fet. Ara els explicaré una cosa que els farà gràcia. Quan vaig començar al tesi, pensava que seria meravellós poder reconstruir el viatge, però fent-lo jo. Passa que és impossible i inviable. Però he fet un tros i he anat amb alumnes meus de l'escola. Bueno amb alumnes i tota la família, els meus fills el meu marit.

Vam anar a Vallderoures, per fer un dels annexes de la tesis, és un treball de comparació amb totes les fotos que van trobar ells i els apunts que van agafar. Vam anar amb els alumnes a fer l'aixecament i prendre notes de l'Ajuntament de Vallderoures, vaig pensar és fàcil i a prop, és com representatiu..

J. Ramon: Crec que només hi ha dues o tres finestres.

Sandra: Si! Es que és petitíssim. I després vam fer un treball molt maco de comparació amb el Poble Espanyol, per veure diferències i no diferències i similituds, i demés. I va ser curiós perquè una de les alumnes, quina casualitat, l'avi del seu *novio* havia estat a la presó de sota de l'Ajuntament.

J. Ramon: A la presó?

Sandra: A sota hi ha unes masmorres, doncs durant la guerra va estar allà.

J. Ramon: Si ho vaig llegir en aquest llibre o en un altre llibre, que havia sigut una presó.

Sandra: Ho diu al llibre? Doncs ho se per la noia aquella. Bueno segur que aquí ho posa.

J. Ramon: O aquest llibre o un altre.

Sandra: El cas es que vam fer, vam anar a Vallderoures i a la Fresnesda, que està a prop.

Jo ara, de fet demà anem a la terra del meu pare que és de Terol, i clar, m'he donat conta que el poble on vaig jo del meu pare, tot el voltant hi van, tinc la intenció de...

J. Ramon: A, i d'on es el teu pare?

Sandra: El meu pare és d'un poble que es diu Aliaga. Que està com perdut, com si fossin les Alpujarras però de Terol.

J. Ramon: Jo conec la zona de Mora de Rubielos.

Sandra: Sí però és més, és preciós tot allò. És molt més cap a..

J. Ramon: Cap a Castelló.

Sandra: Castelló. El meu pare és d'una zona que està a prop del Maestrazgo, però que ja és una zona que se li diu les "cuencas mineras". Que també és molt bonic i també lo maco que té, és que és desconegut total i és una pau.

Cecília: Clar.

J. Ramon: En aquella zona, la família la meua mare és un poble que es diu

Figueroles i que també molt desconegut, *bueno* l'any passat va sortir per casualitat perquè passava la volta a Espanya va passar per allà.

Sandra: Vaja..

J. Ramon: Però per allà la carretera, és la carretera que va de Castelló a Terol i passa per Rubielos de Mora i per tot aquells pobles d'allà i és una carretera molt maca. Passada per fer si és una feina de cada dia, però com a turisme és molt maca.

Sandra: Clar.

J. Ramon: Tota aquella zona a mi m'agrada molt. I després hi ha la zona que hi havia la zona de **les truches**, a veure si m'enrecordo...

Sandra: Pues el poble del meu pare està més cap a aquesta zona, i estic molt a prop de llocs que van anar; Rillo, Perales, Peralejo... Hi ha tota una sèries de pobles que dic ai! Hi he trobat *dibuixets*, i vaig a intentar a veure si identifico ... I faria el viatge realment.

Que tinc un professor a l'escola que em diu;" Sandra es que ja sigui tesis a part, ho has de fer".

Cecília: Mira, una tesi dóna per molt perquè com has acumulat tanta informació, pot fer de cada cosa una cosa complerta. Perquè tens informació suficient per muntar-t'ho. Qui no et diu que un dia et puguis muntar amb alumnes teus un viatge fantàstic final de curs per veure totes aquestes ... que a més seria magnífic, vull dir que *hasta* jo m'hi apuntaria.

Sandra: Si (es riu), ho tinc al cap, es que de fet la última conversa que vaig tenir amb el meu tutor, jo li vaig dir, jo necessito ja *fini quitar* la tesis perquè... Ell ho va veure clar, perquè hi ha moltes coses que les has de deixar com a coses paral·leles, al marge que les faràs després, hauràs de publicar articles i demés. Però la tesis ja la tens.

I tot el demés oblida-te'n perquè sinó no l'acabaràs mai.

Cecília: Però t'he de dir una cosa, si no les tens aquestes coses, després quan has de simplificar tens més recursos per poder-li donar més intenció. És bo de que tinguis tota aquesta (informació).

Sandra: Jo crec que sempre es pot recollir més, però jo crec que ara ja tinc tota la informació....

Cecília: Lo bàsic pràcticament.

Sandra: que necessito i més.

Cecília: Però mai és de més.

Sandra: Si, si.

J. Ramon: Villarroel també és molt maca.

Sandra: Doncs ho vam passar fantàsticament en el viatge. Perquè jo sóc professora de dibuix artístic de primer, dels *nanos* que comencen arquitectura. I el viatge també era en motiu de dibuixar i aprofitar-lo. I com ells portava una foto del croquis que van fer ells i els vaig fer prendre mides i comparar si coincidien, faig fer una miqueta així de...

Cecília: No, però està molt bé.

Sandra: Va ser fantàstic. El meu fill, el gran, el de sis anys no va parar de dibuixar tot el cap de setmana i *bueno*, genial.

Bueno les llibretes; jo tinc la hipòtesis, només es perquè com que vostès coneixen. Tinc la hipòtesis de si igual els dos dibuixaven i escrivien a les llibretes. No sé si totes són del seu pare..

J. Ramon: Jo crec que estaven barrejades.

Sandra: O si pot haver-hi algun dibuix o alguna cosa d'en Nogués.

J. Ramon: Jo crec que estan barrejades.

J. Ramon: En Nogués té la virtut de que té una lletra molt seva.

Sandra: Es que miri són aquestes, jo si es que no m'equivoco ...

J. Ramon: Aquesta és la lletra d'en Nogués.

Sandra: Jo crec, vostè ja em dirà, que aquesta és la lletra d'en Nogués, aquesta tant *grandota*.

Cecília: Sí!

Sandra: Oi que sí?

Cecília: Sí!

Sandra: Es que ja me'ls conec una mica, oi? Perquè la té com molt característica, i en canvi la comparo amb altres lletres, i penso...

Cecília: Aquesta mateix.

Sandra: Aquesta és del seu pare, no? No té res a veure. I penso aquesta devia ser de Reventós i aquesta de Nogués. I pot ser anaven barrejant.

Cecília: Home si feien això de que uns se n'anaven cap a una banda i els altres cap a l'altre..

J. Ramon: Això, per mi, si que és d'en Nogués.

Sandra: Si és d'en Nogués.

J. Ramon: Vaja, no ho sé.

Cecília: Aquestes coses d'aquest tipus, aquelles carpetes que he dit del Poble

Espanyol, n'està ple.

Sandra: I jo crec que aquestes llibreta que els ensenyo, és molt atípica, es molt diferent a la resta perquè no hi ha notes, és només dibuix.

Cecília: I aquella lletra també sembla d'en Nogués.

Sandra: Oi que sí? I és només de *skylines*. De paisatges. I llavors vaig pensar, aquesta segurament deu ser del Nogués, perquè em semblava que era més el tipus de lletra, i el tipus de dibuix el seu pare és més d'arquitecte, més croquis.

Bueno, i era per contrastar-ho amb vostès i que em diguessin; "sí, sí, realment.."

Cecília: Mira, quan mires moltes coses d'una persona o molt concretament, arribes a un punt que ja t'ho diuen ells mateixos. Són com les lletres de les cartes del teu pare o de la teva mare, te'ls coneixes en mig de les mil que hi puguin haver. Ha de fer, que tu t'ho vagis mirant. I això et passa a tu ara, que saps com són.

J. Ramon: *Identificad!* Però fes-me'n un dibuix!

Sandra: *Identificado!* I jo però digui'm de qui és.

Tots es riuen.

Sandra: Hi ha alguns que tenen la creu vermella ja de *identificado*.

J. Ramon:

- "Tu de qui creus que és aquests campanar?"

I l'altre deiva dir: "Això devia ser d'aquell poble que es deia *no se cuantos*".

- "A sí tens raó!"

- "Identificado!"

Cecília: I oi d'aquest no.

Sandra: Sí, *coyote mariero*..

J. Ramon: "Este no". Has d'anar a aquest poble, a veure si realment.

Sandra: I això és del seu pare, jo crec. Bueno, i després un altre, perquè m'estic tornant boja, però clar igual no ho descobreixo. Anava com apuntant, *uno, dos, tres*... Feia servir una nomenclatura, per exemple hi ha un-un, un-dos, un-tres... F, F1..

Clar jo; que voldria dir? Jo penso, deu ser un control de fotografies que portava, però perquè a vegades li posa una U, i a vegades una F, i a vegades un... això per molt que... Miri, U4, U5, U6.

J. Ramon: El *xxxx* està al poble.

Sandra: El ceramista? (riu)

La Sandra va a tancar la finestra.

Cecília: Mirava si aquest *identificado* era aquest *identificado*.

J. Ramon: Això feien referència a fotos, suposo jo.

Sandra: Clar jo m'imagino que sí, lo curiós és que, com a vegades és un a vegades és F.

Cecília: Els carrets devien numerar-los.

Sandra: Igual numeraven els carrets, i a vegades res, un, dos, tres, quatre. A vegades és de l'un al dotze, igual eren carrets de dotze, però clar si eren plaques....

J. Ramon: Per mi que eren plaques.

Cecília: Sí, això també és d'en Nogués.

J. Ramon: Calaceite 1906. (Llegeix de la llibreta)

Sandra: Doncs jo crec que aquesta era tota d'en Nogués.

J. Ramon: Són molt maques aquests dibuixets.

Sandra: Perquè a més tots són de paisatges, de siluetes... Aquí hi ha un croquis.

J. Ramon: Això ja em sona més a el del meu pare.

Sandra: Clar sembla més d'arquitecte, no? Quan hi ha un croquis.

Bueno, i després tinc una sospita, les grades Santiago de Compostela, que tothom diu que la reproducció de Santiago de Compostela però en petit, em sembla que són les de Esclavitud, que són realment més petites, i tenen molts *bocetos*, en canvi de Santiago no.

Cecília: Fa gràcia perquè el **xxxx** de cada poble, suposo que per justificar a el Sr.Plandiura de que hi havia passat.

J. Ramon: Pot ser si.

Sandra: Però veuen en aquesta llibreta que em vaig pensar que igual va ser el Sr. Reventós, hi ha una lletra de nen. Reventós, Rosa Maria (llegint de la carpeta)

J. Ramon: Ah! La meva germana.

Sandra: Dic això, algun dels nens de la casa.

J. Ramon: Si, si, si, hi a més hi ha una cosa claríssima. I és Reventos x K.

Sandra: És un fill, no?

J. Ramon: El meu **xxxx**, el meu germà, la Rosa Maria. Si, vull dir que.

Sandra: Que bo, fa una gràcia. Clar es tant tendre, íntim , és una cosa tant...

Cecília: És que aquí hi ha una feinada de no vegis, i a més a més el van fer en poc temps que diguéssim. Ells tenien pressa a acabar-ho.

Sandra: Està clar que hi havia feina dels dos. Perquè vostès si el seu pare portava càmera o no, ni idea, oi? I quina càmera devia ser ni...

Cecília: Les càmeres devien ser d'en Plandiura.

J. Ramon: Suposo que sí.

Cecília: Que devien ser bones.

Sandra: Devien ser de l'Ajuntament.

Cecília: I jo penso, i que es clar anaven equipats..

Sandra: Amb material de l'Ajuntament.

J. Ramon: De negatiu jo no n'he vist cap!

Cecília: Aquells *paquetarros* de fotografies que...

J. Ramon: *Paquetarros* de fotografies..?

Cecília: Els tenien ells.

J. Ramon: De fotografies si que n'he vistes.

Sandra: Sí! Fotografies n'hi ha.

J. Ramon: Però sense negatius?

Sandra: Sense negatius.

Cecília: Negatius qui en devia fer en aquell moment? Perquè això en Plandiura devia manar-ho a...

Sandra: Fotografies n'hi ha , de casa de...

J. Ramon: No hi havia un paper que parlava dels negatius i dels llaços de fotografia? No et sona, no?

Sandra: Hi ha papers en gastos.

J. Ramon: Precisament de negatius...?

Sandra: És molt possible que estigui per aquí, perquè em sona.

Cecília: Perquè és clar això, - mira-te'ls aquí! (es riu mentre mira una fotografia)

Sandra: A veure.

Cecília: Fa gràcia perquè ho retrataven tot.

Sandra: I anaven fent amics, perquè l'Utrillo, el relacions públiques.

Cecília: No, i a més a més l'Utrillo el que passava es que tenia una doble mira. Mira aquí a la font (mirant una fotografia). L'Utrillo podia portar una màquina de fotografiar, però ell era qui ho tenia tot!

I encertava totes les peces més bones, que puguis haver.. Era un as. Era una persona que en aquest aspecte, i a més a més havia treballat per en Plandiura i per aquest, en Biding.

J. Ramon: Això hi he d'anar-hi algun any perquè Sant Mateu hi està tocant. Això és a la plaça del poble.

Cecília: I a més a més era ell , en moltes coses era ell el que triava, això aquí això allà, van fer un **itinerari**. Clar, havia viatjat moltíssim, de jovenet. Era enginyer l'Utrillo i després a la època més bohèmia, en Cases i en Rossinyol, van estar allà, **en Volen de la Galet**, allà va viure la bohèmia.

Però era una persona que sabia varius idiomes, era una persona molt culte, vaja. També va ser el director de la enciclopèdia espasa.

J. Ramon: L'aqüeducte de Tarragona segons Utrillo és ocre sobre gris usat, segons Nogués ocre clar mullat de...

Sandra: Es que són com poemes les descripcions que fan.

J. Ramon: Sobre siena i els regalims de l'aigua són morats clars. Al fons – això ho ha dit el meu pare...

Sandra: A les llibretes del seu pare, si que hi ha moltes descripcions, no fa referència a números, que directament ho descriu. Però després ja comencen amb els colors d'en Nogués.

En J. Ramon va murmurant números que llegeix a les llibretes.

Sandra: Jo crec que són fotos.

J. Ramon: Tu t'ho has llegit tot.

Sandra: Tot, tot. I moltes vegades.

Cecília: Home, jo crec que val la pena de llegir.

Sandra: I moltes vegades. (Es riu) No paro de donar-los voltes. Una pregunta era, com revelaven les fotos en aquella època, com eren els clixés dels que parlen.

Clar vostè diu que eren negatius o eren aquelles plaques.

J. Ramon: Jo diria que eren plaques de vidre.

Cecília: Acostumaven a ser plaques de vidre.

Isidre: El Ricard Martínez. **(parla molt fluixno se l'enten)**

Sandra: Ricard Matínez.

Cecília: Però això havia de anar a parar en alguna banda. *Aviam*, heu mirat en el Arxiu Nacional, que està allà a Sant Cugat, formant part del Plandiura.

Sandra: Pues no, i tenim un amiga que ha treballat allà, la Susanna ha treballat allà Isidre a Sant Cugat.

Isidre: Si hi tant!

Cecília: Perquè allà sé que en Plandiura i té molta cosa. I no sé si és una part o... en Plandiura va tocar moltes tecles també. Clar jo m'estranya.. Els vidres es poden haver trencat fàcilment.

J. Ramon: Jo et dic lo de les plaques perquè la foto que tinc a casa del meu Pare, l'original era en placa de vidre. Que jo vaig donar a l'Arxiu Històric del Col·legi, perquè sempre pensava, se'm trencarà la placa i tindrè el disgust.

El vaig donar i el Col·legi em va enviar una còpia ben feta i tinc uns plànols fotografiats d'un teatre que no van arribar a fer mai amb en Mestres, en Rubió i el meu pare, i també el tinc en placa de vidre que l'he trobat ara amb aquesta moguda. I el vull donar també a l'arxiu del Col·legi.

També és placa de vidre, de manera que segur que el que estic dient tenia que anar en placa de vidre. No me l'imagino anant *en plan* cua de cel·luloide. Ho dic per l'època. Perquè per casa corre una màquina de fotografiar de l'any de la picor de placa de vidres i així.

I plegada és una mica del *tamany* d'aquesta llibreta. Vull dir que no era aquell monstre que surt a les *pel·lícules de l'Oeste*.

Cecília: I que devia ser de la última tongada, de la última generació, i que això devia ...

J. Ramon: I el meu pare fotògraf no...

Cecília: En Plandiura devia tenir-ho previst. Perquè és que és clar, quin altre arxiu fotogràfic hi ha per aquí Barcelona.

Sandra: Jo vaig anar a l'arxiu fotogràfic el que hi ha al carrer comerç que també vaig rescatar un munt de fotos, des de l'Ajuntament.

J. Ramon: Hi ha un arxiu fotogràfic, darrera de l'Escola de Treball, al carrer Urgell,

allà hi ha l'Arxiu Nacional de Catalunya.

L'Isidre pregunta quelcom a en J. Ramón:

J. Ramon: No se com és diu.

Isidre: Dins del recinte de l'Escola?

J. Ramon: Dins del recinte de l'Escola Industrial. Una història estranya; vaig heretar, un parell de caixes de negatius de vidre i feia molts anys que els tenien al despatx. Quan vaig tenir que començar a desmuntar, em van aparèixer i em vaig fer la mateixa pregunta, que faig amb aquests negatius?

Els vaig portar en aquest Arxiu fotogràfic de Catalunya, i llavors la noia que els em va atendre se'ls va mirar i va, tenint en compte que tot el que està fotografiat pràcticament són temes mariners, val més que parlis amb l'Arxiu fotogràfic del Museu Marítim. I vaig anar a parlar amb el del Museu Marítim i llavors els hi vaig donar i que ho acceptaven i que molt bé .

Sandra: Ho diuen perquè a l'igual puc arribar a trobar aquests negatius, o que?

J. Ramon: No, però pot ser trobes una mica d'informació.

Cecília: És difícil.

J. Ramon: I d'ells és un arxiu relativament jove.

Cecília: Clar, el que passa és que el Serra era un bon fotògraf, i era el fotògraf de tots els artistes.

J. Ramon: Qui?

Cecília: El Serra, que havia sigut un dels que havia treballat en el Museu d'Art Modern.

J. Ramon: Si, però aquest no va venir a l'excursió aquesta.

Cecília: No, però aquest vull dir, que també tenia un fitxer, un arxiu. Que com a fotògraf que era havia retratat a tots els artistes. Era aquell, recordes que es va fer una exposició d'artistes, totes les fotografies eren d'ell. I aquest arxiu se'l va vendre en el Museu, però que després també se'l va vendre en un altre. Que va fer negoci doble, perquè uns es pensaven que compraven el d'allò, però...

Però, ell també va treballar a l'Ajuntament, no sé si.. Perquè allà hi havia hagut un arxiu de fotografia.

J. Ramon: Sí, es probable que sí. Però no sé quin.

Cecília: I això jo penso que es devia... no sé quin altre laboratori es devia haver en aquella època que es cuides de revelar. Perquè això va ser...

J. Ramon: No, això devia haver-hi algú, això tenia que ser algú dels que anaven es tenia que encarregar de fer les fotografies a un poble de mala mort a la província d'Albacete, segur que van anar amb el negatiu fet fins portar-lo a Barcelona o a Madrid.

Sandra: Clar les devien revelar aquí, no? Clar, això no m'ho havia plantejat, no les devien revelar durant el viatge.

Cecília: No crec que ho poguessin fer. No hi havia tampoc mitjans, no hi havia cap poble que.. Pot ser si que hi havia algun on revelaven.

Sandra: Clar i que quan tornaven ho enviaven a revelar a no sé on.

J. Ramon: Tota aquesta història jo *des de luego*, no sé res.

Cecília: Clar en aquella època jo no se on ho podien fer.

J. Ramon: El meu pare mai a la seva vida me'n va parlar.

Cecília: Clar perquè no era la seva feina.

Sandra: Bueno, no serien aquells, Isidre, allà on va fer la *expo* de fotografia. -

No.

Bueno, seria un *dato* curiós.

Cecília: No però es clar, es devien fer en alguna banda o alguna altre.

Sandra: Sí, si.

J. Ramon: *Que más*.

Sandra: Ua que bé! Això comprovadíssim. Bueno era això, sense preguntar-ho ja hem anat parlant de tot això, de si es coneixien entre ells, abans i així. Que jo intuïa que entre Nogué i Utrillo si. I que pot ser entre Reventós i Folguera també.

Cecília: Amb l'Utrillo van fer un viatge a França amb la Isabel que van anar a una pensió que per dormir no van trobar res més, que havien d'entrar en una mena de d'habitació, el matrimoni dormien aquí, continuaven amb una cortina i continuava hi havia una habitació de l'Utrillo.

I per anar al lavabo havien de passar que es veu que ho tenien a l'escala, perquè es veu que a França ho han tingut sempre molt malament. I diu que es *partia de riure* perquè es clar amb la Isabel es portaven trenta-un anys amb el seu marit.

Clar era una noia jove que reia per tot i amb aquells dos que ja pots contar que devia ser per llogar-hi cadires, veia que sortia l'Utrillo i que portava un pijama tot sencer de color vermell, semblava el dimoniet, semblava que feia els pastorets.

J. Ramon: Semblava la única manera de dormir per **xxxxxx**

Cecília: Quan passava que se n'anava o sortia, perquè és clar que se'ls trobava. Que per cert també havien anat a comprar coses per en Plandiura, l'Utrillo també li comprava coses a en Plandiura.

J. Ramon: No hi ha res com tenir calers.

Sandra: Si (rient).

Cecília: Però escolta els va donar un bon ús.

J. Ramon: Ja, ja... (reafirmant)

Cecília: Hi ha qui té calers i se'ls..

J. Ramon : Se'ls gasta tots amb **xxxxx**.

Cecília: En *imbecilitats*

J. Ramon: En vi.

Cecília: En vi i en altres coses.

J. Ramon: Segons el tio aquell holandès en *vino y mujeres*.

La Cecília es riu.

J. Ramon: No et vas *enterar*?

Cecília: No.

J. Ramon: Un parlamentari de la Comunitat Europea, holandès concretament ho va dir. Això fa quinze dies o així, que al sud, Portugal, Itàlia i Espanya, es gastaven els calers de la Comunitat Europea s'ho gastaven en *alcohol y mujeres*.

Sandra: Hostres. Vaja.

J. Ramon: Un merder... No et vas *enterar*? Doncs fa quinze dies.

Cecília: Bueno, és lo clàssic. I ara també en drogues.

J. Ramon: Va sortir un tio, bueno un tio... el de Ciutadans en Rivera, em sembla que era el de Ciutadans , no se si era en Rufian o algun d'aquells que va dir aquí no ens ho gastem en aquestes coses.

Isidre: Ah! (murumura quelcom)

J. Ramon: No ens ho gastem els diners de la Comunitat Europea en *vino y mujeres*, ens ho gastem en Aeroports sense avions i AVEs sense passatgers i radials que no....

Cecília: Hi ha molt conills en aquests camps d'aviació. Està ple de conills.

J. Ramon: Clar. *De lo que quieras. Sigamos*.

Sandra: Això més que una pregunta, crec que ja m'ho va explicar. El seu pare, després va arribar a ser Alcalde del Poble.

J. Ramon: El meu pare? No, no.

Cecília: No, el Nogués va ser Alcalde. A en Nogués el van anomenar Alcalde.

Sandra: *Vale*, en el seu pare si que diguem-ne que després va ser cap de Edificis Culturals de Barcelona i tot, tema de manteniment.

J. Ramon: De manteniment. Durant un temps portava el tema de Muntanya de Montjuic.

Sandra: Llavors Alcalde el van fer en Nogués, del Poble.

Cecília: Alcalde era en Nogués i arquitectes està escrit inclús en una làmina.

J. Ramon: I el Manteniment d'Edificis Municipals el meu pare havia estat en temes del Poble.

Sandra: O sigui, el seu pare va estar lligat al Poble tota la vida.

J. Ramon: El meu pare va estar lligat tota la vida **perquè xxxxx**

Cecília: Perquè era una cosa municipal.

Sandra: Si, si, i Nogués com a Alcalde, era honorífic i ja està.

Cecília: Si no era res d'especial. Devia ser l'Alcalde perquè devia ser un *mandon*.

Feia fer les coses dues o tres vegades .

Sandra: I vostè sap perquè, cec que ja ho hem parlat però ,suposo perquè ja el coneixien. La pregunta és perquè, si tenen alguna sospita de perquè van arribar, el Nogués ja m'imagino que perquè era més conegut en el món artístic, però a Reventós perquè el van venir a buscar per formar part de l'equip?

Cecília: Perquè era arquitecte.

Sandra: La resposta era perquè és arquitecte. El coneixien i havia fet coses de...

Cecília: En Plandiura quan va triar les persones...

Sandra: Que ja és el que hem dit abans, ell ja sabia.

Cecília: Ell ja sabia, en Plandiura tenia el currículum de tothom. I sabia els millors, ell senzillament va triar els millors. No va fer altre cosa que això.

J. Ramón: El meu pare era arquitecte municipal.

Cecília: Bueno era un bon arquitecte, i devia que tenir-hi a tota la confiança i per això els va anomenar.

Sandra: Clar, l'estil arquitectònic del seu pare, ara ja posant-nos en, quin tipus de... bueno, era el moviment modern?

J. Ramon: Jo puc dir-te, vaig anar a una conferència d'en Rubió, unes de les últimes que va donar, que era qui va fer els edificis de Plaça Espanya. Després van tirar a terra el que havia sigut l'Hotel i van fer aquell **Hotel Rembrand**, després van fer...

Cecília: No, no, ho han desgraciat perquè com a mínim ,tenia una unitat aquella Plaça.

J. Ramon: I després van fer, van tirar a terra el que hi havia mirant a les torres mirant a mà esquerra, on hi ha ara la policia, que és un edifici d'en Buigas. Abans

tot era de obra vista i no sé què. I llavors el Rubió va dir que aquests edificis... No sé qui va fer un comentari que "aquestes finestres no tenen fronton" i en Rubió li va dir " que s'ha de posar fronton, es posa fronton!".

Sandra: Sí. "*Le hacemos lo que quiera*".

Cecília: Se li enfotia.

J. Ramon: Se n'enfotia cordialment. Perquè el... De qui era el Puig i Cadafalch en els dos semi-arcs, digue'm-ne que els braços són columnes joniques, no... doriques em sembla que són!

Cecília: Ah, aquelles quatre? Que hi havien en el fons?

J. Ramon: No, les del fons no.

Cecília: Les del voltant?

J. Ramon: Les del voltant. Ara la fan rodona, ha de ser columna neo-classica, vale. El meu pare les dues torres venecianes, pues vale. Que el Rubió va davant i li fa uns edificis de no sé què, vale. Que s'ha de prosar *froton*, *se pone fronton*.

Cecília: Una mica un *poti poti*.

J. Ramon: El meu pare havia fet les cases del carrer Lleida, que era Bauhaus, un estil modern, no sé què no sé *cuantos*.

Cecília: Tot allò de la JESPAC. Que era lo més normal.

J. Ramon: No, l'JESPAC inclús diria una mica després. Però eren uns eclèctics.

Cecília: El que passa és que sabien combinar-ho. Perquè jo recordo la Plaça d'Espanya, que em fa més fàstic ara que no pas com estava abans.

J. Ramon: Es que l'edifici aquell era molt lleig, l'hotel aquell.

Cecília: I jo de petita...

1:25:30

J. Ramon: En **xxxx**, vull dir que eren estils bestant bons.

Cecília: Però és que és un pecat allà.

J. Ramon: Però el pecat és igual.

Cecília: No, no és igual. S'escapa de la unitat, si més no, allò tenia un unitat. I si més no, *hasta* fins i tot de material, perquè tot era de...

J. Ramon: Si tenia unitat de material i tenia unitat... però sobretot hi havia una cosa al meu entendre, que són parés, aquell edifici el van tenir que retallar perquè el carrer Tarragona...

Cecília: El volien fer més ample.

J. Ramon: Entra a la Plaça Espanya molt ample.

Cecília: Però no tenien perquè posar-li una cosa tant dispar.

J. Ramon: I llavors van voler respectar el rellotge que hi havia abans.

Cecília: I tampoc el van respectar.

J. Ramon: Han fet una cosa amb un gust *horrendo*.

Cecília: Allò és un pecat!

J. Ramon: I és una *feta de salxiteta*... vull dir...

Cecília: Per mi és un pecat.

J. Ramon: El que es salva és l'edifici que queda a Rubió, que és el de ensenyament.

Cecília: Si.

Sandra: Si, es veritat.

J. Ramon: Que és el que fa cantonada amb la carretera de Sants, carretera Gran Via. Lo d'en Buigas és bastant tontet, no està mal, lo d'en Soria no val res, les dues **esficis** semi-circulars **xxxx quart** és el de sempre, les dues torres és un petit... Allà lo més maco és la font!

Cecília: Bueno, i la font la van xxxx(!'Isidre murmura per darrera i no es sent), perquè jo de petita el meu avi em portava, comprava el diari, se seia i jo jugava entre les pedres que el terra era den Jujol.

Sandra: Hostres!

J. Ramon: Si...

Cecília: Que feiem dibuixos.

J. Ramon: Una acera molt ample.

Cecília: Jo me'n recordo perfectament, jo hi jugava allà.

J. Ramon: I ara l'han deixada.. bueno. El meu pare diguéssim no tenia estil.

Cecília: Però bueno, tenia la gràcia que sabien adaptar-se a l'entorn.

Sandra: El que feia, ho feia bé, que és important.

Cecília: Que el que és important, jo penso, que si no tens estil propi en el sentit que ets una persona que vas a la teva i allò. Si més no, *sapiguer-se* adaptar a l'ambient que tens al voltant. Perquè el que és més xocant és que hi hagi una cosa així una cosa.... , vull dir, *sopta* allò.

J. Ramon: Ah, i falta la Plaça de Toros.

Cecília: Oi! Calla, calla, calla.

Tots es riuen sota el nas.

Sandra: Que m'ha vingut el cap *mentres* anava explicant.

Cecília: Oh, i el monstre que hi ha al costat de la Plaça de To- de Brous, que l'han fet així que és com un alien. Que els ha sorgit una cosa *estranyíssima*.

J. Ramon: Home, allà que és com una escala, aquell troç d'escala.

Sandra: És terrible.

Cecília: És terrible perquè és fora de lloc.

J. Ramon: Allò si que tinc una mica d'empanada.

Cecília: Oi tant! ja ho és una empanada!

J. Ramon: Allò ho és d'en Foster? No!

Sandra: No ho sé.

Cecília: No ho sé, però crec que un arquitecte ha de tenir molt en compte el que té al voltant.

J. Ramon: La filla d'en Folguera es va casar amb en Ribes, arquitecte, que havia sigut *profe* meu a l'escola i el fill també és arquitecte, que són els que firmen Ribes i Ribes. Que són els que van fer el Tanatori d'Horta.

Que són bastant bonets, però en Ribes.. no home, vull dir.

Cecília: Ens ha agradat. (diu rient), això de bonets.

J. Ramon: No home, vull dir que no són unes patetes.

Cecília: Que si, que si.

J. Ramon: Perquè en Ribes havia estat treballant amb l'Inglada Jalavert i Ribes. Que si no em falla la memòria són uns *tios* que eren bastant.. lo que passa és que no sé si n'hi ha algun d'ells que estigui viu. Perquè bastant més grans que jo, però

que eren molt bons.

Llavors en Ribes a l'Escola - això és de *cotilleo*- jo no tindria.. En Ribes a l'Escola era un *tio* que tenia que venir a classe a primera hora del dematí , i arribava amb el coll de la camisa així, deien aquest tio, arriba molt tard. Queda amb la senyora Nogués, que es veu que la filla d'en Folguera realment era molt maca.

I el Ribes, hi havia dos Ribes a l'Escola, en Ribes-Piera, el senyor Ribes-Piera, un serio, cèlebre i bo. I llavors l'altre era en Ribes aquest ,, que es deia Ribes-Gonzales, que a l'escola li deiem en Ribes Carota, perquè si tenia que arribar a les vuit, arribava a les vuit i deu.

Cecília: Sempre era un cas.

J. Ramon: Sempre estava com mig, quan era primera hora del dematí estava el pobre mig adormit. Bueno, molt bon *tio* professor de física.

Sandra: És clar, esque jo vaig tenir una professora que no se si venia de la saga Ribes, que es deia Montserrat Ribes.

J. Ramon: La Montserrat Ribes, que era la del cabell blanc ?

Sandra: Bueno no, jo quan la tenia, era una noia morena que era jove i era molt amiga d'en .. ai! un *profe* que vaig tindre que era molt baixet, que feia molt habitatge.

Cecília: En **Carles Puigcenda**?

Sandra: No..ai! Com es deia. Que va ser *profe* meu. La Montserrat Ribes, no, era morena i amb el cabell com per aquí, era boneta jo crec. Una *tia* així molt...

J. Ramon: Era famosa, perquè era cotilla, oi que sí?

Sandra: Sí (es riu).

J. Ramon: No, aquí dintre de la professió sempre hi ha...

Cecília: Es natural home, es que hi ha personatges pintorescos, a tot arreu.

Sandra : A més que al final tots ens coneixem, és algo.. que al final es que va tirant del fil i coneixes a tothom.

Es sent sonar un mòbil.

J. Ramon: Aquest és el meu!

Cecília: Ja veia que t'ho escoltaves així.

Sandra: A mi em sonava però no.

J. Ramon: No hi ha problema, ja sé qui és!

Sandra: Bueno, no miri, segur que ja li he preguntat abans, li donaria el fons del seu pare a alguna entitat? Que és quan hem parlat de Montserrat i així.

I on es pot consultar l'obra del seu pare? Lo que tinguin a....

J. Ramon: El que tinguin a l'Arxiu Històric del Col·legi.

Sandra: Vale a l'Arxiu Històric del Col·legi, ja tenen coses.

J. Ramon: Si perquè realment el meu pare....

Cecília: També pot anar-hi en el sentit que és una cosa d'arquitectura i d'un lloc molt especial. El Poble Espanyol trobo que és singular.

J. Ramon: Però esque el meu pare si, però com a professional lliure, jo diria que després de la Guerra no va fer gaires coses.

Cecília: I en canvi en Folgueras si que en va fer moltes.

J. Ramon: Però coses molt, molt..

Cecília: Puntuals.

J. Ramon: Normal. Vull dir no... No va fer cap edifici meravellós.

Cecília: És una trajectòria que, vull dir....

J. Ramon: Normal, si. El meu pare va ser arquitecte del Patronat Municipal de l'Habitatge, i va fer algunes coses i n'hi ha alguna que sembla ser que és molt important i és uns edificis que estan al final de la Rambla del Poblenou, tocant la ex-via del tren, que li deien els *tufonefors*, *tuporefors* o així.

Un edifici en planta de creu llatina i que una vegada en va trucar en Candallops per a veure si jo tenia plànols d'aquestes cases . Aquest d'alguna manera venia a ser les cases del carrer Lleida , cases sense patis . I que estan publicades en els llibres que va escriure el Patronat , un llibre que ha publicat el Patronat Municipal de l'Habitatge. Que si vols un dia te'ls deixaré, hi ha poca cosa.

Però vull dir, com el meu pare tenia la feina de l'Ajuntament.

Cecília: Clar, és això, la feina de l'Ajuntament el va privar de fer coses més particulars.

J. Ramon: Absorbia molt, perquè després van fer moltes coses que no lluien gents, ficar els gitanos sota el d'allò de Bèlgica, preparar l'Estadi de Montjuïc com a magatzem de cotó.

Cecília: Més burocràcia.

J. Ramon: Més burocràcia i coses que jo... , re-fonamentar el Palau Nacional.

Cecília: Però tot això comportava la feinada de fer informes.

Sandra: Tot això té més feina... que no sé amb qui ho parlava, si amb vostè abans. Que fer una obra nova perquè tot el que són ....

Cecília: Clar, l'únic que perdien més el temps que fer una obra nova...

J. Ramon: Són coses que no llueixen gens ni surten publicades. Un dia vam anar amb un company de feina, no sé qui va dir "el Patronat sembla mentida que les cases del Poblenou, que són una merda, les cases que havien fet no sé on, són una **birria**, totes les cases dels anys cinquanta, sembla mentida que havien ficat..."

Vull dir, tu mires on fica any 2015 i ho veus d'aquesta manera, dic, jo recordo el meu pare no dormint, treballant dissabtes i diumenges, patint, anant a l'obra ...

Cecília: A més tenia gent al seu càrrec.

J. Ramon: el divendres a la tarda perquè plou, fent no sé què, i dic, i movent-se amb uns pressupostos.... els que tenien.

Cecília: Molt justíssims.

J. Ramon: I la gent feien, i *lograven* que la gent deixes les barraques, i es possessin a viure..

Cecília: A més, a més en una època dolentíssima.

J. Ramon: en unes cases no sé què. Dic, ara tu mires i sembla que sigui mentida que la gent hagi viscut d'aquesta manera, però en aquell moment, vull dir, el que no pots dir, és una pena algú hagi de viure d'aquesta manera. Però en aquell moment, vull dir, però que no pots menysprear la feina que han fet aquesta gent.

Cecília: No perquè ha sigut una feina útil. El que passa és que no ha sigut de creació.

Sandra: Que no llueix, és el que diu, és com la feina bruta que algú sempre l'ha de fer.

J. Ramon: No és que sigui una feina bruta, sinó perquè és una feina molt neta. Encara que tu, semblis bruta a posteriori, "mira quina merda de casa que han fet", escolti la merda que han fet?

Vull dir, amb el pressupost que tenia, el que han fet és un miracle, clar vull dir, jo recordo el meu pare que es passava només quinze dia de vacances.

I totes aquestes històries, i quan patia, jo quan m'explicava, per exemple, jo recordo, em sona que la fonamentació del Palau Nacional, clar vosaltres no ho vau tancar mai, però allà es feien obres i s'havien de fer obres com fos. Treballant per fora, treballant per dintre, i he ficat no sé què, patint, edificis que eren al Poble Espanyol. Després el meu pare em deia, hi ha algun pilar armat amb fusta, que vol dir que esta armat amb fusta?

Que realment no és un pilar. Que és un pilar de fusta que després feien un encofrat i l'omplien de pastetes.

Cecília: Hi a més a més amb l'*aggravant* que la Muntanya de Montjuïc, plena d'aigua, de fonts. Que les han anat segant i que a les terres fan moviment. Perquè hi ha aigua, molta aigua.

Sandra: Hostres.

J. Ramon: Tot aquell moviment..., tu no ho saps i no ho dius. Per tant, de vegades *despotricar* no...

Cecília: I el Palau Nacional encara es manté, i mira.

J. Ramon: En el llibre, l'Art Romànic, aquella col·lecció de trenta *tomos*, parla de que el meu pare havia intervingut en la instal·lacions de les...

Cecília: Col·leccions.

J. Ramon: Si, si de els col·leccions.

Cecília: Natural, és una feina que no es veu però que hi és.

J. Ramon: Perquè estava tirat perquè hi havia uns coneguts meus que volien fer un article sobre el meu pare en una revista. I triant informació, una de les coses

que he trobat va ser, en una separata de la Vanguardia, aquell que es dedicava a monotemes, sobre el Liceu, que el meu pare va intervenir i va *lograr* salvar uns prosaics; uns prepals, uns *antepalcos*, que tenien unes pintures, i el meu pare va dir ; “no, no, aquests no els toqueu”.

Cecília: N'hi ha dos que estaven dintre de l'escenari, que tenien uns salons que jo els he vistos, abans de que es cremes. Ara suposo que continuen i eren uns salons *luxuíssims*. Inclús havíem dinat, ai! Sopat. I coses d'aquestes, havíem celebrat.

J. Ramon: *Sigamos*.

Sandra: Quina edat devien tenir en el viatge? El seu pare no tenia fills encara, no?

J. Ramon: No, el meu pare es va casar el '39 i el viatge va ser el '27.

Sandra: Clar, era jove.. devia ser. L'Utrillo tenia seixanta.. clar pot ser mirant la bibliografia, l'Utrillo tenia seixanta-cinc, deia la Soledad, al seu llibre.

Cecília: L'Utrillo era el més gran.

J. Ramon: El meu pare era del 1893. Per tant tenia trenta anys.

Cecília: En Nogués va néixer el 1873.

J. Ramon: El meu pare era vint anys més jove.

Sandra: I el seu pare és del?

J. Ramon: Del '93.

Sandra: Del '93, ja farà comptes.

Cecília: l'Utrillo deu ser del 1860-62.

J. Ramon: Eren una colla de vells.

Sandra: Vaig estar parlant amb una Senyora que els seus pares havien tingut allà, eren de Mantones i Mantillas, que havien tingut allà tota la vida la botiga i ella va continuava i a més s'havia com refet la casa i estava super bonica , ho tenia tot molt super... I m'explicava que la seva mare es va casar al Monestir i ella també.

J. Ramon: I la meva germana també.

Sandra: A sí? Que ho vaig trobar super bonic. Però es veu que va haver-hi un incendi al Monestir i tot l'absis es va cremar i ho van tornar a reproduir. Que bueno, de fet, és la pintura que, és la pintura que vostè m'havia enviat que tenia a casa. Oi?

J. Ramon: Abans de ahir. Si.

Sandra: Que per cert, el nom de l'artista és no sé què Padilla, ja me'l dirà ben bé.

Cecília: A sí!

J. Ramon: Pradilla.

Cecília: No, no, Padilla.

J. Ramon: Ah, Padilla. Perquè tu no **xxxx**?

Sandra: I el nom? És que no ho llegeix-ho bé. Saben quin nom és?

Cecília: Jo el dec tenir apuntat per alguna banda. Ja t'ho enviaré.

Sandra: Ja m'ho diran perquè, per fer mansió.

J. Ramon: Com no te correu. (Burlant-se'n amigablement). No t'ho pot enviar.

Sandra i Ramon riuen.

Sandra: Doncs ja, ho van haver, es va cremar, pel que hem va dir...

J. Ramon: Es va cremar o es va enfonsar?

Sandra: Ai, doncs ara no ho sé. Algo va passar que van haver, tenim la mateixa foto, ma mare amb la antiga i jo amb la de després de la cremada o enfonsada.

Cecília: Si, perquè cremar-se és una mica estrany, que pogués cremar-se.

Sandra: O igual era enfonsar-se.

Cecília: És més lògic.

J. Ramon: Enfonsar-se si, per això que deies de tu... es més lògic que es va enfonsar Tenim un retall, no et vaig donar un retall del Periódico sobre això?

Sandra: Ara em sona molt però no sé si sóc jo que el tinc o me'l va ensenyar, ja m'ho miraré. M'ho miraré i... però em sona molt, ara que m'ho diu.

Hi ha un professor de l'escola que es diu Xavier Montells, no sé si el coneix, que és un investigador, professor de projectes ara, que ha fet un parell, fa molt articles, a més té to així satíric i irònic, jo el trobo... a mi m'agrada.

I va fer un article, que vaig arribar a ell perquè vaig veure aquest article, bueno, de fet el va veure l'Isidre i em va dir "mira Sandra". Que va parlar sobre el Poble Espanyol, és del que, bueno, com jo, que estem super a favor," que esto se tiene que mantener". I ell arribava a dir que se li havia de donar un altre ús, molt més digne, i que fins i tot habitar-ho.

Cecília: Home i tant!

Sandra: Que ell apostava per l'Escola d'Arquitectura estigues al Poble Espanyol.

Cecília: Pues mira no estaria gens malament.

Sandra: Vaig pensar, pues no perquè la gent del Poble Espanyol...

Cecília: Ara a caigut en una cosa tant xarona i tant lletja i tant poc... Perquè al principi encara hi havien els oficis, que eren oficis es que ara es com una tenda de *subenirs*, molt més tirat.

J. Ramon: Home, allà havien tingut la germana d'en Dalí o la cosina d'en Dalí, una botiga d'Indianes.

Cecília: Si, la cosina.

J. Ramon: I la Mari Santpere havia estat, i el marit que feia no sé què.

Sandra: A sí?

Cecília: Hi ha un dels plànols que hi ha totes les botiguetes, que el deus tenir aquest.

Sandra: Si, si.

Cecília: Hi han totes les botigues del que es feia, fer ventalls, fer això, fer allò, i tots eren que feien les coses.

Isidre: Hi havia en Bosch també.

Sandra: I el de la xocolata.

Cecília: Tots eren obrers, artesans. Quan es va inaugurar eren gent que feien l'ofici.

J. Ramon: Però si ara no hi ha artesans ni al fora del poble!

Cecília: Per això et dic! S'ha convertit en una cosa fastigosa.

Sandra: Si, si, jo vaig trobar molt bo el que va dir, perquè mira després vaig trobar que hi havia hagut un altre alumne, una noia que es diu Estela Rahola, que es filla del Rahola arquitecte, no sé si et sona. Que va..

J. Ramon: El Víctor.

Sandra: Sí! El Víctor Rahola. Doncs la seva filla que ara es dedica al món de l'art. És arquitecta, però es dedica a... va fer una tesina també sobre el Poble Espanyol, super maca. Que és un treball una miqueta més petit.

I ella em deia, perquè la vaig anar a veure , que bueno quan li vaig dir que havia trobat llibretes, es va emocionar, em deia " jo sempre em vaig preguntar a on estarien". Perquè ella havia estat buscant per tenir el seu despatx allà. I em va dir "Però Sandra, esque em demanaven tants diners... que no.."

Cecília: Bueno i ara últimament. Ara no sé però.

Sandra: Però estarien bé allà.

Cecília: era de uns xinesos. S'ho van vendre a un xinesos. No sé si s'ho van vendre o s'ho van llogar.

Sandra: **Tensa** ja no és, ara n'hi ha una altre. A més la gent de Poble, amb els artesans, amb aquesta noia que vaig parlar jo, estan super a disgust. Vull dir que realment...

Cecília: D'artesans ja pocs n'hi deuen quedar. Artesans al Poble Espanyol.

J. Ramon: Que era divertit veure com bufaven el vidre.

Cecília: Home el del vidre!

Sandra: I el de la ceràmica! Aquesta noia em va dir, realment d'origen ; aquesta casa , la dels seus pares, el de la ceràmica que suposo que es referia a ell, i dic jo que el del vidre.

Cecília: Jo havia treballat al, dic quan hi vaig anar a treballar, vaig estar-hi fins que no vaig entrar a Belles Arts, que vaig fer els exàmens d'entrada , doncs a allà la botiga era de retaules.

I es clar fèiem còpies de retaules antics, fèiem... jo vaig aprendre l'ofici de retaules a allà, i ho donava la **Lomà** en Vila sis, que hem sembla que després va fer els esmalts. I després l'altre que és amb el que es va quedar, que jo hi coneixia era el de l'Antonio Ortega. No! En Manolo Ortega, que era del mateix crus de el del **Lomà**.

I la **Lomà** els va ensenyar a pintar a l'ou, la tècnica. I quan feia l'ou, se n'anava i es tancava en un quartet, perquè no veiéssim. Perquè ell hi posava una mica de vaselina, i un dia van fer un forat els altres dos i per veure el que hi posava. Però allà era un botiga que bé, que es feia, jo recordo que estava allà que pintava, i et venien els turistes.

J. Ramon: Que per això hi havia museu i la casa dels....

Cecília: Si. Però era més...

J. Ramon: I de tot allò que se n'ha fet?

Cecília: Pues no ho sé, no ho sé.

J. Ramon: Perquè hi havia, la casa de... com es deia? Hi havia una espècie de..

Cecília: La casa Palleresa.

J. Ramon: La casa Palleresa, que hi havia tots els estris.

Cecília: Tots els estris. Lo que feia lleig eren aquelles figures tant realistes. Allò feia una mica de angunia, no? Però com a museu de les eines i de les eines.

J. Ramon: I hi havia després una diorames.

Cecília: Uns diorames si, uns diorames.

J. Ramon: D'això no en deu quedar res,no?

Sandra: No, els diorames no.

Cecília: S'ho han carregat.

J. Ramon: I després hi havia una altre cosa, hi havia unes botigues a Barcelona, que jo d'això me *n'enrecordo*, que van *lograr* salvar un parell de botigues que tenien que desaparèixer, van agafar el mobiliari i van ..

Cecília: *Trasladar*.

J. Ramon: *Trasladar* al Poble Espanyol. No sé si encara hi és. N'hi havia un d'una fàbrica de una casa de barrets que estava al Portal de l'Àngel. Crec que es veu que era fundada en el 1800 no sé què.

Cecília: Sí, sí, em sembla que la recordo.

J. Ramon: Tot, agafaven el mobiliari i posar-lo exacte..

Cecília: I també hi havia una farmàcia.

J. Ramon: La farmàcia també. No sé, jo fa temps que no hi vaig

Sandra: Farmàcia no em sona.

Cecília: Jo també, jo la última vegada que hi vaig anar em va caure l'ànima als peus, era una cosa tant vulgar.

Sandra: És clar, era una cosa que havien viscut tant.

Cecília: No! Jo tampoc l'he viscut... bueno, vaig anar a treballar-hi però....

Sandra: Bueno van veure..

Cecília: Vaig anar a passejava perquè jo em quedava a dinar, perquè no... jo anava peu des de casa al Poble Espanyol. No hi havia maners de.. no hi havia cap altre forma. I després per dinar em portava qualsevol cosa, un entrepà o el que fos.

I llavors si que el visitava perquè m'hi estava fins que no tornava a tensar però massa, massa tampoc hi he anat, però últimament m'ha caigut l'ànima al peus. Com això que deia ell de la Plaça de Brous de les Arenes, jo ho trobo fatal allò, mira cada vegada que ho veig....el que passa és que tenim la capacitat la gent de adaptar-nos a el que veiem i després ja no ens fa ni mal.

J. Ramon: Encara no hi he anat jo, que vols que et digui.

Cecília: Ho trobem com normal.

Sandra: És veritat. De qui és Isidre les Arenes?

J. Ramon: Del Rogers?

Isidre: Sí, del Rogers.

Sandra: Sí, sí.

Cecília: I els diners que s'hi han gastat en allà.

J. Ramon: Jo encara no hi he anat.

Cecília: Vaig mirar com s'aixecava.

Sandra: Jo tampoc, no he estat a dintre.

Cecília: Esque perquè no la deixaven tal com estava. És que no entenc.. també haurien pogut cobrir-la també per a dalt, alguna mena de...

J. Ramon: Home perquè estava fora de..

Cecília: Hi ha una d'espai perdut, esque quan entres en allà.

J. Ramon: És que no hi he entrat mai. Hi havia un, home...

Cecília: Tot el que són les finestretes que es veuen als passadissos...

J. Ramon: N'hi havia una que estava desenrasada. La Plaça estava...

Cecília: Damunt d'un turonet, sí.

J. Ramon: Estava damunt d'un turonet que corresponia a l'antic nivell de la Plaça d'Espanya abans de que hi fessin obres. I allò era a finals de Segle XIX, aquella Plaça de Toros.

Per tant tenia el rasant, ja fa cent cinquanta anys. L'han posada a nivell fent tota aquella estructura caríssima.

Cecília: Però és que no li veig la utilitat tampoc d'haver fet tantes coses.

J. Ramon: El problema era que si era realment valia la pena conservar-la o no.

Cecília: Però esque valia més la pena que l'haguessin tirat a terra i que haguessin fet una cosa nova. Perquè allò ara no és ni xixa ni llimona. Jo ho trobo terrible i tots aquests passadissos, que els veus foscos i lletjos i uns tubs i unes coses. I per dintre es perd una d'espai, queda com *desangelat* per la meua manera de veure.

J. Ramon: Has anat a veure el barri Gaudí de Reus de l'Il·lustre senyor Bofill?

Sandra: No.

J. Ramon: Que ho va fer construir ara farà *quaranta-i-pico* d'anys, cinquanta. Per el que dius tu, de metres quartats de forjats perduts, metros...

Cecília: Sí,sí. Bueno deu ser mode això, una mode com una altre.

J. Ramon: Pues per compensar fem *pasillos* de vuitanta.

Es riuen tots.

Sandra: Bueno, jo crec que, després segur que m'il·lumino i pensaré" però, perquè no els he preguntat això".

J. Ramon: Bueno qual vulguis..

Cecília: Ah, sinó agafes el telèfon.

Sandra: Bueno, no es preocupin, sinó com que ja sé. Jo crec que mes o menys, lo principal era això , i mes o menys hem parlat de... I sinó els trucaré.

J. Ramon: Tu quan vulguis truca i pregunta. Reunions amb *viejecitas* explicant la

guerra...

Cecília: Que pesades.

J. Ramon: Oh, Terribles.

Sandra: Bueno, m'estan ajudant moltíssim. És que a més, hem reben tant bé, per mi es fantàstic.

Cecília: Vas trobant més coses, i també com és una cosa que t'ho estimes. D'alguna *menera* doncs fa il·lusió que algú que...

Sandra: Clar i ara pensava, com han passat tants anys entre mig, primer pensava, clar, quan vaig tornar a rempendre la tesis, igual... Només tenia el seu fixe del carrer València. Igual truco a aquest home i ja s'ha mudat! Bueno vaig estar a punt de , vaig enganxar un mes de la mudança, que igual arribo a trucar un mes després i...

Cecília: Ja..

J. Ramon: Hi havia el Col·legi, m'haguessis trobat.

Sandra: Bueno clar per el Col·legi.

Cecília: Home, és que mira, quan fas un doctorat no sé que et passa que se n'incita l'instint de detectiu i només trobes coses.

Sandra: Bueno clar, és instint de supervivència, no casi?

J. Ramon: Jo no he fet mai el doctorat, que el meu pare sempre m'havia renyat per no haver-lo fet.

Cecília: No, no però és veritat, eh. I a més et dóna, et fa una il·lusió quan trobes la pista.

Sandra: Em vaig emocionant la veritat, perquè ... Qualsevol cosa, que igual per

algú pensa quina tonteria.

Cecília: I lligues caps!

Sandra: I lligues caps, i llavors... És divertit, és divertit.

J. Ramon: I en Buigas...

Sandra: En Buigas , és un home, li té un amor, no?

J. Ramon: Hi ha un llibre que és diu "Barcelona entre el Pla Cerdà i el barraquisme". Hi ha un títol que és del Poble Espanyol.

Sandra: Tinc tots els llibres, ha de estar per aquí segur.

Cecília: És que en Buigas encara que està molt tocadet ara...

J. Ramon: Si.

Sandra: Si jo vaig anar a entrevistar-lo. Està molt gran.

J. Ramon: Jo el vaig veure fa poc i va en cadira de rodes. Està fet caldo.

Sandra: Anava en cadira de rodes?

J. Ramon: Si, el vaig trobar al districte Ciutat Vella, jo anava per un tema meu a mi em tractaven... mentres que en Buigas.

Sandra: Clar és que en Buigas.

J. Ramon: Amb la Cristina anava amb la bengali.

Cecília: Tu l'has conegut quan era, la seva joventut que va ser , així com era un *l'infant terrible*.

J. Ramon: Bueno, escolta.

Cecília: *Por las noches del Bocaccio*.

J. Ramon: Ui! No hi vaig arribar a anar mai al Bocaccio, és una de les coses que. Tinc dues assignatures *pendientes* i irrecuperables, no he estat mai en el Bocaccio i no he estat mai en el Lino.

Cecília: Jo hi vaig ser-hi però no per divertir-m'hi.

Sandra: Que era el Bocaccio, una sala de festes?

J. Ramon: Una sala de fetes de l'*Agost Diví*, que estava al carrer Muntaner...

Cecília: Tuset!

J. Ramon: Bocaccio? No.

Cecília: El Bocaccio no estava a dalt de tot del carrer Tuset?

J. Ramon: Estava a dalt de tot del carrer Muntaner. Molt a prop de on tenia el despatx el Buigas abans. Del carrer que estaven a Ciutat de Balaguer.

Cecília: Doncs ara mira que vaig mal fixada , i això que vaig anar-hi una vegada.

J. Ramon: El carrer Tuset (dubtant). No al final...

Cecília: Ah no, no, al carrer Tuset i havia allò altre, com és deia...

J. Ramon: El no sé que...

Cecília: Si, si, si, és veritat.

J. Ramon: Jo no havia sigut mai de sortir. El Bocaccia estava pujant cap a Muntaner...

Cecília: Sí, tens raó! Ara el confonia amb un altre.

J. Ramon : Que s'hi unia amb el Castellet, *el Hill de Viena* , en Bofill, en Buigas, la Rosa *xxxx*, tota aquesta...

Sandra: Carai! Quina època per això. Ara clar, m'ho diuen i...

Cecília: Pensa una cosa, tots eren nens de *casa buena*.

Sandra: Ja...

J. Ramon: I eren grandets, tots eren més grans que jo.

Cecília: És clar, però eren joves, molt joves, la Teresa i en Pere, hi havien... Vull dir que, eren d'un nivell altet. No eren de les persones així. I nosaltres vam fer una exposició en el Bocaccio.

J. Ramon: Sí?

Cecília: Vam fer un grup que érem que pintàvem i com que érem de barri (es riu), vam voler anar al Bocaccio i ens van deixar!

J. Ramon: Quan teia edat per anar al Bocaccio va reslutar que ja havien tancat.

Cecília: I en el Molino vaig anar-hi quan tenia treta-set anys, era el meu aniversari.

Sandra: El Molino ja no...

J. Ramon: No, a mi m'agrada anar a dormir aviat! No es pot ser *crapol* i anar a dormir aviat.

Cecília: Crapol no cal ser-ho! És ser curiós perquè per un dia.

J. Ramon: Ni tenia *calers* per anar a aquests *puestos*, perquè devien costar un ull de la cara. I tenia son. Primer perquè estudiava, després perquè jo estudiava i treballava. Al matí a l'escola i a la tarda a un despatx de arquitectes..

Cecília: I perquè tampoc tenies un ambient per anar-hi sol. Perquè per anar-hi sol, en aquests llocs no s'hi podia anar, en una colla que ja estigués avançada. Jo en els meus trenta-set anys vaig invitar a tots els meus amics, però ho vaig fer per mi, per anar a veure el Molino. I vam llogar també una llotja i vam estar en el Molino i

el cap de poc temps va plegar.

Sandra: Vaja.

Cecília: O sigui que em va agradar veure'l. A tothom, tothom no li agrada.

J. Ramon : Tu estàs al Vallès, no?

Sandra: Joestic al Vallès.

J. Ramon: Hi havia l'Antoni Font arquitecte , encara hi és?

Sandra: Es va jubilar.

J. Ramon: S'ha jubilat.

Sandra: Es va jubilar fa un parell d'anys crec.

J. Ramon: Era del meu curs.

Sandra: Sí, sí, l'Antoni Font.

J. Ramon: L'Antoni Font era allà.

Cecília: És que passa el temps volant.

J. Ramon: En el meu curs hi havia gent molt bona, jo no, però n'hi havia.

La Sandra riu.

J. Ramon: Home. Em refereixo que hi havia l'Elías Torres, aquest era bo.. i..

Cecília: Hi va haver una bona fornada.

J. Ramon: Va ser una bona fornada. De la meva colla, hi havia en **Debotell**.

Sandra: En Debotell.

Cecília: Ah! En Debotell és clar!

J. Ramon: Si home en Debotell. I l'Andreu Bosch.

Cecília: I en Gospinera.

J. Ramon: En Gospinera era un curs per darrera meu. Qui més hi havia, en Jaume Bach, en Pepe Llinars.

Sandra: Anda! A sí?

J. Ramon: Era del meu curs també. El que era molt bo que es va morir, que se n'ha fet molt poca publicitat, en Benet Cervera que estava casat amb la **Maria Consuelo Alonso Medina**. Hi havia gent que estava molt bé. Jo tinc un edifici Catalogat de totes maneres!

Sandra: A on és?

J. Ramon: Una casa a Calella de Palafrugell, col·locada entre mitjeres. *Algo algo, algo és algo.*

Sandra: Es que és difícil tot eh, però és difícil ser arquitecte, eh.

Cecília: Home ser arquitecte, per tenir és molt...

Sandra: I tanta responsabilitat.

Cecília: Sí! És més difícil, és un munt de... A mí de jove m'hauria agradat ser arquitecte. Saps que m'agrada a mí?

Sandra: Jo vaig dubtar Belles Arts.

Cecília: A mi m'hauria... el que passa és que jo per les matemàtiques són un desastre. Però de debò que és això de distribuir espais i això ho trobo preciós. I quan veus aquests monuments antics tant preciósos i tant simples.

J. Ramon: Ningú tenia títol!

Cecília: I que hi està... Oh!

J. Ramon: Cap!

Cecília: Cap què?

J. Ramon: Cap d'ells tenia títol d'arquitecte.

Cecília: A no? Clar bueno, i els que decoraven i pintaven tampoc firmaven mai.

J. Ramon: Una cosa és que firmin i una altre cosa es que et diguin "su excelencia jefe d'estado, su excelencia no sé què, su excelencia no sé quantos" (pica a la taula) Premi.

Sandra: Sí, sí.

J. Ramon: Tens la **xxx** del senyor?

Sandra: Sí.

J. Ramon: Que és un llibre que no s'acabava mai.

Sandra: Fa anys. I ara mateix no sé ni de que va.

J. Ramon: És diu història d'un jueu que treballa a Gènove, Ginebra i que s'enamora de una xiflada que va deixar el marit i bueno.. Al final es suïciden tots...

Cecília: Ui nen! Això és un drama.

J. Ramon: No. Es va fer llarg.No està mal però...

Cecília: L'has de patir no?

J. Ramon: No. Jo no vaig patir. Jo el vaig llegir. Jo no vaig patir.

Sandra: Jo no m'enrecordo. Perquè he llegit , un tall, ara últimament des de que tinc fills, llegeixo lo just, justament i indispensable.

Cecília: Clar.

Sandra: Abans. L'Isidre era un *deboralibros* i jo era un altre. Va haver-hi una època que és que. Ho érem, no perquè no ens agradi, sinó perquè no tenim temps. I vinga llibres, i és que n'he llegit tants que ja no sé... hauria de...

J. Ramon: És una sort, a mi també em passa.

Sandra: I m'encantava, bueno era....

J. Ramon: A mi m'agrada molt.

Sandra: I ens passàvem hores a les llibreries, i jo ua... però bueno. Tot torna, quan tornem a tenir...

Cecília: Que hi ha llibres d'aquells que te'ls estimes, no saps perquè, que t'agrada rellegir-los encara que...

J. Ramon: Em cosa rellegir perquè...

Cecília: El meu pare sempre em deia " si ja els has llegit, perquè vols..?". Oi! Perquè m'agrada rellegir, m'agrada rellegir-los a vegades. Hi ha coses que m'han emocionat molt i que mira els mantinc perquè em fa il·lusió i si més no...

J. Ramon: A mi m'agrada veure les *llibreries ajenas*. És una cosa que m'encanta. Ja estic servit.

Sandra: Si, pues...

J. Ramon: Ja estic servit.

Sandra: Aquí tinc bàsicament els de la tesis. Les caixes de la tesi, per allà tenim llibres... com que tenim el despatx a casa, clar tots els llibres del despatx que teníem, pues estan aquí. D'arquitectura, de fotografiai, que l'Isidre és un...

Cecília: Veus els llibres és una altre cosa que tinc ganes de deixar en un lloc que estiguin bé, perquè la majoria són coses d'art. No són llibres bonics d'art, són llibres, molts els tinc de procediments, de coses més tipus tècnic.

Sandra: Tàctiques.

Cecília: Sí. I en tinc que són interessants. I després tinc aquella col·lecció que està bé com per estudiar que és aquella la, aquella col·lecció que són monografies que hi ha totes les obres senceres de cada autor que encara que siguin petitets que semblen *sellos* de correu, ai! Com es diu? Té un nom..

J. Ramon: Els de Gustavo Gili?

Cecília: No. Bueno és igual, i en tinc molts i a la biblioteca del Vapor Vell, allà a Sants no... És dediquen més a la música.

J. Ramon: No en volen.

Cecília: I em van que a Tecla Sala. I a Tecla Sala també penso que.. en el museu d'art ja en tenen de llibres bons i si n' hi ha algun que no tinguin, que és difícil que no el tinguin ja els hi deixaré a ells. Però a la Tecla Sala pot fer més servei.

Sandra: Clar, sí. A biliblioteques o..

J. Ramon: Jo els que he donat els he donat a la biblioteca del Col·legi d'Arquitectes.

Cecília: Perquè també són especialitzats.

J. Ramon: No volen repetits.

Cecília: Clar és això! I a vegades te'ls agafen per fer intercanvis.

J. Ramon: Bueno, ja m'ho va dir. Jo els hi vaig donar per exemple, vaig deixar a la biblioteca de l'Escola d'Arquitectura, la de la Diagonal un grapat immens de Architecutral Review. I llavors em van dir si no l'importa canviarem i en donarem.

Cecília: Per intercanvi el fan servir.

J. Ramon: Els hi *donc* lliures de qualsevol condició.

Cecília: Que almenys serveixin.

J. Ramon: Jo els hi *donc* i facin l'ús que vulguin. No els llencin, vull dir, intercanviïn amb altres biblioteques, deixin-los als alumnes, completin les col·leccions que tinguin.

I en el Col·legi d'Arquitectes en principi no me'ls van agafar perquè estaven repetits però els vaig donar un llibre d'en Pier Aureli i la tia em va dir, la tia (tots riuen). La bibliotecària, em va fer molta gràcia, diu "Ja el tenim però no es pot *rechazar* quan ens donen un llibre de l'Aureli , no es pot *rechazar*". Només et diré que passaven tant, que jo els i *donc* però no els hi porto.

Cecília: Clar, vinguin-los a buscar.

J. Ramon: I vingui'ls a buscar. I van venir a buscar, van enviar un *mensaje*, amb una *carretilla*. Perquè pesaven els llibres, hòstia. No és que fos *magnific* és que me'l mirava i pensava, aquest llibre no està mal.

Era de un tio del meu pare on el meu pare havia treballat de delineant quan estudiava que no era arquitecte, que era mestre d'obres i es notava com que estava molt fet servir i era molt gran i es tenia que restaurar i jo pensava , jo a mi se'm farà malbé.

Les meves filles no els interessa a part de que no els interessa, no els hi puc enviar un llibre a Holanda o a Canàries perquè em costarà un ull de la car i l'agafaran i el posaran en una estanteria. Per tant lo lògic és que estigui a la biblioteca o al Col·legi. I em van dir que si, vaig pensar.

Cecília: Home és que a vegades també els convé tenir el duplicat de obres que són difícils d'obtenir.

J. Ramon: Home vull dir...

Sandra: Home clar.

Cecília: Perquè per fer una exposició, per deixar-los a vegades es poden intercanviar que en llocs que per exposar per no arriscar que aquella peça es perdi.

J. Ramon: Sí.

Sandra: Les dues filles són arquitectes?

J. Ramon: Si.

Sandra: Les dues.

J. Ramon: Afortunadament a cap d'elles s'ha quedat amb mi.

La Cecília i la Sandra riuen.

Cecília: I treballen d'arquitecte?

J. Ramon: Si.

Sandra: I té més fills o només les dues filles?

J. Ramon: No.

Sandra: I les dues arquitectes, deu ni dó.

J. Ramon: La de Holanda ja t'ho explicat, que aquesta volia fer *xxxxx* museu i va funcionar molt bé . Si vas a aquell museu està fotografiada.

Cecília: A si?

J. Ramon: Hi ha una foto petita en una vitrina, de l'equip de *Rubio* Ortiz. I entre ells la meva filla allà. I l'altre viu a les Palmes i també treballa a les Palmes, i fa d'arquitecte allà, o sigui ara fa un certificat de una cèl·lula.

Sandra: Fa de tot.

J. Ramon: Ara fa una cèl·lula de habitabilitat, ara arregla una cuina, ara...

Sandra: Com jo. De tot. I la de Amsterdam porta molt de temps? Jo és que tinc una amiga va anar allà...

J. Ramon: Trenta anys.

Sandra: por amor... doncs la meva amiga deu portar lo mateix que... aquesta amiga...

J. Ramon: És catalana o espanyola?

Sandra: És catalana, si, si. Amiga meva, vam estudiar juntes fins el COU, que ella després va tirar per el Periodisme i jo per l'Arquitectura i som allò dos ànimes *gemes*. I just l'any que vam decidir de com que no havíem fet Erasmus ni res, perquè ja érem cadascuna tenia la seva professió que tocava un any de anar fora per l'anglès acabar-ho de... i vam pensar de anar a Chicago les dos.

Perquè ella tenia un contacte periodista i jo un contacte arquitecte, un professor d'arquitectura que esta a Chicago que es diu Xavier Vendrell. No sé si el coneixerà era del, és més jove que vostè. Està entre vostè i jo. I vam dir " ideal!". Just aquell any, jo vaig començar a sortir amb l'Isidre i ella amb el seu *novio* que era holandès. I va acabar vivint a Amsterdam. Ho van deixar i demés. És periodista i després de deixar-ho i tot, ella continua allà. De fet s'ha comprat casa i allà està.

J. Ramon: La meva filla és amiga d'una periodista d'allà que a vegades actua com a corresponal de la Vanguardia d'Amsterdam.

Una senyora, que és una monja de l'Opus. I és divertit perquè quan Cruyff van presentar el documental sobre la vida de Cruyff a Amsterdam, per no sé quin estrany misteri, la meva filla i en Thomas van anar i van conèixer la periodista aquesta i els cita a l'article, clar d'en Cruyff cita que havia coincidit amb els arquitectes Thomas Offermans i Tirma Reventós, no sé *quantos*, no sé què, perquè estaven ells treballant pel Rijksmuseum.

Isidre: Com és diu la teva filla?

J. Ramon: Tirma, Tirma Reventós.

Sandra: No haurà estudiat amb tu? Et sona el nom? Quina edat té? De quin any és, del '72 per casualitat?

Cecília: El nom no és usual.

J. Ramon: Quaranta-dos. De edat? Si.

Sandra: Jo soc del '73 i ell del '72.

J. Ramon: Pot ser. Tu vas estudiar a la Diagonal o a Bellaterra?

Sandra: Diagonal.

Isidre: Diagonal.

J. Ramon: La meva filla també.

Isidre: La Tirma, hostres, però.

Sandra: Fa molts anys.

Isidre: Fa molts anys clar.

J. Ramon: Doncs no sé a quin any va acabar la carrera, ara té dues criatures.

Sandra: Veu com al final tothom estem relacionats.

J. Ramon: A veure la Tirma anava a una valenciana molt amiga d'ella.

Isidre: Teniem amics comuns a l'ajuntament, pot ser que.

J. Ramon: Amparo.

Isidre: Amparo, si.

J. Ramon: Espera, a veure si m'enrecordo de l'*apellidu*. Tenia dues germanes.

Isidre: Hòstia la Tirma Reventós, si. El nom em sona molt, que fort.

J. Ramon: Doncs un curs o dos cursos després de la Tirma anava l'altre filla la Maria del Mar.

Sandra: Pues devia, perquè jo... Maria... a mi no em sona, la petita, devia ser un any més petita que jo.

Isidre: Era del '72 la Tirma.

J. Ramon: De edat si, del '72.

Sandra: Si és de la teva tinta ja pots ser del '72.

Cecília: Em pensava que anaves a treure la cartera amb el seu retrat.

Tots es riuen.

Sandra: Si, jo també. Pensava que trauria una foto. No té una foto, no? Per sortir de dubtes, els faig un algo, un menta-poleo?

Isidre: No, no esque segur que és ella, segur.

Cecília: Jo no en tinc de

Sandra: Menjar? Havia comprat unes ...

Cecília: No, no..

Isidre: Reventós també, me'n recordo del cognom.

J. Ramon: Qui hi havia que fos, perquè a veure la petita de projecte...

Cecília: El nom és molt, no se'n coneixen masses.

J. Ramon: La Maria del Mar, la petita, de projecte va tenir en Moragues.

Isidre: Ah! Si.

J. Ramon: I la Tirma de projecte final de carrera li van suspendre el juny que tenia el Quetclas, en el tribunal. Bueno va aprovar el Setembre. Perquè la Tirma, la meva filla, és va enredar a fer un estudi de cine amb Delft, una que hi va estar el ultim o penúltim curs, va estar de Erasmus a Oslo. Això va perdre... Va arribar un moment que jo no sabia el que estudiava.

Entre, com li deien aquells? Assignatures que només eren..

Sandra: Bueno, hi havia el projecte..

J. Ramon: No, el projecte no. Assignatures que eren trimestrals, quadrimestrals o no sé què.

Sandra: Les optatives? O les de lliure elecció?

J. Ramon: Les optatives. Jo arribava un moment que ja no sabia. *En que curso estás*, a veure.

Isidre: La Tirma anava amb el cabell rinxolat negre.

J. Ramon: Si, rinxolat.

Isidre: L'Amparo era castanya, moreneta amb ulleres.

J. Ramon: Em sembla que si.

Isidre: Què fort. Esque feia molt de temps que no me'n recordava d'ella.

J. Ramon: Si la Tirma.

Isidre: Ara l'estic col·locant.

J. Ramon: L'estàs col·locant, no?

Sandra: Vaja, vaja...

Isidre: Si, que anàvem al mateix any, que ella devia anar per la tarda també.

J. Ramon: Si! Perquè jo l'havia portat moltes vegades a l'escola després de dinar " tengo prisas, voy a llegar tarde, voy a llegar tarde".

Isidre: Els de tarda fèiem una mica més de pinya, els de la tarda. Ens coneixiem més.

Cecília: Mira, ja li pots dir a la Trima. Quan li escriguis.

J. Ramon: Quan li escrigui. Et dius Isidre..?

Isidre: Isidre Santacreu.

Sandra: Isidre Santacreu.

J. Ramon: I Sandra...?

Sandra: Sandra Moliner, però jo soc del curs, perquè a mi elles no em sonen devien ser més de... Isidre Santacreu , pel nom Isidre també és un nom curiós, tampoc hi havien mil Isidres.

J. Ramon: Isidre? No, un nom curiós no gaire, perquè, l'arquitecte amb el que va treballar el meu pare, que era mestre d'obres, era Isidre Reventós. I tinc un parell de llibres d'ell que hi ha les inicials que són IRA, perquè era Isidra Reventós Airet. En castellà, que penses que et vindrà..

Tots es riuen.

J. Ramon: Hi ha un llibre molt maco perquè és el Vinyola, el que és arquitecte **xxxx**, que vosaltres ja no ho dibuixava-ho, la meva filla no ho va dibuixar.

Sandra: No, no.

J. Ramon: Tot el que aprenguis encara que després no ho facis servir...

Cecília: Surt un dia o altre.

J. Ramon: Surt un dia o altre i val.

Sandra: Clar.

Cecília: El que em va fer molta gràcia va ser en Botelli. Que n'hem parlat abans que és un arquitecte també, una vegada, no sé, que vam sortir a parlar dels deu llibres de Vitruvi que es va fer unes edicions, bueno, molt condensades i així, que jo les vaig trobar fantàstiques. És un llibre que m'agrada molt, mira, el tinc i me'l repasso, allò que dèiem.

I el Botelli em va dir que no sabia el que era, i vaig dir "Què dius! Sent arquitecte i no coneixes, si és com un pintor que no ha llegit mai el tractat de pintura d'en Leonardo, és com incomensible això!"

J. Ramon: Cap destreter segur que no l'ha llegit.

Cecília: No?

J. Ramon: No.

Sandra: Però sabem de l'existència.

J. Ramon: En sabem algo.

Cecília: De debò que a mi, no sé si, però parla dels materials quan s'han d'agafar. Si en lluna, sobre tot la fusta...

J. Ramon: Bueno això ja ho sé.

Cecília: Sobretot les llunes, les sorres d'on han de ser, perquè serveixen per això, allò, és fantàstic, jo és un llibre que m'agrada, m'*entusiasme*. I m'estranya que professors

Sandra: El professorat si que ens parla a la carrera, però realment no l'hem llegit.

Cecília: No és llegeix. Doncs és curiosíssim. Pot ser si que queda així com arcaic. Però bueno, és bonic. De que us parlava, però us devia donar bibliografia també, perquè els professors normalment, en donen molta!

J. Ramon: Mira, no ho sé, perquè jo arriba un moment que l'escola, el que m'agradava a mi, el que em va passar el meu pare, va arribar un moment que jo tinc un garbuix. I com a casa teniem la sort que el meu pare tenia molts llibres i els tres germans ens ha agradat molt llegir, lo qual va molt bé.

Hosti, tu ets del curs...?

Sandra: Jo sóc del '73.

J. Ramon: Tu havies anat amb la Maria del Mar.

Sandra: I era de tardes? És que Maria del Mar, és que no em sona. És portava un any només amb l'altre o dos, perquè llavors jo estic al mig.

J. Ramon: Dos.

Sandra: Ah, llavors jo estic al mig. La Tirma era un any més gran que jo i la Maria del Mar anava un any darrera de mi, per això llavors no he coincidit amb...

J. Ramon: Perquè la Maria del Mar tenia el Josep Alemany.

Sandra: Jo el vaig tindre l'Alemany també.

Isidre: Si. Dos vegades el vaig tenir.

Sandra: Ell va tenir en Bragues.

J. Ramon: Tots el devíeu tenir. A qui més vau tenir? Esque jo recordo una vegada, un terror, em va trucar en Josep Alemany "Hola Ramon, que tal..." pum pum, perquè aquest era fill de metge que ens havia portat a nosaltres i que era molt amic de un cosí meu. La qüestió es que diu "Estem fent un treball sobre el teatre grec i tenim unes correccions si vols venir, si et fa gràcia". I vaig pensar que

si.

Isidre: Jo el vaig fer.

J. Ramon: Tu el vas fer?

Isidre: Era a quart.

J. Ramon: No sé quin curs era. A mi em va semblar molt fotut perquè, ell em va trucar perquè el meu pare havia fet el teatre grec i llavors l'exercici era una actuació sobre els accessos del teatre grec, i allò que t'ensenyen un projecte i digues algo.

Primer a mi em costa molt raonar i després hi ha una cosa que em fa molta angunia i és un tema que un professor i uns alumnes han estat treballant durant dies i setmanes, i mesos si m'apures i no sé què. Tu tinguis que dir una generalitat en quinze segons. Les possibilitats de posar el rem són infinites, i a més pots fer mal a una persona inecessàriament i no m'atreveixo, vull dir.

Perquè hi havia un *tio* que feia una cosa bastant divertida. Espero que siguis tu.

Sandra: Igual era ell. (rient)

J. Ramon: Era una torre d'accés per un ascensor per després fer una passarel·la per no pujar totes aquelles escalinates des de baix el passeig fins a la **arboleda** no sé què. Era una opció, però vull dir, per criticar-la, l'has de reflexionar a quina conclusió ha arribat això quina... no pots d'entrada dir "M'agrada molt!" o dir "Quina tonteria!", no.

Mira vaig pensar, perquè l'Alemany em convida...?

Cecília: Et va fer patir, vaja.

J. Ramon: Convida a que opini. Vull dir que, venir a escoltar i *disfrutar* i veure els diferents parés molt bé. Però opinar jo?

Cecília: Bueno, però volia dir que et tenia en consideració el tu poguessis pensar.

J. Ramon: Bueno consideració, em va fer molta angunia. No sé, vaja, si us ha passat alguna vegada, coses d'aquestes però s'ha d'anar amb...

Cecília: Peus de plom.

J. Ramon: O sigui que també va fer *intervenisme*, també.

Sandra: Si perquè, és clar, això ho fan perquè...

J. Ramon: Però ella, la Tirma aquest treball no el va fer, i si va fer, no me'n recordo qui era el professor, un treball que era re-ubicar una estàtua de Barcelona. Perquè recordo que el vam discutir amb ella i vam agafar el Sant Jordi de Montjuïc i el vam posar a la Plaça Kennedy i va funcionar.

Sandra: Era divergit, la veritat és que la carrera d'arquitectura és molt maca. Molt.

J. Ramon: A mi m'agrada.

Sandra: Jo tinc un record d'aquells anys. Tant, que ara jo als meus alumnes els intento transmetre, perquè per mi va ser, bueno, bueno...

J. Ramon: És que realment si.

Sandra: I és una carrera que et prepara molt per moltes coses, perquè és arquitectura però és humanitats, és cultura general, és disseny...

Cecília: És una de les arts, tot el que és art, la creació és una de les coses més importants que hi ha. I més humanístiques precisament.

Sandra: I crec que és super complerta. És clar, és què.

J. Ramon: Jo recordo, encara recordo el primer projecte a l'escola que teníem en Correa i el primer projecte d'en Correa ja se sabia que et posava un banc, un banc de seure, no un banc de *calers*.

I a partir d'aquí tu tenies que triar l'emplaçament, la forma, el material i el no sé què. I no et posava cap més condicionant o sigui un banc. Amb respall, per poder *apoyarte*.

Cecília: Fessis el que volguessis, però un banc. Que és una cosa com senzilla.

J. Ramon: Senzilla, i era realment molt interessant. Estic molt content perquè em van posar un sis, que era molt bona nota.

Sandra: L'Escola d'Arquitectura tenir aquestes notes.

Cecília: Jo a Belles Arts havia tingut com a mestre que a mi em va formar molt va ser en Labarta.

J. Ramon: Hi havia un llibre de pintura d'en Labarta.

Cecília: Aquell llibre és molt complicat.

J. Ramon: De pintura decorativa.

Cecília: Sí, de pintura decorativa. Ens donava l'assignatura de composició decorativa adaptada a l'arquitectura, precisament. I sempre! Ell era un plaer escoltar-lo perquè era un gran pedagog. Pintava, pintava bé, però com a pedagog, jo per mi, ha sigut el millor mestre que m'ha donat més concepte a Belles Arts. Perquè a Belles Arts eren com més bohemis, eren més artistes, eren pintors els que et donaven classe, que havíem tingut gent molt bona, en Santa Susanna i així.

Però vull dir, com a mi em va impactar va ser en Labarta. I en Labarta sempre et feia fer la decoració d'una cúpula i ens veia això. Perquè servia aquell edifici, a on estava ubicat, com era, i havies de dibuixar-ho. I jo, vaig *disfrutar* amb aquella assignatura moltíssim, a part que mira si la cosa s'allargava que acabàvem les classes d'ell que eren a la tarda tenia vuitanta-un anys que encara donava classes. Es va morir als vuitanta-dos o així.

Sandra: Deu ni dó.

Cecília: Però donava classes i suplia al fill, perquè deia que ell no podia viure sense els seus alumnes i quan plegava de la classe l'anàvem acompanyant a la Plaça del Verónica, en el Bolsín que hi havia hagut Belles Arts. D'allà se n'anava a casa seva a peu que era el carrer Canuda, i l'acompanyàvem. Però gairebé sempre s'aturava en alguna taverneta o en alguna cosa i alla continuava les lliçons.

Sandra: Sí, que era vocacional.

J. Ramon: Bueno, no us deixeu enredar.

Cecília: Ara ja ha dit el que més o menys tenia dubtes. Ho tens molt resolt.

Sandra: Sí, ara demà jo, ja li he dit, marxem de vacances ens anem allà, anem a Terol al poble del meu pare, jo a tancar-me amb la tesis i l'Isidre amb els nens que estaran en un lloc així, d'esbarjo.

Cecília: A *disfrutar*.

Sandra: I bueno, això és un xute d'energia per demà, bueno, per demà no què...

Cecília: Bueno, tens moltes coses que ara les pots posar, ah aquesta aquí, aquesta allà.

Sandra: Sí, i és fantàstic. La veritat que, tret de aquells moments de ah fa sol, els nens, *qué hago aquí?* Però tota la resta són molt agradables, la veritat. I la meua intenció, jo he quedat amb el meu tutor que espero...

J. Ramon: Qui era en Villanueva? No.

Sandra: En Redondo. Bueno vaig començar amb en Villanueva, però es va jubilar i llavors em vaig passar amb en Redondo que és com de la colla, no? Més jove i m'ho porta ell. I jo al Setembre li *donc* ja l'esborrany de la tesis. Així és com hem quedat.

Llabors amb l'esborrany ell em prepara tot el tema del tribunal i demés i l'intenció és llegir-la al Gener del 2018.

Cecília: Ai! Diga'ns-ho, eh.

Sandra: Home, clar.

Cecília: A mi m'agradaria molt de venir. Si hi sóc.

Sandra: Home! Això no ho digui, clar que sí!

Cecília: Jo vinc.

Sandra: Sí, sí, clar que els hi diré, i tant! Seguríssim, vamos. A veure si puc aconseguir aquestes dates perquè jo també ho necessito ja, jo.

J. Ramon: Tens la foto de l'absis que li ensenyaré.

Sandra: Sí! Me la va enviar per... la tinc allà a l'ordinador.

J. Ramon: Ensenya-li.

Cecília: Aquí tens la meua adreça? El telefon el tens?

Sandra: El telefon el tinc. Tinc el de casa seva, l'adreça no.

Cecília: Se l'ha d'apuntar, per avisar-me.

J. Ramon: Es que li vaig passar, que li havia promès a ella. I al final li vaig poder passar l'altre dia. Que em vas trucar tu.

Sandra: Ja em diran exactament el nom, per posar-ho en propietat del Padilla, però el nom. Igual és que no surt el nom.

Cecília: Jo el tenia per alguna banda.

Sandra: Ai mira això són fotos de Vallderoures, hi havia també, un tal Albaro, que

els hi va regalar allà a Vallderoures una pintura del Poble Espanyol amb la seva família.

Cecília: Aquests es un dels teus *nanos*?

Sandra: Ai! Els dos, mira. Ja són una miqueta més grans, aquí igual no tenia ni els dos. Dos i mig, i aquest ara té cinc.

J. Ramon: Creixen com la carretera, quan no us doneu cota.

Cecília: Que macos, ara és la edat de

Sandra: No, jo , la veritat que estan. Ens donen una vida. Són super divertits. Mira aquesta! Aquí posa això, Padilla, por Padilla.

J. Ramon: Que les meves germanes i jo, te'n recordes que et vaig trucar per preguntar-te dels Nogués?

Cecília: Sí!

J. Ramon: Encara no ens hem repartit els plànols.

Cecília: Pues mira, tu mateix.

Sandra: Hi ha quadros d'en Nogués. Ei, volen prendre algo de veritat.

La Cecília tos.

Cecília: A mi dona'm una mica d'aigua.

Sandra: Natural?

Cecília: Si, natural, natural.

J. Ramon: Aquelles coses complicades de la família.

Cecília: Pues no sé què espereu.

J. Ramon: Esperem tenir clama, pau i...

Cecília: Tranquil·litat.

J. Ramon: Pau i tranquil·litat, i sobretot hi ha un tema penjat, que on sabem d'en Casas.

Cecília: Que no sabeu d'en Casas, si.

J. Ramon: No sabem si és Casas, o no.